

DATÜB

Учредитель:

*Зиятдин Касанов -
председатель Всемирной ассоциации
турок-ахыска*

Главный редактор:

Ровшан Мамедоглы

Заместитель главного редактора:

Ахмет Атак

Редактор:

Джина Такишева

Корреспонденты:

*Осман Месут
Лорик Халилов
Зулейха Асланова
Рефика Мухаммедгиль*

Дизайн:

Оксана Красножонова

Derginin kurucusu:

*Ziyaeddin Kassanov -
Dünya Ahıskalı Türkleri Birliği
Genel Başkanı*

Baş Editörü:

Rövşen Memmedoğlu

Yazı İşleri Müdürü:

Ahmet Atak

Editör:

Gina Takisheva

Muhabirler:

*Osman Mesut
Lorik Halilov
Zeleyha Aslanova
Refika Mahammedgil*

Dizayn:

Oksana Krasnozhonova

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания
и информационного агентства
№ 15376-Ж 27.05.2015, г. Астана

Телефоны: +7 (727) 357 24 10,
+7 (727) 357 241 5.
+7 701 745 4749
www.ahiska-gazeta.com

Тираж: 1000 экз.

İçeriği:

ÖNSÖZ	
Ahıska Türklerinden Türk Dünyasına Uzanan Liderlik Vizyonu.....	3
Касым-Жомарт Токаев и Реджеп Тайип Эрдоган провели шестое заседание Совета стратегического сотрудничества высокого уровня	6
“Kazakistan'dan daha fazla miktarda petrolü ülkemiz üzerinden dünya pazarlarına ulaştırmayı arzu ediyoruz”	11
Касым-Жомарт Токаев и Реджеп Тайип Эрдоган приняли участие в Казахско-турецком бизнес-форуме	15
Выступление Президента Касым-Жомарта Токаева на заседании неформального саммита ОТГ	20
Глава государства вручил Президенту Турции орден Qoja Ahmet Yasauı	27
Президенты Казахстана и Турции посетили Международный центр искусственного интеллекта Alem.ai	30
Главы государств – участниц Организации тюркских государств посетили Visit Centre Turkistan	31
Главы Казахстана, Азербайджана, Кыргызстана, Турции и Узбекистана посетили мавзолей Ходжи Ахмеда Яссауи.....	32
Главы Казахстана и Турции приняли участие в церемонии открытия школы имени Ходжи Ахмеда Яссауи	33
Главам Казахстана и Турции презентовали ряд инвестиционных проектов	34
“Antalya Diplomasi Forumu, küresel aklın ve global vicdanın ortak kürsüsü hâline gelmiştir”	35
Анталья: форум стал высшей формой интернациональной дипломатии	40
Глава государства принял участие в панельной сессии Анталийского дипломатического форума	42
TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI GAYRİRESMÎ ZİRVESİ TÜRKİSTAN BİLDİRİSİ	46
“TDT bünyesinde siber güvenlik alanındaki eş güdüm ve iş birliğini daha ileri taşıyacağız”	53
DATÜB Genel Başkanı Kassanov'dan Türkinform'a özel açıklama: Türkiye güven merkezi ve küresel lider	56
Genel Başkanımız Ziyatdin Kassanov Antalya Diplomasi Forumu'nda Önemli Üst Düzey Diplomatik Temaslar Gerçekleştirdi	59
Ahıska Türkleri'nden Anımlı Karşılama: Astana'da Gönül Köprüsünü Güçlendiren Buluşma	61
AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Zorlu'ya Kazakistan'dan 'Dostluk' nişanı	62
Zorlu: Türkiye Yüzyılını 'Türk Dünyası Yüzyılı'na taşıyacağız	64
Zorlu: Мы перенесём «Век Турции» в «Век Тюркского мира»	67
TURKİYA – EŇ MAŇYZDY SERİKTESTERİMİZDİŇ BІPІ	70
Aliyev'den TDT vurgusu: “Birlik olursak küresel güç oluruz”	72
ADF2026'da 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı konuşuldu: “Dilde, fikirde, işte birlik!”	74
Türkiye ile Kazakistan arasında 14. Dönem KEK Protokolü imzalandı	77
Köklerimiz Bir, Geleceğimiz Ortak: Erdoğan'ın Kazakistan Ziyareti ve Türk Dünyasının Güçlenen Birliği	80
Наследники Тюркского Каганата объединяются на исторической земле предков	83
Etnospor'da Ahıska Rüzgârı: Dokuz Ülkeden Yükselen Birlik Sesi Atalarının Mirasını Geleceğe Taşdı	85
Ветер Ахыска на Etnospor: голос единства, звучащий из девяти стран. Наследие предков перенесено в будущее.....	88
Akademik nüfuzun və elmi zəhmətin ünvanı	90
Mirasın Peşinde: Dünya Müzelerinde Türk Çinileri” Sergisi	94
Когда медицина — не просто престижная профессии, а образ жизни и истинное призвание	96
SOYOTLARIN ETNOKÜLTÜREL GELENEKLERİ VE İÇ ASYA SAYANİDLERİNİN MANEVİ UYGARLIĞI	100
ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ТРАДИЦИИ СОЙОТОВ В ДУХОВНОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ САЯНИДОВ ВНУТРЕННЕЙ АЗИИ	107
Эпическая победа в турецкой истории: Кут-эль-Амара.....	114

СОДЕРЖАНИЕ:

ÖNSÖZ

Ahıska Türklerinden
Türk Dünyasına
Uzanan Liderlik Vizyonu

TÜRK BİRLİĞİ

Genel Başkanımız Sayın Ziyatdin KASSANOV'un Kazakistan'ın başkenti Astana'da gerçekleştirdiği üst düzey temasları, yalnızca diplomatik bir görüşme olmanın ötesinde; Ahıska Türklerinin uluslararası alandaki temsil gücünü ve Türk dünyası içerisindeki stratejik konumunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Dünya Ahıskalı Türkler Birliği (DATÜB) Genel Başkanı Ziyatdin Kassanov'un, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Kassym-Jomart Tokayev ile gerçekleştirdiği görüşmeler, Ahıska Türklerinin ulaştığı seviyenin en somut göstergelerinden biri olmuştur.

Tarihin ağır sınavlarından geçen Ahıska Türkleri; sürgün, ayrılık ve kimlik mücadelesine rağmen milli değerlerinden, kültüründen ve Türk dünyasına olan bağlılığından hiçbir zaman vazgeçmemiştir. Bugün ise bu kadim topluluk, yalnızca geçmişin mağdur halkı olarak değil; Türk dünyasının birlik ve dayanışmasına katkı sunan güçlü bir iradenin temsilcisi olarak öne çıkmaktadır.

Bu dönüşümün arkasındaki en önemli isimlerden biri şüphesiz ki Sayın Ziyatdin Kassanov'dur. Yıllardır yürüttüğü

diplomatik, sosyal ve kültürel çalışmalar sayesinde Ahıska Türklerinin sesi yalnızca yaşadıkları ülkelerde değil, uluslararası platformlarda da duyulur hale gelmiştir. Kassanov'un ortaya koyduğu vizyon, Ahıska Türklerini sadece kendi meseleleriyle ilgilenen bir diaspora topluluğu olmaktan çıkarıp; Türk dünyasının ortak geleceğine katkı sunan stratejik bir aktör konumuna taşımıştır.

Astana'daki bu tarihi buluşma da bunun açık bir yansımasıdır. Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde yükselen güçlü Türkiye vizyonu ve Türk Devletleri arasındaki dayanışma ruhu, Ahıska Türklerine de büyük bir güven ve aidiyet kazandırmıştır. Türkiye'nin her platformda soydaşlarının yanında duran devlet aklı, Ahıska Türklerinin geleceğe daha güçlü bakmasını sağlamaktadır.

Öte yandan Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev ile kurulan yakın diyalog da Ahıska Türklerinin Orta Asya'daki saygın konumunu göstermektedir. Ahıska Türkleri bugün Türkiye'den Kazakistan'a, Azerbaycan'dan Kırgızistan'a kadar geniş bir coğrafyada Türk dünyasının birleştirici unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir.

Sayın Genel başkanımız Ziyatdin Kassanov'un böylesine üst düzey görüşmelerde yer alması, yalnızca şahsi bir başarı değil; Ahıska Türklerinin birlik, sabır ve mücadeleyle inşa ettiği büyük yürüyüşün sonucudur. Bu tablo aynı zamanda Türk dünyasının Ahıska Türklerine verdiği değerin ve duyduğu güvenin de güçlü bir göstergesidir.

Bugün gelinen noktada DATÜB, sadece bir sivil toplum kuruluşu değil; Türk dünyasının ortak vicdanını, tarih bilincini ve kardeşlik hukukunu taşıyan önemli bir kurumsal yapı haline gelmiştir. Bu yapının en önemli mimarlarından biri olan Sayın Genel Başkanımız Ziyatdin Kassanov'un yürüttüğü çalışmalar, gelecek nesiller için de ilham kaynağı olmaya devam edecektir.

Ahıska Türklerinin sesi artık yalnızca sürgünün hüznüyle değil; Türk dünyasının zirvelerinde yankılanan güçlü bir birlik çağrısıyla duyulmaktadır.

Fuat UÇAR,
Dünya Ahıskalı Türkler Birliği(DATÜB)
Genel Sekreteri

КАСЫМ-ЖОМАРТ ТОКАЕВ И
РЕДЖЕП ТАЙИП ЭРДОГАН
ПРОВЕЛИ ШЕСТОЕ ЗАСЕДАНИЕ
СОВЕТА СТРАТЕГИЧЕСКОГО
СОТРУДНИЧЕСТВА ВЫСОКОГО УРОВНЯ

Глава государства Касым-Жомарт Токаев в своем выступлении подчеркнул, что Казахстан считает Турцию братским государством, важным и надежным партнером. Президент отметил, что, связывающие наши страны глубокие исторические узы служат сегодня прочной основой для дальнейшего укрепления незыблемой дружбы двух народов.

— В настоящее время казахско-турецкие отношения динамично развиваются в духе расширенного стратегического партнерства. Между нашими государствами нет каких-либо разногласий и противоречий. Крепнут межгосударственные и межправительственные связи. Наше межпарламентское сотрудничество также находится на высоком уровне, что подтверждает присутствие группы депутатов и членов партий в составе турецкой делегации. Интенсивно расширяются двусторонние экономические связи. Турция входит в число наших крупнейших инвесторов. На сегодняшний день из Вашей страны в нашу экономику привлечено 6 млрд долларов инвестиций. Инвестиции Казахстана в Турцию также выросли и приблизились к 2,5 млрд долларов. Кроме того, Турция входит в пятерку наших основных торговых партнеров. Культурно-гуманитарные связи двух народов служат бесценным связующим звеном наших отношений. Мы заинтересованы в сохранении этих позитивных тенденций и расширении масштабов взаимодействия. Сегодня мы примем Декларацию «О вечной дружбе и расширенном стратегическом партнерстве». Безусловно, этот важный документ придаст новый импульс развитию казахско-турецких отношений. Нас объединяют общие устремления, поэтому есть все основания утверждать, что перед нами открываются огромные перспективы и возможности, — сказал Касым-Жомарт Токаев.

По словам Президента Казахстана, сегодня Турция вступила в новый этап социально-экономического развития, достигнув значительных успехов в различных сферах.

— Благодаря Вашей взвешенной и дальновидной политике влияние Анкары на мировой арене неуклонно растет. Турция, обладающая мощной экономикой и авторитетной дипломатией, признана «золотым мостом», соединяющим Европу и Азию, а также весь тюркский мир. Мы расцениваем достижения Турции как результат Ваших неустанных усилий, направленных на защиту национальных интересов, — заявил Глава государства.

В ходе мероприятия стороны обсудили дальнейшее укрепление торгово-экономического сотрудничества.

По итогам прошлого года товарооборот вырос на 8,8%, превысив 5,4 млрд долларов. Касым-Жомарт Токаев считает важным создание благоприятных условий для расширения объемов торговли и дальнейшей диверсификации товарообмена.

Как сообщил Глава нашего государства, Казахстан уже сейчас может увеличить объем экспорта в Турцию по 34 видам товаров на общую сумму более 630 млн долларов. Президент выразил уверенность в том, что партнерство между финансовыми центрами и цифровыми торговыми платформами двух стран, а также результаты казахско-турецкого бизнес-форума, проходящего в Астане, будут способствовать дальнейшему углублению торгово-экономических связей.

Отдельное внимание на заседании было уделено кооперации в сфере сельского хозяйства.

В 2025 году торговля продукцией АПК выросла более чем на 25%, составив почти 360 млн долларов. Реализуется ряд инвестиционных проектов, в том

числе компаний Tiryaki Agro — по производству глютена и компанией Alarko Holding — по строительству тепличного комплекса.

Турецкой стороне также было предложено принять Дорожную карту по активизации взаимной торговли сельхозпродукцией на 2026-2028 годы.

Далее в выступлении было отмечено, что в текущей геополитической ситуации возрастает стратегическая значимость транспортно-логистической сферы. Глава государства обратил внимание на растущий интерес других стран к Транскаспийскому международному транспортному маршруту и призвал турецкие

компании к активному участию в проектах по увеличению грузоперевозок через порты Курык и Актау.

Казахстан уделяет особое внимание сотрудничеству в области авиации. Компания TAV Airports Holding планирует развивать международный аэропорт Алматы как логистический хаб в Центральной Азии, и наша страна готова оказать всестороннюю поддержку этому проекту.

Касым-Жомарт Токаев также рассказал о масштабной работе по улучшению инвестиционного климата. Он пригласил турецких партнеров к реализации проектов в несырьевых отраслях. Кроме того,

были обсуждены перспективы взаимодействия в сферах энергетики, горнодобывающей промышленности, цифровизации и искусственного интеллекта, оборонного комплекса.

Отдельно в выступлении было подчеркнуто интенсивное развитие культурно-гуманитарных контактов между двумя странами.

В турецкой провинции Газиантеп, пострадавшей от мощного землетрясения в 2023 году, казахстанская сторона построила новую школу имени Ходжи Ахмеда Яссауи. Достигнута договоренность об открытии школ фонда «Маариф» в Астане и Алматы. В настоящее

время порядка 14 тысяч граждан Казахстана обучаются в Турции, тогда как около 260 турецких студентов получают высшее образование в нашей стране.

В ближайшее время в Шымкенте на базе педагогического университета начнет работать филиал турецкого университета Гази.

В настоящее время турецкий бизнес эффективно представлен в ряде регионов Казахстана. Учитывая высокий потенциал туризма, Касым-Жомарт Токаев призвал турецких партнеров поделиться своим передовым опытом и инвестировать в развитие данной отрасли в Казахстане.

Продолжает активно укрепляться партнерство в медицинской сфере. Турецкие фармацевтические гиганты Abdi İbrahim и Nobel запустили предприятие в нашей стране. Компания YDA Group участвует в строительстве многопрофильных больниц в Туркестане и Петропавловске. Компания Orzah Group приступит к возведению завода по производству биологически активных добавок в Туркестанской области.

В свою очередь Президент Турции выразил уверенность в том, что новая Конституция, получившая всенародную поддержку на республиканском референдуме, обеспечит дальнейшее укрепление единства Казахстана.

Реджеп Тайип Эрдоган также отметил, что турецко-казахские отношения укрепляются во всех сферах в рамках расширенного стратегического партнерства.

— В ходе встречи мы обменялись мнениями по многим вопросам: от торговли до сотрудничества в отраслях энергетики, оборонной промышленности, транспорта и логистики. Мы также обсудили глобальную повестку дня. Подтвердили намерение довести двусторонний товарооборот до 15 млрд долларов. Для достижения этого показателя считаем важным обеспечить реализацию Плана действий из 67 пунктов, принятого на 14-м заседании Межправительственной комиссии по экономическому сотрудничеству в Астане 15 апреля. Мы продолжим оказывать поддержку компаниям в сфере инвестиций. Считаю, что такие мероприятия, как сегодняшний бизнес-форум, объединяющие деловые круги

двух стран, имеют большое значение для углубления наших торгово-экономических связей, — сказал лидер Турции.

На заседании Совета с казахстанской стороны также выступили заместитель Премьер-министра — министр национальной экономики Серик Жумангарин, председатель правления АО «Самрук-Казына» Нурлан Жакупов, с турецкой стороны — министр иностранных дел Хакан Фидан и министр торговли Болат Омер.

По итогам двусторонних переговоров и шестого заседания Совета стратегического сотрудничества высокого уровня Казахстана и Турции Президент Касым-Жомарт Токаев и Президент Реджеп Тайип Эрдоган подписали Декларацию о вечной дружбе и расширенном стратегическом партнерстве между Республикой Казахстан и Турецкой Республикой.

В присутствии глав государств члены официальных делегаций обменялись следующими межгосударственными, межправительственными и межведомственными документами:

1. *Протокол о внесении изменений в Договор между Республикой Казахстан и Турецкой Республикой о правовой помощи по гражданским делам от 13 июня 1995 года;*

2. *Соглашение между Правительством Республики Казахстан и Правительством Турецкой Республики о создании, функционировании и деятельности культурных центров;*

3. *Соглашение между Правительством Республики Казахстан и Правительством Турецкой Республики о взаимном поощрении и защите инвестиций;*

4. *Инвестиционное соглашение между Правительством Республики Казахстан и компанией TAV Holding;*

5. *Меморандум между Министерством науки и высшего образования Республики Казахстан и Министерством культуры и туризма Турецкой Республики о намерении учреждения совместной программы «Абай-Акиф»;*

6. *Меморандум о намерениях между Министерством просвещения Республики Казахстан и Министерством национального образования Турецкой Республики по открытию двух школ Ту-*

рецкого Фонда «Маариф» в Республике Казахстан;

7. *Меморандум о сотрудничестве между Республиканским государственным предприятием на праве хозяйственного ведения «Телерадиокомплекс Президента Республики Казахстан» Управления делами Президента Республики Казахстан и Телерадиокомпанией Турции (TRT);*

8. *Соглашение о сотрудничестве по финансированию строительства многопрофильной больницы;*

9. *Соглашение о сотрудничестве между АО НК «КазМунайГаз» и Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı по вопросам оказания нефтесервисных услуг;*

10. *Меморандум о взаимопонимании по вопросам совместной реализации нефтегазовых проектов между АО НК «КазМунайГаз» и Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı;*

11. *Меморандум о взаимопонимании между Международным финансовым центром «Астана» и Стамбульским финансовым центром;*

12. *Соглашение о создании совместного предприятия по производству и обслуживанию беспилотных летательных аппаратов «АНКА».*

В ходе государственного визита Президента Турции также были подписаны следующие документы:

1. *Меморандум о взаимопонимании по сотрудничеству в целях развития между Казахстанским агентством международного развития (KazAID) и Турецким агентством по сотрудничеству и координации (TIKA);*

2. *Меморандум о взаимопонимании между Биржей Международного финансового центра «Астана» (Astana International Exchange Ltd.) и Акционерным обществом «Стамбульская фондовая биржа» (Borsa Istanbul Anonim Şirketi).*

“Kazakistan'dan daha fazla miktarda petrolü ülkemiz üzerinden dünya pazarlarına ulaştırmayı arzu ediyoruz”

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye-Kazakistan İş Forumu Kapanış Toplantısı'nda yaptığı konuşmada, "Türkiye olarak yıllar öncesinden kaynak çeşitliliğini sağlamak suretiyle enerji arz güvenliğini temin etmiş bir ülkeyiz. Kazakistan'dan daha fazla miktarda petrolü ülkemiz üzerinden dünya pazarlarına ulaştırmayı arzu ediyoruz" dedi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kazakistan'a yaptığı resmî ziyaret kapsamında Türkiye-Kazakistan İş Forumu Kapanış Toplantısı'na katılarak bir konuşma yaptı.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'e iş insanlarının meselelerine gösterdiği yakın ilgi için teşekkür eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, geçen günlerde idrak edilen Vatan Savunucuları Günü ve Zafer Bayramı münasebetiyle Kazak halkını tebrik etti.

Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev'in liderliğinde yürütülen reform programının Kazakistan'ın şahlanışının itici gücü olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, 15 Mart'ta yapılan referandumda kabul edilen yeni anayasanın kardeş Kazak halkı için hayırlara vesile olmasını diledi.

Türkiye'nin, bağımsızlığının 35. yılını idrak eden Kazakistan'ın her daim en yakın destekçisi olacağını vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, şöyle konuştu: "Sabahki görüşmelerimizde ortak

gündemimizde olan pek çok konuyu ele aldık. İkili iş birliğimizi güçlendirecek 13 farklı belgeye imza attık. İş Forumu'nun da ülkelerimiz arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine katkı sağlayacağına inanıyorum. Kazakistan ile ekonomik ilişkilerimizin her geçen gün daha da ileriye gitmesinden bahtiyarız. Kazakistan'ın Cumhurbaşkanı Sayın Tokayev'in güçlü liderliğinde ekonomi alanında kaydettiği ilerlemeleri büyük bir memnuniyetle takip ediyoruz. 2025 yılında

gayri safi yurt içi hasılası yüzde 6,5 gibi çarpıcı bir büyüme gösteren Kazakistan'da kişi başına düşen millî gelir 15 bin dolara yaklaştı. Artık karşımızda toplam dış ticaret hacmi 145 milyar doları bulan Orta Asya'nın en büyük ekonomisine sahip bir Kazakistan var. Bu büyümenin de etkisiyle Kazakistan 2025 yılında Türk dünyası içerisinde en fazla ticaret gerçekleştirdiğimiz ortağımız olmuştur. 5 bin 500'e yakın şirketimiz inşaatın finansla, turizmden bilişime 6 milyar dolara ulaşan yatırımlarıyla sadece refahı değil, aynı zamanda kardeşliğimizi de destekliyor. Müteahhitlerimiz ülkenin dört bir yanında değeri 30 milyar dolara varan 500'ü aşkın projeyi üstlendiler. Başarıyla tamamlayıp Kazak halkının hizmetine sundukları eserlerle ülkemizin gurur kaynağı oldular."

KAZAKİSTAN'IN YAPAY ZEKÂ ALANINDAKİ ATILIMLARINI TAKDİRLE TAKİP EDİYORUZ"

Kazakistan'ın Türkiye'deki yatırımlarının her geçen gün artmasından ziyadesiyle memnun olduklarını vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları kaydetti: "750'den fazla Kazak firma 2 milyar dolara yaklaşan yatırımla Türkiye'de faaliyetlerine devam ediyor. Karşılıklı güvene dayalı güçlü ortaklığımız sayesinde ticaret hacmimiz geçtiğimiz yıl sonu itibarıyla 10 milyar dolara yaklaştı. Tabii ki bunlarla yetinmiyoruz. Hedefimiz olan 15 milyar dolara sürdürülebilir ve dengeli şekilde ulaşmak için çabalarımızı kararlılıkla sürdürüyoruz. Açıkçası çok daha fazlasını yapabileceğimize, çok daha ileri seviyelere ulaşabileceğimize eminim. Bu minvalde geçtiğimiz ay Astana'da düzenlenen Karma Ekonomik Komisyon toplantısında kabul ettiğimiz kapsamlı eylem planı ticaret ve yatırım ilişkilerimize yeni bir soluk getirecektir. Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi toplantımız vesilesiyle bugün imzaladığımız Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşması'nın karşılıklı yatırımları daha da teşvik edeceğini düşünüyoruz. Bugünkü görüşmelerimizde ayrıca Kazakistan ile elektronik izin sistemine geçilmesi, geçiş belgesi kotalarının artırılması, ikili ve transit taşımaların serbestleştirilmesi gibi ticaretimizi olumlu etkileyecek konuları da ele

TÜRK BİRLİĞİ

aldık. Bu hususlarda önümüzdeki dönemde ilerleme sağlayacağımıza inanıyorum."

Cumhurbaşkanı Erdoğan, bölgesel çatışmalar, enerji arz güvenliği, yapay zekâ dönüşümü ve tedarik zincirlerindeki kırılmalar gibi çok boyutlu sınamalarla karşı karşıya olduklarını belirterek, "Bu dinamiğin bir sonucu olarak ülkeler arasında iş birliğinin geliştirilmesi daha da önem kazanmıştır. Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Tokayev'in vizyoner yaklaşımıyla Kazakistan'ın yapay zekâ alanındaki atılımlarını takdirle takip ediyoruz. Yarın Hoca Ahmet Yesevi'nin memleketi Türkistan'da Türk Devletleri Teşkilatı Devlet Başkanları Gayri resmî Zirvesi'ni gerçekleştireceğiz. Zirvenin ana temasının yapay zekâ ve dijital kalkınma olarak belirlenmesini çok isabetli ve anlamlı bulduğumuzu ifade ediyorum" dedi.

"HAZAR GEÇİŞLİ ORTA KORİDOR'UN İHYASI İÇİN ÇALIŞIYORUZ"

Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ile bugün enerji bahsinde hidrokarbon alanlarının işletilmesinden nakliyesine, kritik madenlerin keşfine kadar geniş bir yelpazede iş birliği fırsatlarını istişare ettiklerini dile getiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları söyledi: "Türkiye olarak yıllar öncesinden kaynak çeşitliliğini sağlamak suretiyle enerji arz güvenliğini temin etmiş bir ülkeyiz. Kazakistan'dan daha fazla miktarda petrolü ülkemiz üzerinden dünya pazarlarına ulaştırmayı arzu ediyoruz. Önemli atılım gösterdiğimiz savunma sanayi alanında Kazakistan ile geçmişe dayalı çok iyi bir iş birliğimiz var. Bugün kıymetli kardeşimle birlikte ortak üretim dâhil yeni projelerle bu alandaki iş birliğimizi daha da ilerletme noktasında irademizi teyit ettik. Demir yolu bağlantılarımızı, liman altyapımızı ve dijital gümrük sistemlerimizi entegre ederek Hazar Geçişli Orta Koridor'un ihyası için çalışıyoruz. Ülkelerimizi birbirlerine yakınlştırırken aynı zamanda küresel ekonomide Avrasya bölgesini daha rekabetçi bir konuma ulaştırmak hedefimiz olmayı sürdürüyor."

"İNSANA YAPILAN YATIRIM EN BÜYÜK, EN KALICI YATIRIMDIR"

Hoca Ahmet Yesevi'nin "Yola çıkan ahir muradına erişir" sözlerine anımsatan

Cumhurbaşkanı Erdoğan, şöyle devam etti: "Liderler olarak biz bu yolun üzerinde ayağınıza takılan, elinizi kolunuzu bağlayan hangi engel varsa onlardan kurtulmanız için gerekeni yapmaya devam edeceğiz. Türk-Kazak iş dünyası olarak sizler de çıktığınız yolda sabırla yürümekten vazgeçmeyeceksiniz. Yatırım yapacaksınız, üreteceksiniz, ihraç edeceksiniz, istihdam sağlayacaksınız, iki ülke ekonomisine katkı sunacaksınız. El ele, omuz omuza vereceğiz, hep beraber bıkmadan, usanmadan ve kararlılıkla bu mücadeleyi sürdüreceğiz. Bizim sizlerden beklentimiz sadece ekonomik değil, insani kazanımları da esas alan projelere öncülük etmenizdir. İnsana yapılan yatırım en büyük, en kalıcı yatırımdır. Ortak geleceğimizin nişanelerinden olan ve kurulduğundan bu yana 100 bin mezun veren Türk-Kazak Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesine desteklerinizi artırmanızı beklediğimizi burada ifade etmek istiyorum."

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev'in şahsında Kazak halkının yaklaşımakta olan Kurban Bayramı'nı tebrik ederek, konuşmasını şu ifadelerle tamamladı: "Bayramın Kazak halkına, Türk İslam dünyasına ve tüm insanlığa huzur getirmesini Rabbimden niyaz ediyorum. On yıllardır Türk şirketlerine güvenen Kazak kardeşlerime en kalbi selam ve muhabbetlerimi sunuyor. Değerli iş insanlarımıza çalışmalarınızda üstün başarılar diliyorum. Rabbim yolumuzu ve bahtımızı açık etsin. Tekrar görüşmek dileğiyle. Kalın sağlıcakla."

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN, ASTANA'DA ALEM.AI YAPAY ZEKÂ MERKEZİ'Nİ ZİYARET ETTİ

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye-Kazakistan İş Forumu'nun ardından Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ile Alem.AI Yapay Zeka Merkezi'ne ziyarette bulundu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, kendisine eşlik eden Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev ve diğer yetkililerden merkeze ilişkin bilgi aldı ve ekranlara yansıtılan Türkiye ile ilgili hazırlanan videoyu izledi.

КАСЫМ-ЖОМАРТ ТОКАЕВ И РЕДЖЕП ТАЙИП ЭРДОГАН ПРИНЯЛИ УЧАСТИЕ В КАЗАХСКО-ТУРЕЦКОМ БИЗНЕС-ФОРУМЕ

В начале выступления Глава государства особо отметил эффективный и содержательный характер форума, а также поблагодарил турецкую сторону за поддержку в организации данного мероприятия.

Как подчеркнул Президент, Казахстан оказывает всестороннюю поддержку турецким компаниям.

— Сегодня в нашей стране успешно работают около 3 800 предприятий с участием турецкого капитала. Благодаря совместным усилиям созданы тысячи рабочих мест. Для роста объема инвестиций важно углублять сотрудничество в промышленной сфере. Убежден, что сегодняшнее мероприятие будет способствовать дальнейшему увеличению числа совместных предприятий. В этой связи считаю, что особую роль должна сыграть Межправительственная комиссия между Казахстаном и Турцией, — заявил Глава государства.

Касым-Жомарт Токаев отдельно остановился на показателях социально-экономического развития страны.

— Казахстан — крупнейшая экономика Центральной Азии. В прошлом году рост внутреннего валового продукта нашей страны составил 6,5%, превысив 300 миллиардов долларов. Это свидетельствует о стабильности и огромном потенциале внутреннего рынка. Мы намерены укрепить эту динамику. Сегодня Казахстан уделяет приоритетное внимание развитию образования, науки и инноваций. Это стратегическая задача, стоящая перед нашей страной. Как известно, в марте в стране прошел всенародный референдум. Согласно новой Конституции, в Казахстане гарантируются все формы собственности. Основным закон страны надежно защищает права инвесторов. Однако иностранные и отечественные предприниматели также не должны нарушать наше законодательство. В соответствии с принципом «Закон и Порядок», закрепленным в Конституции, все граждане равны перед законом, — подчеркнул Глава государства.

Как отметил Президент, создание благоприятных условий для бизнеса — один из приоритетов государственной политики.

— Сейчас в этой сфере ведется масштабная работа. Создан Совет иностранных инвесторов при Президенте. Функционирует специальный Инвестиционный штаб. Запущена Национальная цифровая платформа, работающая по принципу «одного окна». Иностранные предприниматели могут воспользоваться преимуществами программы Altyn Visa. Основная цель этой уникальной визы — предоставление инвесторам налоговых и миграционных льгот. Призываю турецких предпринимателей воспользоваться этой возможностью. Вы знаете, что в нашей столице активно работает Международный финансовый центр «Астана» (AIFC). Это ведущий хаб в регионе, созданный для всесторонней поддержки инвесторов и предпринимателей. Центр работает на основе принципов английского права, используя лучший опыт финансовых центров Стамбула, Лондона, Дубая и Нью-Йорка. Здесь зарегистрировано более 5 600 компаний из почти 90 стран. В их числе 73 турецкие компании, работающие в финансовой, торговой, строительной и других сферах. Кроме того, укрепляется партнерство между финансовым центром «Астана» и биржей Borsa Istanbul. Мы заинтересованы в расширении связей с турецким бизнесом. Как нам известно, по инициативе г-на Реджепа Тайипа Эрдогана будет реализован ряд конкретных мер по привлечению масштабных инвестиций в национальную экономику. Добросовестным предпринимателям будет предоставлен ряд регуляторных и налоговых привилегий. Мы обязательно изучим эту инициативу для эффективного внедрения ее наиболее актуальных аспектов, — сообщил он.

Далее в выступлении была отмечена необходимость развития кооперации в промышленной сфере.

— В этой области у нас есть конкретные достижения. На сегодняшний день совместными усилиями казахско-турецких деловых кругов реализовано 142 проекта общей стоимостью 7,6 миллиарда долларов. Среди них отмечу компанию YDA Holding, которая открыла в нашей стране многопрофильный производственный комплекс. Кроме того, она наращивает производство алюминия и выпускает медицинские изделия. Предприятия Panelsan и Betek Boya реализуют проекты в строительной и химической промышленности, компания Aksa Energy запустила современную электростанцию в Кызылординской области. Все эти проекты призваны укрепить производственный потенциал Казахстана, — сказал Касым-Жомарт Токаев.

Еще одной важной задачей Глава государства назвал развитие сотрудничества в транспортно-логистической сфере.

— Казахстан — один из ключевых транзитных хабов между Китаем и Европой. В настоящее время 85% грузопотока

по этому маршруту проходит через территорию нашей страны. Транскаспийский международный транспортный маршрут, известный как Средний коридор, существенно укрепляет транспортный потенциал Казахстана. В последние годы объем грузов, перевозимых по нему, увеличился более чем в 5 раз. В 2025 году контейнерные перевозки выросли на 36%. В ближайшее время мы намерены нарастить данный показатель до 10 млн тонн. В целях эффективной координации системы транзитных перевозок разработана единая цифровая платформа управления Smart Cargo. В целом, расширение возможностей Среднего коридора отвечает долгосрочным интересам наших стран. В этой связи нами предложена совместная реализация проекта e-permit, позволяющего в электронном формате осуществлять логистические процедуры, другими словами, обеспечивать предельную прозрачность процессов и минимизацию административных издержек. Считаю важным сопряжение проекта «Средний коридор» с инициа-

TÜRK BİRLİĞİ

тивной «Маршрут Трампа для международного мира и процветания» (TRIPP). Отдельно стоит упомянуть значительный вклад турецких предпринимателей в инфраструктурный потенциал гражданской авиации страны. В настоящее время TAV Holding проводит реконструкцию международного терминала аэропорта Алматы. Компания S Sistem Lojistik выражает заинтересованность в строительстве логистического центра в аэропорту Актобе. Реализация данных инициатив будет способствовать укреплению потенциала отечественной авиаотрасли, — отметил Президент.

По словам Касым-Жомарта Токаева, следует активизировать партнерство в агропромышленном комплексе и сельскохозяйственной сфере.

— Казахстан занимает шестое место в мире по площади пахотных земель, а также входит в десятку крупнейших экспортеров зерна. В прошлом году наши аграрии собрали 27 млн тонн зерна. За

последние пять лет экспорт сельскохозяйственной продукции вырос в 1,8 раза. Наша страна занимает 32-е место в Глобальном индексе продовольственной безопасности. В 2025 году двусторонний товарооборот в сфере АПК увеличился на 25%, при этом имеется значительный потенциал для его дальнейшего наращивания. Например, компания Tiryaki Holding намерена построить в столице завод по глубокой переработке зерновых и бобовых культур. В планах İskefe — запуск предприятия по выпуску желатина. Компания Alarko Holding собирается возвести тепличный комплекс в Шымкенте. Считаю, что эти проекты призваны стимулировать рост отечественной перерабатывающей промышленности и нарастить экспортный потенциал. В число приоритетов входит внедрение современных сельскохозяйственных технологий и развитие ирригационных систем. Мы также намерены сотрудничать в сфере ветеринарной и фитосанитарной медицины. Со своей стороны заявляем о готовности

экспортировать в Турцию мясную продукцию, соответствующую стандарту «халаль», — сказал Глава государства.

Президент подчеркнул, что первоочередное значение имеет развитие отечественной фармацевтической промышленности и медицинской инфраструктуры.

— Такие крупные турецкие фармацевтические компании, как Abdi İbrahim и Nobel, открыли свои первые зарубежные предприятия на территории Казахстана. YDA Group возводит многопрофильные больницы в Туркестане и Петропавловске. Orza Group участвует в строительстве завода по производству биологически активных добавок в Туркестанской области. Мы всецело поддерживаем все эти начинания. Казахстан заинтересован в углублении партнерства с турецким бизнесом и созданию для них благоприятного инвестиционного климата. Уверен, что данные инициативы станут мощным стимулом для превращения Казахстана в ведущий фармацевтический и экспортный хаб региона, — заявил Касым-Жомарт Токаев.

Отдельное внимание в выступлении Главы государства было уделено процессам тотальной цифровизации.

— Мы уделяем первостепенное внимание внедрению передовых технологий в различные отрасли экономики. Создано министерство искусственного интеллекта и цифрового развития, запущены два мощных суперкомпьютера. В Астане открылся Международный центр искусственного интеллекта Alem. ai. Мы приступили к реализации комплексных мер по внедрению искусственного интеллекта в систему среднего образования. Два дня назад я подписал соответствующий Указ. Сегодня перед нами стоят задачи адаптации системы образования к способностям каждого учащегося, защиты персональных данных, развития цифровой инфраструктуры и подготовки педагогов, владеющих современными технологиями. В фокусе особого внимания — развитие города Алатау. В соответствии с новой Конституцией городу был предоставлен юридический статус «территории уско-

ренного развития». Проект открывает большие возможности для развития криптоиндустрии, инноваций и технологического бизнеса. В последние годы значительно расширились контакты турецкого бизнеса с отечественными торговыми площадками. Например, Kaspi.kz приобрела контрольный пакет акций компании Hepsiburada. Freedom Holding создала цифровую экосистему в Турции и начала масштабировать свою брокерскую деятельность. Мы готовы к совместной реализации конкретных проектов с турецкими компаниями в сфере искусственного интеллекта, финтеха, кибербезопасности и онлайн-сервисов, — подчеркнул Президент.

В свою очередь Реджеп Тайип Эрдоган выразил удовлетворение высоким уровнем развития двусторонних экономических отношений, достигнутых благодаря вкладу казахских и турецких предпринимателей.

— В Турции с большим интересом следят за экономическими успехами Казахстана под дальновидным руководством Президента Касым-Жомарта Токаева. В 2025 году валовой внутренний продукт страны вырос на 6,5%, приблизившись к 15 тыс. долларов на душу населения. Сегодня Казахстан получил признание как крупнейшая экономика Центральной Азии с внешнеторговым оборотом в 145 млрд долларов. В результате этого роста страна в 2025 году стала нашим крупнейшим торгово-экономическим партнером в тюркском мире. Конечно, мы не планируем останавливаться на достигнутых показателях, наша цель — нарастить его до 15 млрд долларов, — сказал Глава Турции.

ВЫСТУПЛЕНИЕ ПРЕЗИДЕНТА КАСЫМ-ЖОМАРТА ТОКАЕВА НА ЗАСЕДАНИИ НЕФОРМАЛЬНОГО САММИТА ОТГ

Уважаемые главы государств!

Уважаемые участники саммита!

Рад приветствовать вас в духовной столице тюркского мира — Туркестане.

Выражаю вам искреннюю признательность за то, что приняли мое приглашение принять участие в сегодняшней встрече.

Туркестан испокон веков служит путеводной звездой для наших предков. Этот город с древней историей называют вратами двух миров, колыбелью тюркских народов.

Испокон веков священный Туркестан является духовным центром, объединяющим весь тюркский мир. Расположенный здесь мавзолей Хазрета Султана считается символом духовного единства и исторической преемственности. Ходжа Ахмед Яссауи внес неоценимый вклад в обогащение мировоззрения братских народов.

Он проповедовал универсальные ценности человечества, вдохновлял людей на благородные поступки, созидательный труд и следование нравственным ориентирам.

Выдающийся мыслитель смог интегрировать ислам в духовное пространство тюркской культуры. Он оставил бесценные фундаментальные труды и богатое интеллектуальное наследие.

Его размышления и хикметы — уникальное духовное богатство тюркских народов. Ценности, которые прославляли наши великие предки, не утратили своей актуальности. Поэтому мы уделяем особое внимание изучению и популяризации гуманистических идей Ходжи Ахмеда Яссауи.

Сегодня в нашей стране успешно претворяются в жизнь такие исключительно важные инициативы, как «Адал азамат», «Справедливый Казахстан», «Таза Қазақстан» и многие другие.

Наша ключевая цель — повысить благосостояние народа и укрепить государственность. В конечном счете, концептуальные основы этой комплексной работы восходят к философскому наследию Яссауи.

Хотел бы напомнить: в этом году в дни празднования Наурыза на священ-

ной земле Туркестана я предложил учредить орден Qoja Ahmet Yasaui. В связи с этим был принят соответствующий закон, мною подписан специальный Указ.

Безусловно, эта высокая награда имеет особое значение для всего тюркского мира. Поэтому вчера я впервые в торжественной обстановке вручил этот высший знак отличия моему глубокоуважаемому другу Президенту Реджепу Тайипу Эрдогану. Искренне верю, что, популяризация наследия Яссауи — духовного ориентира тюркского мира — позволит нам еще сильнее укрепить узы братства между нашими народами.

Сегодня Туркестан — это удивительный город, сочетающий в себе дух старины и современные инновации. С каждым годом растет экономический потенциал региона. В 2025 году рост экономики области составил 9,3%, а общий объем превысил 10 млрд долларов. Было привлечено 3,5 млрд долларов инвестиций.

Основная миссия сегодняшнего саммита — встреча с лидерами братских тюркских стран и презентация мировому сообществу обновленного Туркестана.

Мы искренне верим: будущее этого священного города будет таким же великим, как и его выдающаяся история.

Пользуясь возможностью, хочу поблагодарить узбекскую сторону за поддержку в открытии новой уникальной мечети в Туркестане.

Особую признательность выражаю Президенту Узбекистана глубокоуважаемому Шавкату Миромоновичу Мирзиёеву и всему узбекскому народу за этот искренний жест.

Этот объект, олицетворяющий нерушимые исторические узы дружбы казахского и узбекского народов, займет особое место в духовной жизни наших стран.

Считаю, что было бы правильным называть мечеть «Миромон ата». Нет сомнений в том, что народы двух стран поддержат это решение, поскольку этот священный объект послужит нашей вечной дружбе.

Дорогие друзья!

Мы живем в эпоху сложной и нестабильной геополитической ситуации. Наблюдается эскалация конкуренции на международном и региональном уровнях.

Все чаще происходят вооруженные столкновения и войны. Мы все видим, какое дестабилизирующее влияние данные

процессы оказывают на мировую экономику.

Последствия ситуации на Ближнем Востоке начинают ощущать и страны соседнего региона.

В период турбулентности единство тюркских государств приобретает особое значение, поскольку нас объединяют многовековая общая история.

Считаем, что в нынешних реалиях тюркским государствам необходимо активизировать экономическое и инвестиционное партнерство, консолидировать усилия ради общего прогресса.

Поэтому крайне важно, что сегодняшний саммит посвящен теме «Искусственный интеллект и цифровое развитие».

Уважаемые участники саммита!

Дорогие друзья!

Сегодня весь мир сталкивается с беспрецедентными изменениями и новыми вызовами.

В условиях обострения технологической конкуренции, многие государства на первый план выдвигают цель закрепить в статусе инновационного лидера.

Технологический прогресс стал фактором стабильности и безопасности во всех странах мира. Это означает, что государства, которые своевременно внедряют цифровые технологии, не останутся на обочине прогресса.

Считаем, что государствам — членам Тюркского совета необходимо консолидировать усилия, чтобы не отстать от процесса технологической модернизации.

Цифровая трансформация и внедрение искусственного интеллекта призваны обеспечить общий прогресс тюркского мира.

Превращение в цифровое государство — стратегический приоритет Казахстана.

Нынешний год в нашей стране объявлен Годом цифровизации и искусственного интеллекта.

В Астане открыт Международный центр искусственного интеллекта Alem. ai, запущены два суперкомпьютера. Следующая задача — создание «Долины центров обработки данных». Этот проект

откроет странам региона широкие перспективы для привлечения крупнейших технологических компаний и международного цифрового капитала.

В целях превращения Казахстана в ведущий региональный хаб начата работа по оптимизации миграционных процедур.

Также мы ввели «Золотую визу» для зарубежных предпринимателей, инвесторов и квалифицированных специалистов. Лица, получившие такую визу, будут иметь равный с гражданами Казахстана доступ к государственным и финансовым услугам.

Принят Цифровой кодекс, вступил в силу Закон об искусственном интеллекте.

В фокусе особого внимания — внедрение цифровой инфраструктуры в сферу образования, подготовка педагогов, владеющих передовыми технологиями, адаптация системы образования к способностям каждого учащегося и защита их персональных данных.

В целях реализации данных задач я недавно подписал Указ о внедрении искусственного интеллекта в систему среднего образования.

Считаю, что это очень важный шаг для будущего Казахстана. В ближайшее время будет утверждена стратегия Digital Qazaqstan, которая определит направление цифрового развития страны.

Недавно в Алматы открылся Центр цифровых решений для устойчивого развития. Проект осуществляется при поддержке Региональной экономической и социальной комиссии Организации Объединенных Наций.

Хочу выразить вам глубокую признательность за поддержку предложенного Казахстаном проекта и участие в нем в качестве соавторов, а также за неоценимый вклад в его успешную реализацию.

Наряду с этим в марте в Шымкенте состоялась международная конференция «Искусственный интеллект и цифровое развитие» с участием экспертов Тюркского совета.

Данное событие подтвердило высокий уровень сотрудничества и взаимный интерес наших государств к развитию этой сферы.

На прошлогоднем саммите в Габале я обнародовал ряд инициатив, связанных с цифровым развитием и кибербезопасностью.

Мною было предложено создание центров цифрового мониторинга и цифровых инноваций Организации тюркских государств, которые откроют новые точки роста государств — членов ОТГ в цифровой сфере.

Я также заявил о необходимости создания Совета по кибербезопасности, который помог бы выявлять уязвимости в цифровом мире наших стран и предотвращать угрозы инфраструктуре. Благодаря этой структуре соответствующие органы государств — членов организации смогли бы сотрудничать, обмениваясь оперативной информацией.

Казахстан подготовил пакет документов по данным инициативам и направил его на рассмотрение государствам — участникам Организации.

Реализация данных мер соответствует взаимным интересам наших стран, что несомненно, обеспечит высокую эффективность и динамику дальнейшего сотрудничества.

Уважаемые главы государств!

Сегодня я хотел бы представить ряд предложений.

Первое, в торгово-экономической сфере необходимо провести совместную работу по взаимному признанию электронных документов и цифровых подписей между странами-участницами Организации.

Второе. Космическая сфера — один из ключевых факторов, способствующих повышению конкурентоспособности тюркских государств.

Наши страны обладают необходимым научным, технологическим и финансовым потенциалом для системного развития данного направления.

Особенно необходимо расширять наше взаимодействие, реализуя совместные проекты в области спутниковой связи, навигации и мониторинга.

Благодаря этому появится возможность укрепить нашу технологическую независимость и повысить инновационный потенциал. Например, можно отметить значимость запуска научного спутника «CubeSat-12U».

Третье. Нужны учебные центры и научные учреждения, готовящие специалистов для сферы образования и науки. Очень важны обмен опытом, совместная подготовка кадров и внедрение передовых технологий. Поэтому предлагаю создать Сеть центров искусственного интеллекта тюркских стран.

В Казахстане планируется открыть технологическое учебное заведение нового формата — Университет искусственного интеллекта.

Мы готовы выделить специальные гранты для обучения граждан тюркских государств в этом высшем учебном заведении.

Считаем целесообразным ежегодно организовывать научно-технологическую олимпиаду среди молодежи тюркских стран в области программирования, искусственного интеллекта и передовых цифровых технологий.

Финансовую поддержку в реализации этих инициатив мог бы оказать Тюркский инвестиционный фонд. В этом году Фонд перешел к формату работы по конкретным проектам. Уставный капитал достиг 600 миллионов долларов. Его можно увеличить. Это стратегический ресурс, имеющий особое значение.

Поэтому мы рассчитываем на то, что Фонд будет оказывать поддержку всем стартапам и примет активное участие в реализации инфраструктурных проектов. Фонд должен функционировать полноценно. Призываю государства-члены оперативно реализовать эту задачу.

Четвертое. Сейчас в каждой стране есть технопарки для IT-проектов. Я предлагаю открыть совместный центр IT-хабов государств-членов Тюркского совета. Центру можно присвоить наименование Turkic AI. Совместный хаб, который можно было бы разместить в центре Alem.ai, несомненно, будет способствовать продвижению наших общих интересов.

Пятое. В эпоху искусственного интеллекта и передовых технологий нельзя оставлять без внимания духовные и культурные ценности. Сохранение и изучение богатого наследия тюркской цивилизации — это не только вопрос возрождения исторической памяти. Это важный фак-

тор, отражающий нашу уникальную идентичность, единство и солидарность.

В этой связи призываю поддержать предложение о проработке проекта Конвенции о сохранении наследия тюркской цивилизации. Данный документ станет правовой основой для защиты и популяризации историко-культурного наследия тюркских народов, а также будет способствовать расширению сферы деятельности ЮНЕСКО в этой области.

Шестое. На основе искусственного интеллекта необходимо активизировать работу по созданию специальной Цифровой платформы, объединяющей материалы, касающиеся истории и культуры тюркских народов.

Этот проект должен быть выполнен в многоязычном формате. Тогда любой человек сможет в онлайн-режиме ознакомиться с богатым наследием тюркской цивилизации и изучить его. Казахстан готов предложить всесторонние цифровые решения по данным инициативам.

Седьмое. Сохранение исторического и культурного наследия тюркских государств и передача его будущим поколе-

ниям — наша общая обязанность, можно сказать, наш долг.

Поэтому мною, учитывая роль Туркестана в нашей духовности, принято решение о создании в этом городе Центра тюркской цивилизации.

В этом центре будут обеспечены условия для проведения братскими странами совместных научных исследований, реализации культурных проектов и образовательных программ. Также он будет способствовать укреплению нашего гуманитарного сотрудничества.

Считаю, что для эффективной организации деятельности Центра следует использовать научно-академический потенциал Международного казахско-турецкого университета имени Яссауи. Этому университету будет оказана необходимая финансовая и иная поддержка.

Мы все только что стали свидетелями церемонии закладки фундамента Центра тюркской цивилизации. Искренне благодарю вас за поддержку этой инициативы.

Кроме того, мы планируем создать в Астане специальный центр, посвященный популяризации Степной цивилизации, в котором будут широко пропаган-

дироваться история и культура степных народов.

Призываю государства — члены Организации и всех наших братьев поддерживать этот проект и принять в нем активное участие.

Следующий важный вопрос. В эпоху технологического прогресса и гуманитарной интеграции необходимо сформировать общую терминологическую базу тюркских языков.

Недавно Тюркская Академия издала восьмитомный терминологический словарь на английском, русском и тюркских языках. Эта работа будет способствовать унификации терминов и укреплению общего научного пространства.

В связи с этим предлагаю создать Межгосударственную терминологическую комиссию, в которую войдут представители соответствующих учреждений и научные эксперты стран — участниц Совета.

Уважаемые коллеги!

Казахстан заинтересован во всестороннем развитии Организации тюркских государств.

Сегодня наша Организация пользуется высоким доверием международного сообщества, ее авторитет крепнет.

В данном контексте хотел бы отметить, что Казахстан выразил поддержку российскому проекту «Алтай — колыбель тюркской цивилизации».

Кроме того, мы выдвинули предложение о создании форума «Алтайская диалоговая площадка». Наша страна поддержала инициативу Турции по учреждению формата «Организация тюркских государств + (плюс)», направленного на расширение сферы сотрудничества.

Считаю, что должны быть четкие критерии в отношении государств и организаций, изъявивших желание присоединиться к этому формату.

Самое главное, работа в новом формате должна соответствовать целям и задачам Организации и не оказывать на нее негативного влияния.

Например, в последнее время звучат мнения, характеризующие наше объединение как военный альянс.

Очевидно, что те, кто высказывают подобные домыслы, преследуют недобрые цели и стремятся посеять раздор. Казах-

стан считает необходимым отвергнуть подобную позицию.

Для нас укрепление единства тюркского мира — крайне важный и не терпящий отлагательств приоритет.

Организация тюркских государств — это не геополитический проект и не военная организация. Это уникальная площадка, направленная на укрепление торгово-экономического, высокотехнологичного, цифрового и культурно-гуманитарного сотрудничества братских стран.

Такая позиция является важным приоритетом для нашей страны, поскольку она, очевидно, эффективна с точки зрения национальных интересов.

Нам всем близко и понятно мудрое изречение: «Алтау ала болса, ауыздағы кетеді, төртеу түгел болса, төбедегі келеді».

Тюркский мир всегда должен хранить сплоченность, не отступать от намеченных целей и идти вперед вместе. Уверен, сегодняшняя встреча еще больше укрепит единство наших стран, связанных общими корнями и историей.

Глубокоуважаемые главы государств!

Уважаемые участники!

Деятельность Организации, созданной на основе братства и дружбы, с каждым годом активизируется.

Сегодня Организация тюркских государств сформировалась как беспрецедентная диалоговая площадка, где выдвигаются и получают взаимную поддержку общие инициативы.

Пользуясь случаем, я еще раз выражаю всем вам искреннюю признательность.

Твердо убежден, что решения, принятые на этой встрече, будут способствовать дальнейшему динамичному развитию тюркских стран.

Пусть укрепляется единство и множится благополучие тюркских народов, имеющих единые корни!

На этом объявляю заседание неформального саммита закрытым.

Спасибо за внимание!

ГЛАВА ГОСУДАРСТВА ВРУЧИЛ ПРЕЗИДЕНТУ ТУРЦИИ ОРДЕН QOJA AHMET YASAU

Касым-Жомарт Токаев в своей речи назвал Реджепа Тайипа Эрдогана дальновидным лидером, ведущим свой народ вперед, и влиятельным политиком мирового уровня.

— Благодаря эффективным реформам, реализованным по Вашей инициативе, Турция уверенно встала на путь устойчивого развития и процветания, добилась значительных успехов, стала влиятельной и могущественной державой. Мы искренне рады достижениям братского турецкого народа и неизменно желаем ему дальнейших успехов. Президент Эрдоган — выдающийся государственный деятель, последовательно отстаивающий принципы справедливости и ответственности в глобальной политике. Ваша концепция «Мир больше пяти» получила широкую известность. Это, безусловно, смелый призыв против неравенства в системе международных отношений. Кроме того, Вы играете особую роль в укреплении сотрудничества тюркского и исламского мира. Без преувеличения можно сказать, что Вы являетесь одним из самых авторитетных лидеров тюркского мира. Вы прилагаете неустанные усилия во имя укрепления духовного и политического единства братских стран. Благодаря прямой поддержке уважаемого Реджепа Тайипа Эрдогана Организация тюркских государств в короткие сроки превратилась во влиятельное объедине-

ние. Активизировалась деятельность таких важных институтов, как ТЮРКСОЙ, Парламентская ассамблея тюркских государств, Тюркская академия, Фонд тюркской культуры и наследия, Тюркский инвестиционный фонд. Мы высоко это ценим, — сказал Президент Казахстана.

Касым-Жомарт Токаев подчеркнул, что Казахстан и Турцию связывают многовековые исторические узы.

— У нас единые происхождение и вера, схожий менталитет. Имеющее глубокие корни братство казахского и турецкого народов сегодня переросло в стратегическое партнерство. Вы вносите неоценимый вклад в укрепление наших дружеских отношений и продвижение общих ценностей. От себя лично и от имени всего казахского народа позвольте выразить Вам искреннюю благодарность за это. Великая степь является прародиной тюркских народов, а Туркестан — ее сакральным наследием и духовной столицей. Этот священный город — символ единства и колыбель нашей самобытной цивилизации. Поэтому мы приняли решение провести именно в Туркестане неформальный саммит Организации тюркских государств, который начнет свою

работу завтра. Уверен, что эта встреча будет способствовать дальнейшему сближению братских стран и укреплению их взаимодействия, — отметил Глава нашего государства.

Президент полагает, что, говоря о Туркестане, невозможно не упомянуть духовный ориентир всего тюркского мира — Ходжу Ахмеда Яссауи.

— Хазрет Султан сумел гармонично соединить тюркский дух и исламскую цивилизацию. Его культурное наследие оставило неизгладимый след не только в Великой степи, но и в Анатолии. Многие выдающиеся мыслители тюркского мира считаются последователями Хазрета Султана. В этой связи следует особо отметить великого Юнуса Эмре. В его произведениях отчетливо прослеживается влияние учения Яссауи. Такая преемственность заметна и в творчестве великого казахского поэта и мыслителя Абая. Безусловно, духовное наследие знаменитого мудреца служит ориентиром для нации и примером для будущих поколений. В день празднования Наурыза я посетил священный Туркестан и мавзолей Хазрета Султана. В ходе той поездки я выступил с важной инициативой — включить орден, названный именем Ходжи Ахмеда Яссауи, в систему государственных наград. Этой награды должны быть удостоены выдающиеся ученые, государственные и общественные деятели Казахстана и зарубежных стран за особые заслуги в развитии нашей страны. Соответствующий закон был принят, подписан специальный указ. Действительно, это престижная и имеющая исключительную значимость награда. При разработке ордена мы отдали предпочтение светло-зеленому цвету, который имеет особое значение в исламе. Серебро, используемое в его оформлении, олицетворяет чистоту. Одним словом, это награда, призванная прославлять духовные заветы Хазрета Султана. В целом, в нашей стране проводится активная работа по систематическому и широкомасштабному изучению наследия Ходжи Ахмеда Яссауи, — заметил Касым-Жомарт Токаев.

Глава государства сообщил, что принял решение наградить Президента Турции орденом Qoja Ahmet Yasaui. По его словам, Реджеп Тайип Эрдоган станет

первым кавалером этого ордена, что имеет глубокое символическое значение.

— Этот знак отличия является ярким воплощением принципов духовного братства и исторической справедливости, заложенных нашим великим предком. Уважаемый г-н Президент, Ваш авторитет в Казахстане очень высок. Наш народ уважает, любит и поддерживает Вас. Уважаемый друг, прошу принять эту высокую награду как заслуженное признание Вашей роли лидера тюркского мира. Она также будет служить воплощением искренней признательности нашей страны Вам и всему турецкому народу. Желаю Вам крепкого здоровья, а братскому турецкому народу — благополучия и процветания! — заявил Президент Казахстана.

Реджеп Тайип Эрдоган отметил, что он рад быть первым обладателем особого ордена имени духовного наставника Туркестана Ходжи Ахмеда Яссауи.

— Я принимаю этот орден как знак Вашего глубокого почтения к Турецкой Республике и турецкому народу. В этой связи выражаю благодарность Вам за Вашу дальновидную политику, направленную на укрепление братства между нашими странами. Пусть наше братство и дружба будут вечными! — сказал Президент Турции.

Президенты Казахстана и Турции посетили Международный центр искусственного интеллекта Alem.ai

Касым-Жомарту Токаеву и Реджепу Тайипу Эрдогану был представлен потенциал центра как ключевого технологического хаба страны.

Заместитель Премьер-министра — министр искусственного интеллекта и цифрового развития Жаслан Мадиев продемонстрировал лидерам двух стран экспозицию музея и возможности ИИ-кинотеатра. Он также рассказал о долгосрочной стратегии развития Alem.ai.

Программа посещения также включала презентацию проекта Astana Smart City.

Главы государств — участниц Организации тюркских государств посетили Visit Centre Turkistan

Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев, Президент Азербайджана Ильхам Алиев, Президент Кыргызстана Садыр Жапаров, Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган и Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев ознакомились с духовными реликвиями мавзолея Ходжи Ахмеда Яссауи.

Главам государств была представлена выставка редких артефактов XIV—XV веков, связанных с жизнью выдающегося мыслителя и историей мавзолея. В число ценных экспонатов вошла уникальная деревянная дверь усыпальницы, сохранившаяся с XIV века. Дверь украшена костью, пластинами и позолоченными надписями, а также орнаментирована арабскими текстами в стилях куфи и сульс.

Высоким гостям также показали бронзовые светильники, изготовленные по заказу Эмира Тимура, подвесные бронзовые кандили XV века и двухрожковые светильники, украшенные изображениями драконов. Особенный архитектурный элемент экспозиции — древняя кубба (медное навершие), располагавшееся на самой вершине купола мавзолея.

Один из ценнейших экспонатов — датируемое XVIII—XIX веками покрывало (қабіржапқыш), которое было постелено на поверхность надгробного камня Ходжи Ахмеда Яссауи. Его уникальный орнамент сочетает религиозную символику, геометрическую композицию и каллиграфию. В исламской культуре Центральной Азии такие покрывала считались символом особого духовного уважения.

Главы Казахстана, Азербайджана, Кыргызстана, Турции и Узбекистана посетили мавзолей Ходжи Ахмеда Яссауи

Президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев, Президент Азербайджана Ильхам Алиев, Президент Кыргызстана Садыр Жапаров, Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган и Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев посетили одну из величайших духовных и историко-культурных святынь тюркского мира — мавзолей Ходжи Ахмеда Яссауи, внесенный в список Всемирного наследия ЮНЕСКО.

Главы государств почтили память великого мыслителя и духовного наставника Ходжи Ахмеда Яссауи и других известных личностей, захороненных в мавзолее.

Президентам рассказали, что комплекс, возведенный в XIV веке по приказу эмира Тимура, состоит из 35 комнат различного размера.

Внутренняя высота здания составляет 39 метров, внешняя — 41 метр.

Высокие гости осмотрели усыпальницу, казандык (центральный зал), тайказан, а также бронзовую лаху.

Им также представили экспозицию из 45 книг известных мыслителей и поэтов тюрко-исламского мира. Среди них «Дивани Хикмет» Ходжи Ахмеда Яссауи, «Хамса» Низами, газели Навои, труды Бакыргани, «Шахнаме» Фирдоуси, поэма «Лейли и Меджнун» Физули, фрагменты эпоса «Манас» и другие редкие произведения.

Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган передал мавзолее рукописный Коран, созданный османским каллиграфом Ахмедом Шемседдином Карахисари.

Главы Казахстана и Турции приняли участие в церемонии открытия школы имени Ходжи Ахмеда Яссауи

Президент Касым-Жомарт Токаев и Президент Реджеп Тайип Эрдоган в режиме видеоконференцсвязи приняли участие в церемонии открытия школы имени Ходжи Ахмеда Яссауи в Турции.

Современное учебное заведение, расположенное в городе Нурдагы провинции Газиантеп, рассчитано на 32 начальных и 4 дошкольных класса. Общая площадь здания составляет 6 тысяч квадратных метров. В образовательном комплексе предусмотрены специализированные учебные классы, лаборатории, конференц-зал, библиотека. На территории обустроены амфитеатр, спортивная площадка, детская игровая зона и беседки, стилизованные под казахские юрты.

В ходе строительства проект был доработан с учетом требований безопасности и действующих норм Турции. Адаптированные под особенности региона инженерные решения включают повышенную сейсмозащиту, теплоизоляцию и теплосбережение.

Как известно, инициатором строительства школы в регионе, пострадавшем в результате мощного землетрясения 6 февраля 2023 года, является Глава государства Касым-Жомарт Токаев.

Главам Казахстана и Турции
презентовали ряд
инвестиционных проектов

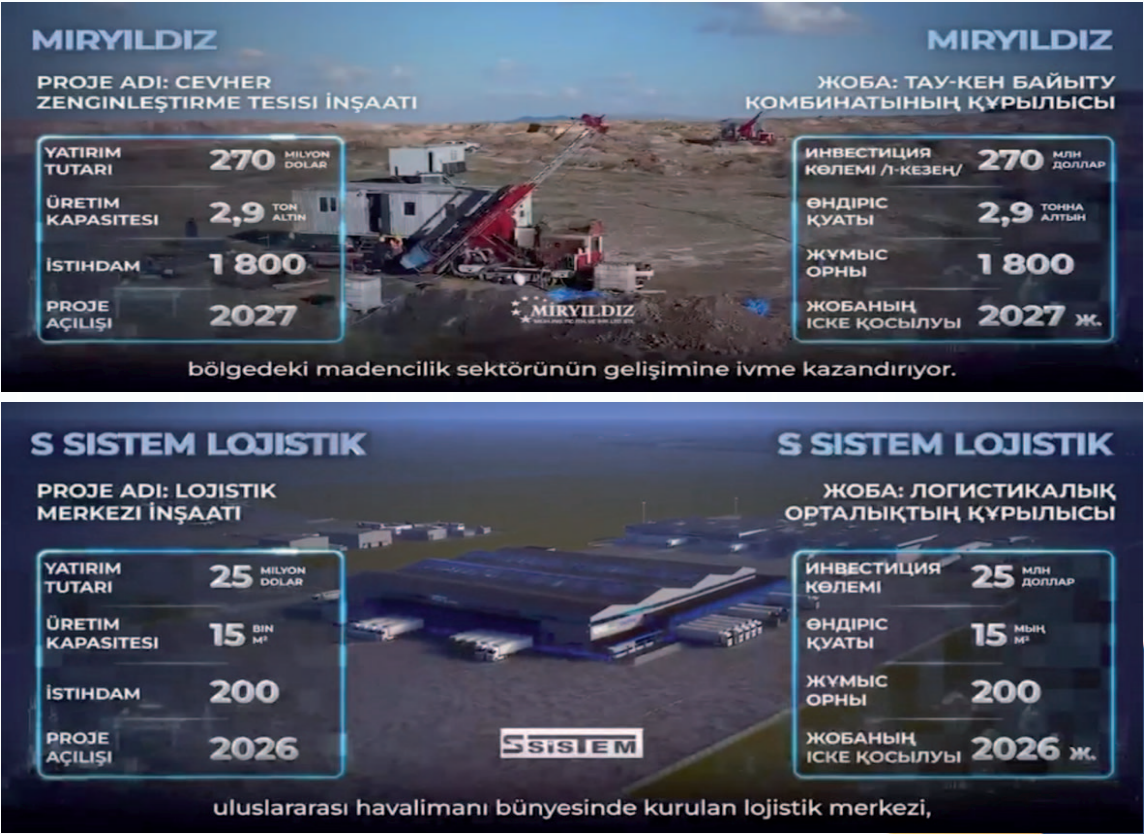
Президенту Касым-Жомарту Токаеву и Президенту Реджепу Тайипу Эрдогану представили ряд совместных инвестиционных проектов двух стран.

В частности, в области Абай компания Miryıldız намерена построить горно-обогатительный комбинат, в Алматы İskefe Holding планирует запустить производство желатина, в Туркестанской области Orzah Group создает современное производство биологически активных добавок, в Актобе компания S Sistem Lojistik совместно с АО «Казпочта» формирует логистический центр на территории международного аэропорта, в Астане Tiryaki Holding строит завод по глубокой переработке пшеницы и гороха.

Реализация данных проектов позволит привлечь свыше 920 млн долларов инвестиций и создать более 3100 рабочих мест в Казахстане.

Заместитель Премьер-министра Серик Жумангарин доложил главам государств, что на сегодняшний день с участием турецких компаний в нашей стране осуществлено порядка 100 инвестиционных проектов на общую сумму около 4 млрд долларов в различных секторах экономики.

В настоящее время продолжается работа в рамках еще 50 совместных проектов общей стоимостью порядка 4 млрд долларов. Это отражает высокий уровень инвестиционного взаимодействия между Казахстаном и Турцией.

“Antalya Diplomasi Forumu,
küresel aklın ve global
vicdanın ortak kürsüsü
hâline gelmiştir”

Cumhurbaşkanı Erdoğan, 5. Antalya Diplomasi Forumu’nun açılışında yaptığı konuşmada, “Beş sene önce diplomasinin nabzını tutacak küresel bir platform hedefiyle çıktığımız yolda bugün görüyoruz ki Antalya Diplomasi Forumu; küresel aklın, global vicdanın ve özellikle de geleceğe dair umudun ortak kürsüsü hâline gelmiştir” dedi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, “Yarını Tasarlarken Belirsizliklerle Baş Etmek” ana temasıyla NEST Kongre Merkezi’nde düzenlenen 5. Antalya Diplomasi Forumu’nun açılışında bir konuşma yaptı. Açılış programına Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan da katıldı.

Konuşmasında, Antalya’nın tarihin, kültürün ve diplomasinin şehri olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, davetlileri Akdeniz’in eşsiz güzelliklerle dolu şehrinde ağırlamanın bahtıyarlığını yaşadığını ifade etti.

Çarşamba günü Kahramanmaraş’ta yaşanan müessif olaydan sonra telefonla arayıp veya mesaj gönderip üzüntülerini paylaşan herkese şükranlarını sunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, hiç kimsenin, hiçbir ailenin ve toplumun benzer acıları yaşamaması dileğinde bulundu.

Bu yıl beşincisini düzenledikleri Antalya Diplomasi Forumu’nun bölge başta olmak üzere tüm dünya için hayırlara vesile olmasını temenni eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları söyledi: “Program kapsamında yapılacak tartışma, değerlendirme

ve fikir teatilerinin; forum süresince gerçekleştirilecek yan etkinlikler ve ikili görüşmelerin verimli geçmesini diliyorum. Gerek katılım ve temsil gerek kapsam ve içerik noktasında küresel bir markaya dönüşen Antalya Diplomasi Forumu’nu bu sene de başarıyla organize eden Dışişleri Bakanlığımıza, Sayın Bakan ve ekibine; görevi sırasında foruma öncülük eden Antalya Milletvekilimiz Mevlüt Çavuşoğlu’na tebriklerimi iletirim.”

“BU ORGANİZASYONU, BİR AKIL PLATFORMU OLARAK GÖRÜYORUZ”

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye olarak Antalya Diplomasi Forumu’nu, diplomatik temas kavramının sınırları içine hapsedemediklerini dile getirerek, şöyle konuştu: “Bu organizasyonu dünyanın nereye doğru gittiği, insanlığın hangi değerler etrafında buluşabileceği, yeni etkileşim alanlarının neler olabileceği üzerine derinlikli istişarelerin yapıldığı bir

akıl platformu olarak görüyoruz. Hepimiz şu gerçeğin çok net farkındayız; günümüzde diplomasi yalnızca sorunların, ihtilafların ve çıkarların müzakere edildiği bir alan olmaktan çıkıyor. Diplomasi aynı zamanda insanlığın ortak geleceğinin hangi ilkeler bağlamında şekilleneceğinin tartışıldığı bir zemini de temsil ediyor. Beş sene önce diplomasi'nin nabzını tutacak küresel bir platform hedefiyle çıktığımız yolda bugün görüyoruz ki Antalya Diplomasi Forumu küresel aklın, global vicdanın ve özellikle de geleceğe dair umudun ortak kürsüsü hâline gelmiştir. 'Yarını kurgulamak, belirsizlikleri yönetmek' teması altında üç gün boyunca yapılacak tartışmaların forumun bu özgün ve özel yönünü daha da belirgin kılacağı kanaatindeyim. Forumun sizlerin de ufuk açıcı fikirleriyle Türkiye'nin barışın anahtarı misyonuna katkı vereceğine inanıyor, şimdiden her birinize teşekkür ediyorum."

“KÜRESEL SİSTEMDE YAŞANAN KRİZ EVVELEMİRDE AHLAKİ VE VAROLUŞSAL BİR KRİZDİR”

İnsanlığın, içinden geçilen dönemi anlamak için süreci doğru tahlil etmesinin ve dinamikleri doğru okumasının şart olduğunu vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları kaydetti: "Bugün uluslararası sistemde yaşanan sarsıntıları yalnızca güç dengelerindeki değişimle açıklamak bizi meselenin özünden uzaklaştıracaktır. Evet, güç dağılımı değişiyor. Evet, yeni aktörler yükseliyor. Evet, rekabet kızışıyor, derinleşiyor, daha yıkıcı hâle geliyor. Ancak bütün bunlar bizim çok daha sert bir kırılmayla karşı karşıya olduğumuz gerçeğini değiştirmiyor. Bugün dünya güç bunalımıyla birlikte bir istikamet buhranı da yaşamaktadır. Geline nokta itibarıyla ciddi ve tehlikeli bir eşikte olduğumuz görülüyor. Kural temelli olduğu iddia edilen sistem, kuralların ihlal edildiği yerde susarken, insan haklarını ve küresel güvenliği korumakla görevli mekanizmalar en ağır saldırılar karşısında etkisiz, hatta çoğu zaman kayıtsız kalıyor. Buradaki esas sorun seçici davranan adalet, araçsallaştırılmış ilkeler ve güç ilişkilerine mahkûm edilmiş müşterek değerlerimizdir. Dolayısıyla küresel sistemde yaşanan kriz evvelemirde ahlaki ve varoluşsal bir krizdir. Krizin ulaştığı

boyutu görmek için 7 Ekim sonrası Gazze'ye bakmak yeterlidir."

“GAZZE'DE YAŞANANLARI YALNIZCA BİR İNŞANİ TRAJEDİ OLARAK OKUMAK EKSİKLİKTİR”

Son 2,5 yılda 73 bin Filistinlinin İsrail saldırılarında can verdiğine ve 172 binden fazla kişinin yaralandığına dikkati çeken Cumhurbaşkanı Erdoğan, şöyle devam etti: "Henüz körpe bir fidanken hayattan kopartılan çocukların sayısı 21 bini aştı. Öksüz ve yetimlerin sayısı ise 58 bini geride bıraktı. Ateşkese rağmen 754 Filistinli şehit oldu, 2 bin 100 kişi yaralandı. Bir defa şunu burada kabul etmemiz gerekiyor; Gazze'de yaşananları yalnızca bir insani trajedi olarak okumak eksikliklidir. Gazze'deki soykırım mevcut düzenin neye izin verdiğini, neyi görmezden geldiğini ve kimi koruduğunu bize çok net bir biçimde göstermiştir. Hepimiz elimizi vicdanımıza koyup şu soruların cevabını cesaretle aramak zorundayız: Eğer bir sistem kuvvözdeki masum bebekleri kurşunlardan koruyamıyorsa, sivillerin toplu şekilde hedef alınmasının önüne geçemiyorsa, kurumlar ve kurallar zalimlerin zulmüne engel olamıyorsa bu yapısal bir çürüme, ontolojik bir tefessüh değil midir? Bu tablo ahlak ve meşruiyet krizinin en bariz hâli değil midir? Sorarım: Dün Suriye ve Gazze'de, bugün Batı Şeria ve Lübnan'da en temel insanlık sınavını veremeyen bir sisteme güvenmemiz bizden nasıl beklenir? Dahası kardeşlerimizin, dostlarımızın ve evlatlarımızın geleceğini etkileyen bu sistem, özellikle kriz karşısında eli kolu bağlı kalmamız nasıl düşünülebilir?"

“BARIŞA GİDEN EN KESTİRME YOL, YAPICI DİYALOG VE DİPLOMASİDİR”

"Dünya beşten büyüktür' şiarıyla 13 yıldır insanlığın gündemine taşıdığımız temsil açığı kapatılmadan çok net söylüyorum, ne sistem krizi çözülebilir ne de daha adil bir dünyanın inşası mümkün ve muhtemeldir" diyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, şu ifadeleri kullandı: "Sadece gücünün hukukunu gözeten bir küresel sistemin insanlığı götürceği çok daha derin, çok daha büyük çatışmalar, adaletsizlikler çıkmazdır. 40

gün boyunca bölgemizi barut kokusuna boğan savaş, bunun en son örneği olmuştur. İsrail hükûmetinin tahrikleriyle başlayan bu anlamsız ve son derece maliyetli savaşta Pakistan Başbakanı, değerli kardeşim Şerif'in girişimleriyle ilan edilen 15 günlük ateşkesten memnuniyet duyuyoruz. Ateşkesin araladığı fırsat penceresinin, kalıcı barışın tesisi için en etkin şekilde değerlendirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Ne kadar derin olursa olsun, anlaşmazlıkların çözümünde sözün yerini tekrar silahların, müzakerenin yerini kanlı mücadelenin almasına izin verilmemelidir. Unutulmasın ki barışa giden en kestirme yol, yapıcı diyalog ve diplomasıdır. Ve barış, Cumhur İttifakı ortağımız Sayın Devlet Bahçeli'nin o veciz ifadesiyle 'Tek kanatlı bir kuş değildir.' Tarafların uzlaşmacı, sabırlı ve sağduyulu bir anlayışla hareket etmeleri, sonuç alınmasında büyük önem arz ediyor. Yine bu kritik aşamada İsrail'in müzakere sürecini dinamitlemesine karşı hazır ve müteyakkız olunmalıdır."

"KÖRFEZ ÜLKELERİNİN AÇIK DENİZLERE ERİŞİM HAKKI KISITLANMAMALI"

Cumhurbaşkanı Erdoğan, tansiyonun tırmandığı Hürmüz geçişiyle ilgili tavırlarının çok net olduğunu belirterek, "Hürmüz'ün bir yakası İran ise diğer yakası Umman'dır. Körfez ülkelerinin açık denizlere erişim hakkı kısıtlanmamalıdır. Esas olan, yerleşik kurallar temelinde seyrüsefer serbestisinin temini ve Hürmüz'ün ticari gemilere açık tutulmasıdır. Savaşın, komşu coğrafyalardaki enerji kaynaklarının uluslararası piyasalara ulaştırılmasında alternatif rota arayışlarını hızlandırdığı görülüyor. Türkiye olarak enerji ve bağlantısallık alanlarında Kalkınma Yolu gibi vizyon projeleriyle komşularımızla iş birliğine açık olduğumuzun bilinmesini istiyorum" diye konuştu.

Yakın çevredeki bir diğer çatışma alanı olan Ukrayna'daki savaşın getirdiği yıkım ve can kayıplarından üzüntü duyduklarını dile getiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, şöyle devam etti: "Tarafların adil ve eşit şekilde temsil edildikleri bir müzakere süreciyle savaşın sona ereceğine yönelik inancımızı hâlen koruyoruz. Şunu tüm samimiyetimle burada dile getirmek isterim, Türkiye, tarafların da istekli olması

hâlinde Liderler Zirvesi dahil doğrudan müzakerelerin devamı için her türlü kolaylaştırıcı adımı desteklemeye hazırdır. Komşumuz Suriye'de huzurun, istikrarın ve normalleşmenin güçlendirilmesi bölgemizin geleceği için hayati önemdedir. Suriye Devlet Başkanı Sayın Şara'nın basiretli liderliğinde bu ülkenin son 1,5 yıllık süreçte katettiği mesafeden memnuniyet duyuyor, inşallah bundan sonra da Suriye halkının yanında olacağımızı ifade etmek istiyorum."

Cumhurbaşkanı Erdoğan, köklü tarihî bağlarla şekillendirdikleri Balkan vizyonunda barış, istikrar ve refahın perçinlenmesinin öncelikleri olmayı sürdürdüğünü belirterek bu düşünceyle hayata geçirdikleri Balkan Barış Platformu'ndan son derece umutlu olduklarını söyledi.

"HAZAR GEÇİŞLİ DOĞU-BATI ORTA KORİDÖR GİRİŞİMİNE GÜÇLÜ DESTEĞİMİZ SÜRÜYOR"

Avrasya'da barışın ve huzurun teminatı olarak gördükleri Türk Devletleri Teşkilatını her geçen gün güçlendirdiklerini kaydeden Cumhurbaşkanı Erdoğan, bu yılın son çeyreğinde Türkiye'de düzenleyecekleri 13. Türk Dünyası Zirvesi'nde dönem başkanlığını Azerbaycan'dan devralacaklarını bildirdi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, dönem başkanlığı yaptıkları dönemde teşkilatın uluslararası etkinlik ve görünürlüğünü daha da artıracaklarını vurgulayarak, şu ifadeleri kullandı: "Azerbaycan'la eş güdüm içerisinde komşumuz Ermenistan'la normalleşme sürecimizi adım adım ilerletiyoruz. Bu minvalde Asya ile Avrupa arasındaki ticarete en güvenilir güzergâh olan Hazar geçişli doğu-batı orta koridor girişimine de güçlü desteğimiz sürüyor. Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'i ise bir istikrar ve refah havzası olarak görmek istiyoruz. Bunun için Türkiye'yi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni dışlamaya çalışan tek taraflı ve maksimalist tutumları reddettiğimiz gibi savaş ortamından medet uman beyhude çabaları da doğru bulmuyoruz. Kıbrıs Türkü'nün dirayetli tutumu, bugün Kıbrıs Adası'nda iki ayrı halk ve iki ayrı devlet bulunduğu gerçeğini artık tüm dünyaya kanıtlamıştır. İnancımız odur ki komşumuz Yunanistan'la tesis ettiğimiz olumlu atmosfer, ikili meselelerimizin çözümü yanında Batı Trakya Türk Azınlığına yönelik

hak ihlallerinin son bulmasına da katkı sunmalıdır."

"AFRİKA ÜLKELERİNİN TOPRAK BÜTÜNLÜĞÜNÜ, EGEMENLİĞİNİ VE KALKINMA HAMLELERİNİ SAMİMİYETLE DESTEKLİYORUZ"

Bir başka "kardeş coğrafya" Libya'da, sükûnet ve güvenliğin sağlanmasına yönelik aktif çabalarının devam ettiğini bildiren Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları kaydetti: "Afrika ülkelerinin toprak bütünlüğünü, egemenliğini ve kalkınma hamlelerini samimiyetle destekliyoruz. Sudan'da Nisan 2023'ten bu yana devam eden çatışmaların sonlandırılması için her türlü diplomatik gayretin yanındayız. Son yıllarda istikrar ve güvenliğini sağlama noktasında önemli adımlar atan Somali'nin toprak bütünlüğüne ve ekonomik refahına desteğimiz ise bakidir."

Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Türkiye olarak, bir yandan farklı bölge ve kıtalarda barışçıl dış politikalar yürütürken diğer yandan da mevcut ittifak bağlarımızı tahkim ediyoruz" dedi.

Türkiye'nin Avrupa-Atlantik Bölgesi'nin kolektif güvenliğinin teminatı olan NATO'nun önde gelen ülkelerinden biri olarak bu yıl, 7-8 Temmuz tarihlerinde Liderler Zirvesi'ne Ankara'da ev sahipliği yapacağını hatırlatan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Zirve'de ittifakı güçlü şekilde geleceğe taşıyacak önemli kararlar almayı ümit ettiklerini ve bunun altyapısını şimdiden oluşturduklarını bildirdi.

"KARŞI KARŞIYA OLDUĞUMUZ MÜŞTEREK SINAMALAR AVRUPA'YLA ORTAKLIĞIMIZIN STRATEJİK DEĞERİNİ ORTAYA KOYMUŞTUR"

Tarihin, coğrafyanın ve jeopolitiğin her fırsatta hatırlattığı üzere Türkiye'nin, Avrupa'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Bugün karşı karşıya olduğumuz müşterek sınamalar, Avrupa'yla ortaklığımızın stratejik değerini bir kere daha ortaya koymuştur. Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefimizi korurken, Birliğin istikamet sorununu aşarak kurucu önderlerinin

vizyonuna sadakatle sahip çıkmasını bekliyoruz. Önümüzdeki kasım ayında ise Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin 31'inci Taraflar Konferansı'na yine burada, Antalya'da ev sahipliği yapacağız. COP 31 başkanlığımız süresince, Sıfır Atık Hareketi'nin yaygınlaştırılması gibi çevre gündemiyle gençlerin gündemini buluşturan politikaları öne çıkaracağız" ifadelerini kullandı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, sözlerini şöyle tamamladı: "Tarih boyunca barış, istikrar ve adalet yalnızca güçte değil aynı zamanda dayanışma ile sağlanmıştır. Büyük mütefekkir İbni Haldun'un işaret ettiği gibi bir toplumu ayakta tutan, sahip olduğu güçten önce oğucü anlamlı kılan asabiyedir, birlik duygusudur, ortak kader bilincidir, dayanışmadır. Vicdan sahipleri olarak savaş ve soykırım cephesi karşısında barış ve insanlık cephesinin ne kadar güçlendirirsek, yarınlarımıza o derece güvenli bakabiliriz. Onun için bugün mesele sadece yeni kurumlar, sistem veya düzen inşa etmek değildir. Asıl mesele yeni bir dayanışma zemini kurabilmektir. Antalya Diploması Forumu'nu teşriflerinizi, bu dayanışma zemininin tesisine verilmiş kıymetli bir destek olarak görüyorum."

Açılış programına, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed Al Sani, Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev, Suriye Cumhurbaşkanı Ahmed Şara, Moldova Cumhurbaşkanı Maya Sandu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Tufan Erhürman, Sırbistan Başbakanı Duro Macut, Pakistan Başbakanı Şerif, Gürcistan Başbakanı Irakli Kobakhidze, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Neçirvan Barzani'nin de aralarında olduğu davetliler katıldı.

АНТАЛЯ: ФОРУМ СТАЛ ВЫСШЕЙ ФОРМОЙ ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНОЙ ДИПЛОМАТИИ

Анталийский дипломатический форум в очередной раз подтвердил свой высокий статус одной из ключевых международных площадок для обсуждения глобальной повестки. Сегодня здесь не просто звучат заявления – здесь формируются подходы, которые во многом определяют архитектуру будущего мирового порядка.

В современных условиях всё более очевидно, что такие страны, как Турция и Казахстан становятся важными центрами притяжения мировой политики. Они предлагают миру новые форматы диалога, основанные на прагматизме, доверии и взаимном уважении.

Анталийский дипломатический форум – это не просто дипломатическая площадка, а пространство, где рождаются решения, способные влиять на глобальные процессы. Важно, что форум объединяет политических лидеров, дипломатов, экспертов и представителей бизнеса, формируя комплексный подход к международному сотрудничеству.

Особое значение для форума имеет участие Президента Республики Казахстан Касым-Жомарта Токаева – опытного дипломата мирового уровня, чья многолетняя работа в системе международных отношений, в том числе на площадке ООН, придаёт дополнительный вес и авторитет любому международному диалогу. Его участие подчеркивает значимость форума и подтверждает доверие к нему как к эффективной платформе для выработки сбалансированных решений.

Казахстан традиционно выступает сторонником мирного диалога и конструктивного взаимодействия. В этом контексте участие нашей страны в Анталийском форуме — это не только дипломатическое присутствие, а вклад в укрепление глобальной стабильности. Казахстан и Турция сегодня формируют важные точки опоры для международного взаимодействия, выступая площадками для переговоров, посредничества и урегулирования сложных международных вопросов.

Именно такие страны, как Казахстан и Турция, обеспечи-

вают стабильность и доверие в условиях глобальной турбулентности. Их роль как мостов между регионами, культурами и политическими системами становится всё более востребованной.

Отдельных слов благодарности заслуживают организаторы форума, которые продемонстрировали высокий уровень подготовки, стратегическое видение и способность объединить вокруг одной площадки представителей разных стран и позиций. Благодаря их усилиям Анталя уверенно закрепляет за собой статус не только туристического, но и дипломатического центра мирового уровня.

Анталийский дипломатический форум – это пример того, как современная дипломатия может быть эффективной, открытой и ориентированной на результат. И именно за такими площадками – будущее глобального диалога.

Расул АХМЕТОВ,
заместитель председателя
Ассамблеи
народа Казахстана

ГЛАВА ГОСУДАРСТВА ПРИНЯЛ УЧАСТИЕ В ПАНЕЛЬНОЙ СЕССИИ АНТАЛИЙСКОГО ДИПЛОМАТИЧЕСКОГО ФОРУМА

Президент Касым-Жомарт Токаев принял участие в панельной сессии «Mapping Tomorrow, Managing Uncertainties» Анталийского дипломатического форума. Модератором мероприятия выступил депутат Парламента Турецкой Республики, бывший министр иностранных дел Мевлют Чавушоглу.

В начале своего выступления Глава государства особо отметил роль Президента Реджепа Тайипа Эрдогана, под руководством которого Турция укрепляет свои позиции в качестве авторитетного участника международных отношений.

— Прежде всего, я хотел бы отметить ведущую роль, которую играет в этой части мира Турция под руководством выдающегося лидера Реджепа Тайипа Эрдогана. Считаю, что наши страны могут сыграть очень позитивную, я бы сказал, значительную роль в решении наиболее острых проблем, которые, к сожалению, периодически возникают в нашем регионе. Пользуясь случаем, хотел бы отметить, мы с нетерпением ожидаем приезд Президента Эрдогана с государственным визитом в Казахстан в следующем месяце, — сказал Касым-Жомарт Токаев.

Затем Президент Казахстана поделился своим видением основных тенденций и вызовов, стоящих перед мировым сообществом в 2026 году и формирующих международную повестку на ближайшую перспективу.

— Дипломаты, политики привыкли говорить, что все человечество находится на перепутье. Я помню, как бывший Генеральный секретарь ООН Кофи Аннан часто повторял: «Да, мы по-прежнему находимся на перепутье». И это никогда не изменится, если речь идет о снижении международной напряженности. Региональные конфликты сегодня выходят далеко за рамки регионов, они уже стали глобальными. Конечно, ООН — незаменимая, универсальная организация, и на каждое государство возлагается определенная ответственность. Все говорят о необходимости поддержки ООН. Это факт. Но все говорят и о том, что Организацию нужно не только поддерживать, но и реформировать. Да, это правда. Но будем предельно откровенными. Никто не верит, что это произойдет очень скоро, так как мы уже давно заявляем о реформах, изменениях и переформатировании ООН, но этого не происходит. Мы должны честно признать, что именно Совет Безопасности является главным элементом для реформирования ООН, — отметил Глава государства.

Отвечая на вопрос модератора, Касым-Жомарт Токаев перечислил качества, которые должны быть присущи современным лидерам.

— Считаю, что глобальные лидеры, а также руководители отдельных государств в разных регионах должны, в первую очередь, ответственно подходить к вопросам международной безопасности и мира. В наши дни стратегическая сдержанность играет чрезвычайно важную роль. Выход из сложившейся ситуации в этом очень сложном и даже парадоксальном мире, на мой взгляд, прост. Нужно быть более ответственным и проявлять сдержанность, — подчеркнул Президент Казахстана.

Глава нашего государства высказал свою оценку событий на Ближнем Востоке. По его мнению, необходимо сосредоточиться на ключевых вопросах переговорного процесса.

— Я бы посоветовал проявлять большую сознательность в отношении того, что происходит в мире. Например, все обсуждают Иран. Конечно, там сложилась серьезная ситуация. Трудно давать какие-либо комментарии по этому поводу. Казахстан выразил солидарность со странами Залива. Мы призвали все государства проявить стратегическую сдержанность и прекратить военные действия. Все ощутили на себе негативные последствия этого конфликта. Прежде всего, сильно пострадала экономика. Сегодня все говорят о свободном передвижении судов по Ормузскому проливу. Но мы должны учитывать тот факт, что до конфликта данный морской коридор был открыт для свободной торговли. Поэтому мы должны сосредоточиться на сути проблемы. А суть проблемы заключается в распространении ядерных технологий и ядерного оружия. И эта проблема должна быть центральной темой переговоров, когда речь идет о конфликте вокруг Ирана. Но сейчас мы переключились на обсуждение вопросов глобальной торговли. Вопреки всему глобальная торговля растет. Только в прошлом году рост составил 2,5%. Так что с торговлей в мире не все так плохо. Но качество и содержание торговли — это большая проблема, — сказал Касым-Жомарт Токаев.

Президент призвал ответственно подойти к вопросу реформирования ООН, указав на то, что одной из причин кризиса Организации является позиция постоянных членов Совета Безопасности.

— На мой взгляд, мы должны быть максимально прагматичными, когда заявляем о необходимости реформирования ООН. Иначе мы будем бесконечно говорить о перепутье, о стратегических ценностях и других вопросах. Мы проводим множество глобальных и региональных встреч, конференций и так далее. Хочу также подчеркнуть важную и позитивную роль так называемых средних держав, к которым относятся Казахстан, Турция и другие страны. Конечно, я не собираюсь хвалиться, что мы лучшие в мире. Но мы демонстрируем высокий уровень ответственности в отношении глобальных процессов — как на практике, так и в дипломатии. Поэтому не будет преувеличением сказать, что сегодня средние державы зачастую

проявляют большую ответственность, чем крупные, представленные в Совете Безопасности, которые, к сожалению, нередко блокируют решение ключевых глобальных проблем, — подчеркнул Глава государства.

Предваряя очередной вопрос, Мевлют Чавушоглу напомнил о богатом дипломатическом опыте Касым-Жомарта Токаева.

— Президент Токаев является одним из мировых лидеров, он знает международную систему и, в частности, Организацию Объединенных Наций. Вы знаете, он занимал пост заместителя Генерального секретаря Организации Объединенных Наций. В это время я был Председателем Парламентской ассамблеи Совета Европы. Неустанно трудясь во благо братского Казахстана, нашего братского народа, он также делает все возможное, чтобы сделать международную систему более эффективной и более актуальной, — отметил модератор.

Далее Глава государства представил свое видение будущего ООН и других международных институтов.

— Мы говорим о региональных и глобальных конфликтах, но в то же время, возможно, Вы как бывший министр иностранных дел Турции уже заметили, что все основные переговоры проходят за пределами площадки ООН и других крупных международных структур. Люди встречаются в определенных столицах, в отдельных конференц-залах, но не в стенах ООН. Мы не видим, чтобы высокие представители ООН выступали посредниками в этих конфликтах. Это серьезная проблема. Речь идет о снижении роли ООН. Я очень обеспокоен этим, поскольку сам работал в системе ООН и других международных организациях. Сейчас все обсуждают, кто станет следующим Генеральным секретарем ООН. Считаю, что это не так важно. Самое главное — выживет ли вся система в том виде, в каком она существует, — убежден Президент.

Касым-Жомарт Токаев призвал изучить влияние искусственного интеллекта на деятельность международных организаций и отметил необходимость кардинального реформирования глобальной Организации.

— Я только что упомянул, что это выглядит весьма странно и, возможно, даже нелепо, но именно Совет Безопасности препятствует решению важнейших международных вопросов. Люди, дипломаты или политики, вынуждены вести переговоры в рамках других площадок. Кстати, эту проблему весьма красноречиво затронул Президент Дональд Трамп в сентябре прошлого года на сессии Генеральной Ассамблеи, и я полностью с ним согласен. Он раскритиковал неработающий телесуфлер и эскалатор в штаб-квартире ООН, заявив, что в ООН все сломано. Но самая серьезная проблема заключается в том, что весь процесс поддержания мира нарушен как в Организации Объединенных Наций, так и в других структурах. Я являюсь убежденным сторонником многосторонней дипломатии и по-прежнему верю в светлое будущее человечества, сплоченного вокруг идеи справедливости как центрального элемента укрепления мира, — заявил Глава государства.

По его мнению, ООН необходимо избавляться от не соответствующих времени идей и установок.

— Организация была создана 80 лет назад, и правы те, кто утверждает, что она устарела и даже пришла в упадок. Нам нужно обратить внимание на содержание Устава ООН, в котором упоминаются так называемые «вражеские государства». Да, 80 лет назад все было совершенно ясно. Сегодня же так называемые «вражеские государства» играют чрезвычайно важную роль в поддержке и финансировании Организации и в содействии процессу поддержания мира. Самое главное — повысить уровень эффективности и авторитет ООН, — полагает Президент.

Затем Касым-Жомарт Токаев остановился на важной роли превентивной дипломатии в деле предотвращения конфликтов.

— Этот вопрос обсуждается уже много лет, по крайней мере, последние 30 лет. Но ничего не происходит, кроме очень красивых выступлений, деклараций и так далее. Считаю, нам необходимо сосредоточиться на мерах по прогнозированию региональных или глобальных конфликтов, это и есть превентивная дипломатия. Одновременно мы должны объединить усилия по поддержке эффективной многосторонней дипломатии, — подытожил свое выступление Глава государства.

Президент Северной Македонии Гордана Силиановска-Давкова в ходе дискуссии поддержала призыв Касым-Жомарта Токаева о необходимости уделить особое внимание в работе ООН превентивной дипломатии.

— Позвольте мне еще раз отметить, что и Организация Объединенных Наций, и Европейский Союз возникли как проекты мира. Оба в некотором смысле потерпели неудачу, столкнувшись с войной. Почему? Потому что не было превентивной дипломатии. Г-н Токаев упомянул и превентивную, и проактивную дипломатию. Это то, чего нам так не хватает — рациональной модели принятия политических решений, — заявила лидер Северной Македонии.

В панельной дискуссии также принял участие Премьер-министр Грузии Ираклий Кобахидзе.

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI
GAYRİRESMÎ ZİRVESİ
TÜRKİSTAN BİLDİRİSİ

Türk Devletleri Teşkilatı (bundan böyle TDT olarak anılacaktır) Devlet Başkanları Gayriresmi Zirvesi, Kazakistan Cumhuriyeti'nin girişimi üzerine 15 Mayıs 2026 tarihinde "Türk Dünyası'nın Manevî Başkenti" Türkistan'da "Yapay Zekâ ve Dijital Kalkınma" temasıyla düzenlenmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev'in başkanlık ettiği Zirveye, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın İlham Aliyev, Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Sadır Caparov, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev, DBK belgeleri uyarınca Gözlemci olarak katılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Tufan Erhürman ve TDT Genel Sekreteri Sayın Kubanîçbek Ömüraliyev katılmıştır.

TÜRK BİRLİĞİ

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Devlet Başkanları, Türk halklarının dünya medeniyetine yaptığı önemli katkıları ve Türk devletlerinin ortak tarih, dil, kültür, gelenekler ve değerler aracılığıyla küresel ekonominin dijital geleceğinin şekillenmesinde üstlendiği artan rolü vurgulayarak; Gelişmekte olan teknolojiler, yenilikçilik ve dijital dönüşüm alanlarında işbirliğinin geliştirilmesinin önemini vurgulayan tarihi Nahçıvan Anlaşması, Türk Dünyası 2040 Vizyonu, Türk Dünyası Şartı, Astana Bildirisi ve TDT 2022-2026 Stratejisi'nin ilkelerine, hedeflerine ve ruhuna olan sarsılmaz bağlılıklarını bir kez daha teyit ederek;

7 Ekim 2025 tarihinde "Bölgesel Barış ve Güvenlik" temasıyla düzenlenen Gebele Zirvesi'nin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesini takdir ederek; Azerbaycan Cumhuriyeti'nin mevcut Başkanlığına ve başkanlık dönemi boyunca belirlenen önceliklere desteklerini ifade ederek ve Teşkilat'ın Üye Devletler arasında etkili bir işbirliği platformu olarak daha da güçlenmesine Azerbaycan Başkanlığının katkı sağlayacağına olan güvenlerini dile getirerek;

7 Mart 2026 tarihinde İstanbul'da ve 18 Nisan 2026 tarihinde 5. Antalya Diplomasi Forumu marjında düzenlenen TDT Dışişleri Bakanları Konseyi Gayriresmi Toplantılarını başlatması ve başarıyla yürütmesi nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'ni tebrik ederek; Gebele Bildirisi'nde de vurgulandığı üzere bu tür toplantıların daha sık bir şekilde sürdürülmesinin önemine dikkat çekerken, söz konusu toplantıların sonuçlarını memnuniyetle karşılayarak;

Kazakistan Cumhuriyeti'nin, dijital ortamda vatandaşların haklarının korunmasına yönelik normları pekiştiren, dijital çağın getirdiği modern sınamaların üstesinden gelme konusunda Kazakistan'ın kararlılığını yansıtan ve gelecekteki kalkınma için sürdürülebilir bir yasal temel oluşturan Yeni Anayasa'yı kabul etmesini memnuniyetle karşılayarak;

Yenilikçilik, yatırım ve ülkenin dijital dönüşüm gündemine anlamlı bir katkı olarak, Alatau Şehri'ne özgün bir hukuki ve mali çerçeveye sahip hızlandırılmış kalkınma bölgesi statüsü tanıyan Alatau Şehri'nin Özel Statüsü Hakkında Anayasa Kanunu'nun kabul edildiğini kaydederek;

Kazakistan'da 2026 yılının Dijitalleşme ve Yapay Zekâ Yılı ilan edilmesini

memnuniyetle karşılayarak; 27 Mart 2026 tarihinde Çimkent'te düzenlenen "Dijital Kazakistan Forumu"nun, Kazakistan'ın dijital kalkınma gündemini ilerletmek için önemli bir platform olarak başarılı bir şekilde düzenlenmesini takdirle karşılayarak;

Türk Dünyası'nda teknolojik işbirliği ve dijital bağlantısallığın güçlendirilmesine beraberce katkıda bulunan Dijital Ekonomi Ortaklık Anlaşması'nın (DEPA) ve Türk Büyük Dil Modeli'nin Geliştirilmesine İlişkin Mutabakat Zaptı'nın imzalanmasını ve Dijital İpek Yolu Projesi'nin devam eden uygulanmasını da ayrıca takdir ederek;

Küresel dijital dönüşümün ilerletilmesi, uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi ve kapsayıcı ve sürdürülebilir dijital kalkınmanın teşvik edilmesine yönelik önemli bir katkı olarak, 17-28 Kasım 2025 tarihlerinde Bakü'de düzenlenen Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Dünya Telekomünikasyon Kalkınma Konferansı'nın (WTDC-25) başarılı bir şekilde düzenlenmesini takdir ederek;

"Türk Dünyası'nın Manevî Başkenti" Türkistan şehrinin, Türk halklarının birliği ve ileriye dönük vizyonunun bir sembolü olarak taşıdığı tarihsel ve manevî önemini ve yapay zekâ ve dijital kalkınmanın dönüştürücü gücünün Türk Dünyası'nın refahı ve rekabetçiliği için kullanılmasına odaklanan bu Gayriresmi Zirveye ev sahipliği yapma rolünü tanıyarak;

Yapay zekâ ve dijital teknolojilerin, ekonomik entegrasyon, sürdürülebilir kalkınma, yenilikçilik, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi ve Türk kültürel mirasının korunması için stratejik itici güçler olduğunun ve etik yönetim, siber güvenlik ve veri koruma gibi sınamaların üstesinden gelinmesi için eşgüdümlü eylem gerektiğinin altını çizerek;

Uluslararası en iyi uygulamalar ve Türk dayanışması doğrultusunda dayanıklı dijital ekosistemler oluşturmak, insan odaklı ve etik yapay zekâyı teşvik etmek, ortak altyapı geliştirmek ve insan sermayesini güçlendirmek için Türk Devletleri arasında çok taraflı işbirliğinin artırılması ihtiyacını vurgulayarak;

Kırgız Cumhuriyeti'nin 31 Ağustos – 6 Eylül 2026 tarihlerinde 6. Dünya Göçebe Oyunları'na ev sahipliği yapma yönündeki küresel girişimine desteklerini yineleyerek ve Üye Devletleri ve Gözlemcileri bu önemli uluslararası etkinliğe faal olarak katılmaya

teşvik ederek; ayrıca, Türk halklarının kültürel mirası ve geleneksel sporlarının korunması, tanıtımı ve uluslararası alanda yaygınlaştırılmasına yönelik dijital araçları destekleyerek;

Taşkent'te İslam Medeniyeti Merkezi'nin faaliyete geçmesini memnuniyetle karşılayarak ve bu merkezin, İslam dünyasının bilimsel ve kültürel mirasının korunması, araştırılması ve tanıtılmasının yanı sıra yenilikçilik, eğitim ve bilgi paylaşımının teşvik edilmesinde yapay zekâ, etkileşimli teknolojiler ve dijital çözümlerin uygulanmasına yönelik modern bir platform olarak üstlendiği rolü vurgulayarak;

1. Türk Dünyası için yapay zekâ ve dijital dönüşümün stratejik önceliğini teyit ettiklerini ve yenilikçilik, ekonomik büyüme ve kapsayıcı refahı teşvik etmek amacıyla TDT çerçevesi içinde bu alanlarda kapsamlı çok taraflı işbirliğini derinleştirmeyi taahhüt ettiklerini;

2. Yatırımcılara yönelik hizmetleri kolaylaştırmak, güvenilir veriler sağlamak ve bölgesel yatırım fırsatlarının görünürliğini artırmak amacıyla tasarlanmış dijital platformların geliştirilmesini desteklediklerini;

3. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde düzenlenen Gebele Zirvesi sırasında Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev tarafından "TDT Dijital Yenilikçilik Merkezi" ve "Siber Güvenlik Konseyi"nin kurulmasına ilişkin sunulan önerileri memnuniyetle karşıladıklarını; TDT Sekreteryası ile eşgüdüm içinde bu girişimleri ve olası işbirliği usullerini daha ayrıntılı olarak ele almaları yönünde Üye Devletlerin ilgili yetkili makamlarına talimat verdiklerini;

4. TDT çerçevesi içinde, yenilikçiliği teşvik etmeyi, dijital girişimciliği desteklemeyi ve yeni teknolojiler alanında işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan kapsamlı bir "Yapay Zekâ ve Yaratıcı Ekonomi Projeleri Yol Haritası"nın geliştirilmesi ve kabul edilmesi girişimini not ettiklerini;

5. "Dijital Türk Dünyası" Konseptinin, TDT bölgesinde dijital entegrasyonu, yenilikçilik ekosistemlerini, veriye dayalı işbirliğini ve yapay zekâ ile ileri teknolojiler alanındaki pratik ortak çalışmayı ilerletmek için kapsamlı bir çerçeve olarak benimsenmesinin önemini vurguladıklarını;

6. Kırgız Cumhuriyeti ve Kazakistan Cumhuriyeti Dijital Kanunları'nın 2026 yılında yürürlüğe girmesini, Özbekistan Cumhuriyeti'nde 2030'a Kadar Yapay Zeka Teknolojilerinin Geliştirilmesine İlişkin Strateji'nin kabul edilmesini, Azerbaycan Cumhuriyeti 2025-2028 Yapay Zeka Stratejisi'nin kabul edilmesini ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nde 2026-2028 Yılları için Dijital Gelişimin Hızlandırılmasına İlişkin Eylem Planının onaylanmasını, ayrıca Türkiye'nin geniş bir paydaş katılımıyla 2026 sonrası dönem için yeni yapay zeka vizyonunu geliştirme çabalarını ve Türkiye Cumhuriyeti Siber Güvenlik Başkanlığı'nın kurulmasını memnuniyetle karşıladıklarını; bunları TDT Üye Devletlerinin dijital dönüşümünün ilerlemesine ve dijital düzenlemelerinin iyileştirilmesine önemli katkılar olarak değerlendirdiklerini;

7. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde Yapay Zekâ Merkezi ve Yapay Zekâ Akademisi'nin kurulmasının yanı sıra yüksek performanslı bilgi işlem altyapısının oluşturulmasını takdir ettiklerini;

8. Kültürlerarası iletişimi kolaylaştırmak, Türk dillerini korumak ve zenginleştirmek, eğitim platformlarını geliştirmek, sağlık teknolojilerini iyileştirmek ve ekonomik entegrasyonu teşvik etmek amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin girişimiyle, Türk Büyük Dil Modeli'nin ve ilgili yapay zekâ araçlarının daha da geliştirilmesini ve uygulanmasını desteklediklerini;

9. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ilk yapay zekâ tabanlı hukuk farkındalığı platformunun hayata geçirilmesini ve ilk ulusal büyük dil modelinin geliştirilmesini büyük bir memnuniyetle karşıladıklarını;

10. Birlikte çalışma ve bölgesel dijital bağlantısallığı güçlendirme amacıyla, Dijital İpek Yolu Projesi'nin ve yüksek hızlı bağlantı, yüksek performanslı bilgi işlem, veri merkezleri, bulut altyapısı ve yeni nesil ağlar gibi ilgili dijital altyapı projelerinin desteklenmesini teşvik ettiklerini;

11. TDT Üye Devletleri Ulaştırma Bakanlıkları arasında 23 Nisan 2026 tarihinde Bişkek'te "e-CMR"nin Uygulanmasına İlişkin Mutabakat Zaptı'nın imzalanmasını memnuniyetle karşıladıklarını; sınır ötesi elektronik belge teatisini geliştirmek ve dijital hizmetlere olan güveni artırmak amacıyla hazırlanan, Kırgız tarafının başlattığı, Türk Devletleri Teşkilatı Üye Devletleri Arasında Elektronik Dijital İmzaların Karşılıklı

TÜRK BİRLİĞİ

Tanınmasına ilişkin Anlaşma taslağının değerlendirilmesini sonuçlandırmaları için Üye Devletlerin ilgili makamlarını teşvik ettiklerini;

12. e-İzin (e-Permit) sisteminin tam olarak devreye alınmasını memnuniyetle karşıladıklarını ve sınır ötesi belgeleme işlemlerini kolaylaştırmak, idari engelleri azaltmak, gerçek zamanlı kargo takibini sağlamak ve Hazar Geçişli Uluslararası Doğu-Batı Orta Koridoru boyunca yük hareketlerinin verimliliğini ve şeffaflığını artırmak amacıyla, Üye Devletlerin e-İzin (e-Permit), e-CMR ve e-devlet bilgi sistemlerini de içeren Ulusal Tek Pencere sisteminin entegrasyonunu desteklediklerini;

13. Uluslararası yük taşımacılığı işlemlerini kolaylaştırmak amacıyla, 1975 tarihli TIR Karneleri Himayesinde Uluslararası Eşya Taşınmasına Dair Gümrük Sözleşmesi'nin (TIR Sözleşmesi) Ek 11'de belirtilen eTIR prosedürünün daha da yaygınlaştırılmasının önemini vurguladıklarını; gerekli teknik ve hukuki çalışmaların bir an önce tamamlanmasına yönelik iradelerini teyit ettiklerini;

14. Üye Devletlerin yetkili makamları, sınır kurumları ve nakliye işletmecileri arasında, usulsüz durumlar, belge uyumsuzlukları ve kargo gecikmeleri dahil olmak üzere yük taşımacılığıyla ilgili sorunların hızlı bir şekilde çözülmesini sağlamak üzere Birleşik Destek Sisteminin kurulmasını teşvik ettiklerini;

15. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde düzenlenen Gebele Zirvesi sırasında Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev tarafından "Türk Yeşil Koridorları" elektronik sisteminin devreye alınması ve bir "Yeşil Dönüşüm Konsorsiyumu" kurulmasına ilişkin sunulan önerileri memnuniyetle karşıladıklarını; TDT Sekreteryası ile eşgüdüm içinde bu girişimleri ve olası işbirliği usullerini daha ayrıntılı olarak ele almaları yönünde Üye Devletlerin ilgili yetkili makamlarına talimat verdiklerini;

16. Özellikle gençlere, kadınlara ve bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarına odaklanarak, düzenli eğitim platformları, teknoloji, havacılık ve uzay festivalleri ile değişim programlarının düzenlenmesi de dahil olmak üzere, dijital okuryazarlık, yapay zekâ eğitimi, beceri geliştirme ve yetenek hareketliliği konularında ortak programlar aracılığıyla,

insan sermayesinin geliştirilmesinde işbirliğinin yoğunlaştırılması çağrısında bulunduklarını;

17. Özbekistan'ın, 2026 yılının Ekim ayında Taşkent'te "Türk Bilim ve Yenilikçilik Günleri" düzenlenme önerisini memnuniyetle karşıladıklarını; ve Türk Dünyasında bilimsel işbirliği ve yenilikçilik kapasitesini güçlendirmek amacıyla ortak araştırma destek programlarının geliştirilmesini teşvik ettiklerini;

18. Türk Devletlerinde tarımda dijital dönüşümü geliştirmenin önemini vurguladıklarını ve Türk Dünyası'nda verimliliği, sürdürülebilirliği ve gıda güvenliğini artırmak amacıyla, 25 Haziran 2025 tarihinde Bışkek'te kabul edilen Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Tarımsal İşbirliği Stratejik Yol Haritası'nda öngörüldüğü üzere, tarım sektöründe dijital teknolojilerin kullanımının yaygınlaştırılması konusunda işbirliğinin güçlendirilmesi çağrısında bulunduklarını;

19. Dış uzay faaliyetleri alanında işbirliğinin artan önemini kabul ettiklerini ve bunu, teknolojik ortaklıkları güçlendirme, bilimsel ve insan kaynakları potansiyelini geliştirme ve TDT Üye Devletleri arasındaki işbirliği ve entegrasyonu derinleştirmeyi amaçlayan ortak girişimler yoluyla, TDT Üye Devletleri arasındaki işbirliğinin öncelikli alanlarından biri olarak belirlediklerini;

20. Etkili çok taraflı işbirliğinin somut bir örneği olarak, TDT çerçevesinde bilimsel bir nanouydu sınıfı uzay aracı olan CubeSat-12U'nun geliştirilmesi ve yer testlerine yönelik devam eden ortak projeyi memnuniyetle karşıladıklarını;

21. Yapay zekâ ve dijital teknolojiler alanında Türk Devletleri arasında TURKPA aracılığı dahil olmak üzere bir yasal çerçevenin uyumlaştırılmasına yönelik çabaları, güçlendirdiklerini;

22. Bakü'de 28 Ekim 2025 tarihinde Birinci Uluslararası Yapay Zekâ Etiği Konferansı'nın düzenlenmesi, Bakü Devlet Üniversitesi'nde Yapay Zekâ Etiği Bölümü'nün kurulması, "Türk Dillerinde Bilgi Teknolojisi ve Yapay Zekâ Terimleri Sözlüğü"nün yayınlanması ve devam eden "Ulusal Kimlik ve Kültürel Mirasın Aktarımı: Yapay Zekâya Uygun (YZ'ye Hazır) Türk Dünyası Kitaplarından Derlenen Bir Değer Atlası" projesi gibi yapay zekâ ve dijital kalkınma alanında Türk Akademisi'nin girişimlerini ve faaliyetlerini memnuniyetle karşıladıklarını;

23. Türk Kültür ve Miras Vakfı'nın (TKMV), somut ve somut olmayan Türk kültürel mirası kataloğunun müteakip baskılarının yanı sıra, QR kodları dahil dijitalleştirme özellikleri içeren ilk ciltleri 3-4 Kasım 2025 tarihlerinde Semerkant'ta düzenlenen 43. UNESCO Genel Konferansı kapsamında başarıyla tanıtılan Folklor Antolojisi'nin geliştirilmesine yönelik çabalarını desteklediklerini;

24. Hive'nin "2026 Yılı Türk Dünyası Gençlik Başkenti" olarak seçilmesini memnuniyetle karşıladıklarını ve bunun yapay zekâ, dijital yenilikçilik ve Türk halklarının ortak kültürel ve tarihi mirasının korunması alanlarında gençlerin katılımını teşvik etmedeki rolünü vurguladıklarını;

25. TKMV tarafından Türk halkları, tarihleri, kültürleri ve güncel yaşamları hakkındaki bilgileri sistematik hale getirmeyi ve dijital ansiklopedi, multimedya kütüphanesi, eğitim kaynakları, etkileşimli hizmetler ile multimedya arşivi de dahil olmak üzere yapay zekâ teknolojilerini bir araya getiren tek bir dijital alan oluşturmayı amaçlayan "Türk Mirası" dijital platformunun kurulmasını memnuniyetle karşıladıklarını;

26. Almatı'da BM Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu'nun (UNESCAP) himayesinde Sürdürülebilir Kalkınma için Dijital Çözümler Merkezi'nin kurulmasına yönelik devam eden süreci büyük bir takdirle karşıladıklarını ve sürdürülebilir kalkınma için dijital çözümlerin paylaşımını ve uygulanmasını teşvik etmek amacıyla anılan Merkez ile faal bir işbirliği içinde olunması gerektiğini vurgulayarak, Merkezin bölgesel işbirliğini güçlendirme ve dijital yenilikçiliği ilerletme açısından önemini kabul ettiklerini;

27. 21 Kasım 2025 tarihinde Azerbaycan'da kurulan Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU) Bölgesel Hızlandırma Merkezi'ni memnuniyetle karşıladıklarını; ve Merkezin temel amacının bölgede ve ötesinde yenilikçilik ve girişimcilik potansiyelini güçlendirmek, ekosistemler arası işbirliğini teşvik etmek ve dijital dönüşümü hızlandırmak olduğunu vurgularken, Azerbaycan'da ve daha geniş bölgede dijital yenilikçiliği teşvik etme, yeni girişim ekosistemlerini destekleme ve dijital dönüşümü ilerletme açısından önemini kabul ettiklerini;

28. Bilim, teknoloji ve yenilikçiliğin (BTY) sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesinde oynadığı elzem rolü ve en az

gelişmiş ülkeler (EAGÜ'ler) ile dünyanın geri kalanı arasındaki teknolojik uçurumu gidermeye yönelik acil ihtiyacı kabul ettiklerini; BM En Az Gelişmiş Ülkeler için Teknoloji Bankası'na (UNTBLC) sağladığı sürekli destekten dolayı ev sahibi ülke Türkiye'yi takdir ettiklerini ve Üye Devletler ile Gözlemcileri UNTBLC'yi desteklemeye ve onunla işbirliği yapmaya teşvik ettiklerini;

29. Kapsayıcı, dayanıklı ve çevresel açıdan sürdürülebilir şehirler ve toplumların geliştirilmesi için kentsel planlamanın yanı sıra, dijital teknolojiler, yenilikçi çözümler ve veriye dayalı yaklaşımların kullanımı da dahil olmak üzere, sürdürülebilir kentsel ve mekânsal gelişimin stratejik önemini kabul ettiklerini; ve 17-22 Mayıs 2026 tarihlerinde Azerbaycan Cumhuriyeti'nde "Herkes İçin Konut: Güvenli ve Dayanıklı Kentler ve Topluluklar" temasıyla düzenlenecek olan Dünya Kentler Forumu'nun on üçüncü oturumuna (WUF13) aktif katılımlarını teyit ettiklerini;

30. Türk Dünyası 2040 Vizyonu doğrultusunda, mekânsal planlama, afet risk yönetimi, iklim değişikliğine uyum, emisyon ve kirlilik izleme, biyolojik çeşitliliğin korunması, kaynak verimliliği ile kritik kentsel ve tarımsal sistemlerin dayanıklılığını desteklemek üzere yüksek kaliteli sanal modellerden yararlanarak, yapay zekâ ve/veya nesnelerin interneti (IoT) destekli Dijital İkizlerin sürdürülebilir kalkınma için stratejik araçlar olarak kullanılmasını teşvik ettiklerini;

31. Üye Devletler arasında veri değişimi, akıllı tarım çözümleri ve kanıta dayalı politika oluşturma için birleştirilmiş bir mekanizma olarak TDT Dijital Tarım Veri Platformu'nun geliştirilmesini ve faaliyete geçirilmesini desteklediklerini;

32. "Hammaddeler – İşleme – Bilim ve Teknoloji – Nihai Ürünler" değer zinciri yaklaşımına dayalı olarak, kritik mineraller alanında eşgüdümlü bir işbirliği programının geliştirilmesini teşvik ettiklerini;

33. Üye Devletler arasında sinai işbirliğini, değer zinciri entegrasyonunu ve teknolojik gelişmeyi güçlendirmeyi amaçlayan bir Türk Sinai İttifakı kurulması girişimini memnuniyetle karşıladıklarını;

34. TDT Sanayi, Bilim, Teknoloji ve Yenilikçilik İşbirliği Eylem Planında da belirtildiği üzere, endüstrilerde yapay zekânın güvenilir ve sorumlu bir şekilde kullanılması için politika ve deneyimlerin kesintisiz paylaşımının kolaylaştırılması

TÜRK BİRLİĞİ

yoluyla, Endüstriyel Üretimde Yapay Zekâ ve Dijital Dönüşüm girişimlerinin faal ve koordineli bir şekilde hayata geçirilmesinin önemini altını çizdiklerini;

35. TDT Üye Devletlerinin ulusal turizm platformlarına ve dijital hizmetlerine erişimi kolaylaştırmanın yanı sıra, ortak turizm ürünlerini tanıtmak ve TDT içinde turist akışını sürdürülebilir bir şekilde artırmak amacıyla bilgi ve en iyi uygulamaların paylaşımını teşvik ederek turizm sektöründe dijital işbirliğini desteklediklerini;

36. Üye Devletler ve Gözlemciler arasında modern sağlık hizmetlerine eşit erişimi temin etmek amacıyla dijital sağlık okuryazarlığını geliştirirken ve teknoloji transferini teşvik ederken, ortak projeler yoluyla sağlık hizmetlerinde teletıp, dijitalleşme ve yapay zekâ entegrasyonunun geliştirilmesinin önemini altını çizdiklerini;

37. Altyapı ve yapay zekâ kapasite geliştirme programlarına yatırım yapmak suretiyle, iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı, dağ ekosistemlerinin bozulması, buzulların geri çekilmesi ve kirlilik dahil olmak üzere tırmanan çevre krizleriyle mücadelede yapay zekâ kullanımını teşvik ettiklerini;

38. Sürdürülebilirliği sağlamak maksadıyla enerji ve su verimliliği yüksek yapay zekâ sistemlerinin desteklenmesi yoluyla, aşırı hava olaylarını tahmin edip hasarı azaltmak için proaktif önlemler alacak yapay zekâ destekli erken uyarı sistemlerini geliştirilmesini desteklediklerini;

39. Akıllı imalat, tarım, sağlık hizmetleri (teletıp dahil), e-yönetişim, eğitim, akıllı şehirler, çevresel izleme, iklim direnci ve kültürel mirasın korunması gibi kilit sektörlerle etik, sorumluluk sahibi ve insan odaklı yapay zekâ ve dijital çözümlerin entegrasyonunu desteklediklerini;

40. Türk Dünyasında dijital girişimciliği, teknolojik egemenliği ve yapay zekâ temelli yeniliklerin ticarileştirilmesini artırmak amacıyla ortak teknoparklar, yenilikçilik merkezleri, girişim sermayesi fonları ve kamu-özel sektör ortaklıklarının kurulmasını teşvik ettiklerini;

41. Türk Devletlerinin çıkarlarını ve birliğini ilgili uluslararası platformlarda korurken, etik yapay zekâ çerçeveleri ve verilerin korunması dahil küresel dijital yönetim konularında ortak tutumlar geliştirmeye hazır olduklarını;

42. Bu taahhütlerin yerine getirilmesinin eşgüdümünü sağlamak, yapay zekâ ve dijital kalkınma konularında yıllık bakanlar toplantıları ve uzman forumları düzenlemek ve önümüzdeki dönemde bu konuyla ilgili uluslararası bir TDT konferansı düzenleme imkanını araştırmak üzere Genel Sekreter'e talimat verdiklerini ve Sekreterya ile birlikte Üye Devletlerin yetkili makamlarını bir TDT Yapay Zekâ ve Dijital Kalkınma Eylem Planı'nı 2026 yılı sonuna kadar hazırlamaya ve kabul etmeye çağırdıklarını;

43. Macaristan, Türkmenistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Gözlemci sıfatıyla, Türk Dünyası'nın ayrılmaz bir parçası olarak, TDT'nin çalışmalarına yapmakta oldukları değerli katkıları memnuniyetle karşıladıklarını;

44. TDT 13. Zirvesine evsahipliğinde Türkiye Cumhuriyeti'ne başarı dilediklerini beyan etmişlerdir.

Devlet Başkanları, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Kasım Cömert Tokayev'e vizyoner girişimi ve TDT Gayriresmi Zirvesi'ndeki görüşmelere başarılı bir şekilde yön vermesi nedeniyle en derin teşekkürlerini sunmakta ve Kazakistan Hükümeti ile halkının gösterdiği sıcak konukseverlikten duydukları memnuniyeti ifade etmektedir.

15 Mayıs 2026 tarihinde, Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkistan kentinde,

**Azerbaycan Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı
İlham Aliyev**

**Kazakistan Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı
Kasım Cömert Tokayev**

**Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı
Sadır Caparov**

**Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı
Recep Tayyip Erdoğan**

**Özbekistan Cumhuriyeti
Cumhurbaşkanı
Şevket Mirziyoyev**

“TDT bünyesinde siber güvenlik alanındaki eş güdüm ve iş birliğini daha ileri taşıyacağız”

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türk Devletleri Teşkilatı Gayriresmî Zirvesi’nde yaptığı konuşmada, “Siber güvenlik, bugünün dünyasında tıpkı kara, hava ve denizdeki güvenlik gibi hayati ve zaruridir. Müteakip dönem başkanlığımız sırasında Türk Devletleri Teşkilatı bünyesinde siber güvenlik alanındaki eş güdüm ve iş birliğini daha ileriye taşımayı hedefliyoruz” dedi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Hoca Ahmet Yesevi Hazretleri'nin şehri Türkistan'da olmanın bahtiyarlığını yaşadığını belirterek Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'e ev sahipliği için teşekkür etti.

Kadim Türkistan şehrinin, Orhun Abidelerinden Divanu Lugati't-Türk'e, Kutadgu Bilig'den Dede Korkut'a uzanan ortak hafızanın canlı abidesi olduğunu söyleyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Anadolu erenlerinin feyiz aldığı Türkistan, geçmiş ile gelecek arasında kurduğumuz sarsılmaz köprünün en güçlü halkalarından biridir" dedi.

“TÜRK DÜNYASININ KKTC İLE İLİŞKİLERİNİ KUUVETLENDİREREK SÜRDÜRMESİNİ TEMENNI EDİYORUM”

Zirveyi, kendileri için anlamlı kılan bir diğer hususun da Türk dünyasının ayrılmaz parçası Kıbrıs Türk halkının temsil edilmesi olduğunu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Tufan Erhürman'ı Türkistan zirvesinde görmekten memnuniyet duyduğunu ifade eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Türk dünyasının, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile

siyasi, ekonomik, kültürel ilişkilerini kuvvetlendirerek sürdürmesini temenni ediyorum" dedi.

Geleceğin dünyasında daha fazla söz ve etki sahibi olabilmek için özellikle teknolojiye iş birliğini en üst seviyeye çıkarmak durumunda olduklarını belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, şöyle devam etti: "Zirvemizin 'Yapay Zekâ ve Dijital Kalkınma' temasıyla gerçekleştirilmesini bu bakımdan çok isabetli buluyorum. Geleceğe yön verme noktasında, dijitalleştirerek kalkınan Türk dünyası vizyonunu benimsememiz büyük önem taşıyor. Gaspıralı'nın 'Dilde, fikirde, işte birlik' şiarına 115 yıl sonra şimdi bizlerin, 'Dijital vizyonda birlik' ifadesini eklememizin zamanı gelmiştir. Bu vizyon nitelikli insan kaynağı, güçlü, dijital altyapılar ve veri temelli kamu idaresi anlayışı üzerine inşa edilmeli, aramızdaki dijital bağlantısallık kuvvetlendirilmelidir. Ülkelerimiz arasında ortak teknoloji projelerinin geliştirilmesi hiç şüphesiz bu vizyonu destekleyecektir."

Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Dijital dönüşüm sürecinde geri kalmamızın bağımsızlığımızı da tehdit eden bir unsur olacağının farkındayız. Yapay zekânın bir tahakküm aracına dönüşmesi için bu temayı doğru bir yaklaşımla fırsat zaviyesinden ele almalıyız. İnaniyorum ki cebir ve algoritmanın babası Harezmi'yi, felsefe ve mantığın piri Farabi'yi, eseriyle tıp bilimine ışık tutan İbn-i Sina'yı, astronomi biliminin önder-

leri Biruni, Ulubey ve Ali Kuşçu'yu yetiştiren bu mümbit topraklardan yeni bilim insanları da çıkartacağız" dedi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, tüm alanlarda olduğu üzere dijital gelişmişlikte de uluslararası adaletin sağlanmasının mühim olduğunu vurgulayarak, "Gelişmiş ülkeler ile en az gelişmiş ülkeler arasındaki dijital uçurumun kapatılması bu bakımımızın esasını teşkil etmelidir" dedi.

"SİBER GÜVENLİK, BUGÜNÜN DÜNYASINDA TİPKİ KARA, HAVA VE DENİZDEKİ GÜVENLİK GİBİ ZARURİDİR"

Gebze'deki Birleşmiş Milletler Teknoloji Bankası ile Teşkilatın üye ve gözlemcilerinin iş birliğini önemsediklerini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, yapay zekâ teknolojilerinin beraberinde getirdiği yeni risk alanlarına karşı müteyakkız olunması gerektiğine dikkati çekti.

Bugüne kadar kültürel alanda kaydettikleri gelişmelerin, Türk bütünleşmesinin en önemli sütunlarından biri hâline geldiğini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2025'te Semerkant'ta düzenlenen UNESCO 43'üncü Genel Konferansı'nda, 15 Aralık'ın "Dünya Türk Dili Ailesi Günü" olarak ilan edilmesinin herkesin ortak başarısı olduğunu söyledi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ortak Türk alfabesinin eğitimden kültüre, akademik iş birliğinden dijital dönüşüme kadar geniş bir alanda kullanılmasının önemli olduğunu bildirerek, "Ortak dilimizin zenginliğini dijital dünyada görünür kılacak Türk dili modeli ve benzeri yapay zekâ temelli girişimlerin desteklenmesi gerektiğine inanıyoruz" dedi.

"JEOPOLİTİK SINAMALAR KARŞISINDA İSTİŞARE MEKANİZMALARIMIZI GÜÇLENDİRMELİYİZ"

Türk Dünyası Sivil Toplum Destek Sistemi tarzı modellerle bu alanda dijital iş birliğinin güçlendirilebileceğini belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, şunları kaydetti: "Yakın çevremizde yaşanan krizler, Türk dünyasının dayanışma içinde hareket etmesinin stratejik değerini bir kez daha ortaya koymuştur. Jeopolitik sinamalar karşısında istişare mekanizmalarımızı ve eş güdümümüzü güçlendirmeliyiz. TDT Plus formatının bir an önce hayata geçirilmesinde fayda görüyoruz. Bizlerin ve bakanlarımızın artan te-

masları Türk devletlerinin artık ortak meseleler arasında üst düzey refleksler kazandığını teyit ediyor. Bugün Hürmüz Boğazı merkezli krizin de gösterdiği üzere, Ortak Koridor başta olmak üzere Türk dünyasını birbirine bağlayan ulaşım projeleri daha uzun yıllar önceliğimiz olmayı sürdürecektir."

"SAVUNMA SANAYİİNDE EDİNDİĞİMİZ TECRÜBEYİ, TEŞKİLATIMIZIN ÜYELERİYLE PAYLAŞMAYA HAZIRIZ"

Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Filistin, Lübnan, İran, Ukrayna ve daha birçok kriz, savunmamızı güçlendirmemiz ve sanayi alanında iş birliğimizi artırmamız gerektiğine işaret ediyor. Türkiye olarak, yüksek teknolojiyle şekillendirdiğimiz savunma sanayiinde edindiğimiz tecrübeyi, Teşkilatımızın üyeleriyle paylaşmaya hazırız. Teşkilatımız bünyesinde savunma sanayii kurumları toplantılarının önemli olarak gerçekleştirilmesini önemsiyoruz" diye ekledi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, kasım ayında Türkiye'de düzenlenecek COP31 İklim Zirvesi'ni, yapay zekâ ve dijital teknolojilerin sunduğu imkânları öne çıkaran bir yaklaşımla tasarladıklarını ifade ederek, "Ayrıca tarımsal üretimin desteklenmesi için teknolojinin imkânlarından azami ölçüde istifade etmeyi hedefleyen bir dönüşümün içerisindeyiz. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatının 2027 Temmuz ayında yapılacak Genel Direktörlük seçimine adaylığımızı açıklamış bulunuyoruz. Bu önemli görev için tüm Türk devletlerinin ortak adayı olarak göreceğinize inandığım Dr. Mehdi Eker'e kıymetli desteğinizi bekliyoruz" dedi.

Türk Devletleri Teşkilatının bu yıl sona ermeden müteakip zirvesinde katılımcıları Ankara'da misafir etmekten bahtiyar olacağını belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Bu vesileyle Teşkilatımızın mevcut Dönem Başkanı Can Azerbaycan'a, Aile Meclisimizin bütünleşmesine yaptığı katkılar için teşekkür ediyorum. Değerli kardeşim Sayın Tokayev'e de fevkalade ev sahipliği için bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum. Mübarek Kurban Bayramınızı şimdiden tebrik ediyor, huzurlu bayram geçirmenizi diliyorum. Türkistan Zirvemizin Türk dünyası başta olmak üzere tüm dost ve kardeş ülkelere hayırlı olmasını temenni ediyorum" ifadelerini kullandı.

DATÜB Genel Başkanı Kassanov'dan
Türkinform'a özel açıklama:

Türkiye güven merkezi ve küresel lider

DATÜB Genel Başkanı Ziyatdin Kassanov, Türkiye'nin hem küresel diplomaside hem de insani politikalar alanında önemli bir merkez haline geldiğini belirterek, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliğini "dünya genelinde güven veren bir rol" olarak nitelendirdi. Kassanov, Ahıska Türkleri, göç politikaları ve uluslararası krizlerde Türkiye'nin belirleyici bir aktör olduğunu vurguladı.

Dünya Ahıskalı Türkler Birliği (DATÜB) Genel Başkanı Ziyatdin Kassanov, Türkinform'a özel açıklamalarda bulundu. Kassanov, Orta Doğu'daki gelişmelere ilişkin, "Türk, Türkiye Cumhuriyeti sadece Türk dünyasının merkezi değil; aynı zamanda bugün İslam âleminin ve hatta farklı dinlerden, farklı ırklardan birçok toplumun ve devletin de güven merkezidir." dedi.

Cumhurbaşkan Recep Tayyip Erdoğan'ın büyük rolü olduğuna değinen Kassanov, şunları söyledi:

"Çünkü Sayın Cumhurbaşkanımız dine, ırka, soya bakmadan bir yaklaşım sergiliyor. Hem Ukrayna-Rusya savaşında hem Gazze'deki olaylarda her zaman tepkisini ortaya koyuyor ve bu olayların sona ermesi gerektiğini söylüyor. Aynı şekilde İran'la ilgili gelişmelerde de iki taraflı değerlendirme yapıyor. Örneğin İran ve Umman arasındaki deniz ticareti konularında, ticari gemilerin güvenliği gerektiğini ifade ediyor; bir yandan da İsrail'i kınıyor."

"HAKLININ YANINDA"

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın özel bir vizyonu olduğunu ifade eden Kassanov, "Kendisi farklı bir yaklaşım sergiliyor ve herkese adil davranıyor, taraf tutmuyor. Kim haklıysa her zaman haklının yanında duruyor. İster bir toplum olsun ister bir devlet olsun. Buna göre özellikle Cumhurbaşkanımızın en büyük endişesi, bu hareketlerin uluslararası hukuk ve anlaşmaları bozmasıdır. Çünkü bu gidişat

devam ederse dünya çok daha kötü durumlara sürüklenebilir, hatta üçüncü dünya savaşı riski bile ortaya çıkabilir. Bu nedenle Cumhurbaşkanımız Türkiye olarak her zaman barış platformu olmaya hazır olduğumuzu ifade ediyoruz" diye konuştu.

AHISKA TÜRKLERİ VURGUSU

Kassanov, konuşmasına şöyle devam etti:

"Dünya üzerindeki tüm problemleri ülkeler ve insanlar için Cumhurbaşkanımız gerçekten bir dünya lideridir. Herkesin güvendiği bir isimdir ve özellikle sorun yaşayan devletlere ve toplumlara güven vermektedir. Örneğin Ahıska Türkleri konusunda Sayın Cumhurbaşkanımızın desteğiyle bugünlere geldik. Biz daha önce Gürcistan'dan sürgün edilmiş bir toplumuz. 1944'te yaşanan sürgünden sonra uzun yıllar haklarımız verilmedi. Türklere ve Ahıska Türklerine yönelik çok önemli adımlar atılmıştır. Bugün, Ahıska bölgesinden gelen Türk kökenli insanlar Türkiye'de vatandaş olabilmektedir. İstenmeyen ya da uzun dönem kalış hakkı bulunanlar da bulunmaktadır. 2017-2025 yılları arasında yaklaşık 150 ila 200 bin arasında Ahıska kökenli Türk vatandaş olmuştur. Bunun yanında 182 bin ila 200 bin arasında kişi de uzun dönem ikamet izni almıştır. Vatandaş olamayanlar ise uzun dönem ikamet hakkı ile Türkiye'de yaşamlarını sürdürmektedir ve çocuklarını okutabilmektedir."

TÜRK BİRLİĞİ

TÜRKLERE POZİTİF AYRIMCILIK

Kökeni Türk olan insanlara karşı önemli bir ayrıcalık ve destek sağlandığını ifade eden Kassanov, “Bugün Ahıska Türkleri artık dünya tarafından tanınmaktadır. Hatta eskiden bilinmeyen bir kimlikken bugün herkes gururla ‘Ahıska Türküyüm’ diyebilmektedir. Bu da Sayın Cumhurbaşkanımızın göçmenlere ve topluluklara gösterdiği ilgi ve destek sayesinde olmuştur” dedi.

UKRAYNA’DAN TÜRKİYE’YE

Ukrayna’daki savaş bölgesinden yaklaşık 2 bin ailenin Türkiye’ye getirildiğini anımsatan Kassanov, şu bilgileri verdi:

“Ahlat’a ve Erzincan’a yerleştirdik. Bu program devam ediyor. Bu 2 bin aile yaklaşık 8 bin ila 10 bin kişiye tekabül etmektedir. Bu insanların hayatı kurtarılmıştır. 2015 yılında bir göç gerçekleşmiş, yaklaşık 1800 aile getirilmiştir. 2022 yılında ise ikinci göç olmuş ve yaklaşık 1000 ila 1200 aile daha Türkiye’ye getirilmiştir. Bu da 5 bin ila 6 bin kişiye denk gelmektedir. Bu gerçekten çok büyük bir organizasyondur. İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Göç İdaresi ve tüm kurumlar bu sürecin içinde yer almıştır. 2 bin aileyi getirip yerleştirmek, onların barınmasını, yemeğini, işini ve yaşamını sağlamak her devletin başarabileceği bir iş değildir.”

“ERDOĞAN’LA GURUR DUYUYORUZ”

Türkiye’nin çok güçlü bir ülke olduğuna vurgu yapan Kassanov, “Bu konuda Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan’la, Türk milletiyle ve devletimizle gurur duyuyoruz. Antalya’daki bu forum gerçekten 150 ülkeden gelen katılımcılarla çok büyük bir platform haline gelmiştir. Cumhurbaşkanları, başbakanlar, dışişleri bakanları ve üst düzey yetkililer burada bir araya gelmektedir. Bu çok büyük bir organizasyondur ve Türkiye bunu başarıyla gerçekleştirmektedir. Bu nedenle gerçekten ülkemizle gurur duyuyoruz. Sayın Cumhurbaşkanımıza ve Türk milletine teşekkür ediyorum” diyerek sözlerini tamamladı.

Beyza COŞKUN

Genel Başkanımız Ziyatdin Kassanov Antalya Diplomasi Forumu'nda Önemli Üst Düzey Diplomatik Temaslar Gerçekleştirdi

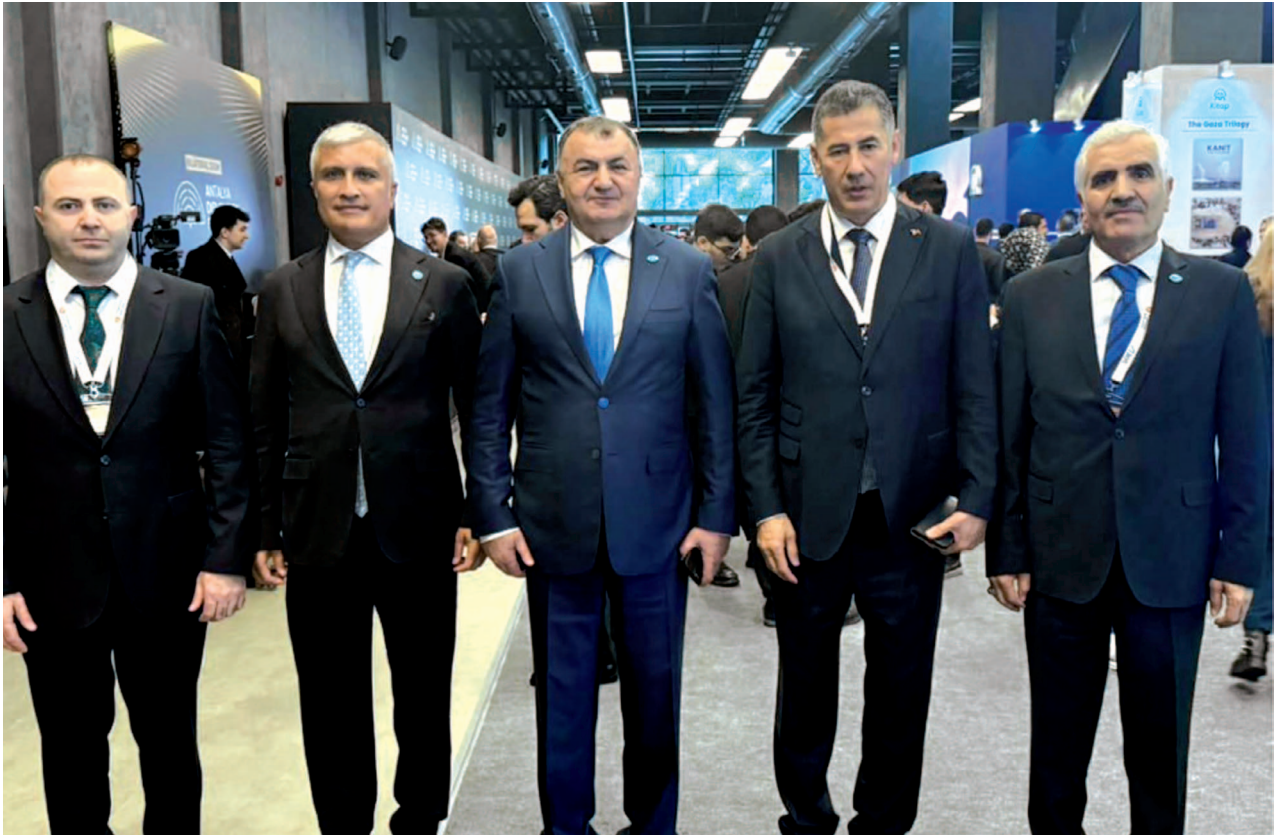
Sayın Türkiye Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan ve Hanımefendilerinin davetleri üzerine, Dünya Ahıskalı Türkler Birliği (DATÜB) Genel Başkanı Ziyatdin Kassanov, Antalya Diplomasi Forumu kapsamında düzenlenen resmî yemek programına katılım sağlamıştır.

Yemek programı sonrasında, Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan ile Gürcistan Başbakanı Irakli Kobahidze ve Genel Başkanımız Sayın Ziyatdin Kassanov arasında üçlü bir görüşme gerçekleştirilmiş; Ahıskalı Türklerin anavatana dönüşü ve haklarının iadesi konusundaki randevu talebimiz iletilmiş ve sürecin sağlıklı ilerletilebilmesi amacıyla doğrudan iletişim kanallarının açılmasının diplomatik açıdan önemine vurgu yapılmıştır.

Forum kapsamında yapılan ikili temaslarda, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanımız Hakan Fidan'a DATÜB'ün yürüttüğü çalışmalar hakkında bilgi sunulmuş; Ahıskalı Türklerle böylesine önemli bir uluslararası platformda yer verilmesinden ve diplomatik bir zemin oluşturulmasından dolayı teşekkür edilmiştir.

Ayrıca, önceki dönem Dışişleri Bakanımız ve AK Parti Antalya Milletvekili Mevlüt Çavuşoğlu, önceki Cumhurbaşkanı adaylarından Sinan Oğan ve TİKA Başkanı Abdullah Eren ile gerçekleştirilen görüşmelerde de DATÜB'ün faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir.

155 ülkeden temsilcilerin, 21 devlet ve hükümet başkanının ve 61 bakanın katılım sağladığı Antalya Diplomasi Forumu'nda yer almak; Ahıskalı Türklerin anavatana dönüşü ve haklarının iadesi konusunun uluslararası kamuoyuna doğrudan aktarılması, görünürlüğünün artırılması ve çözüm süreçlerine katkı sunulması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda DATÜB, uluslararası platformlarda aktif rol üstlenmeye devam etmektedir.

Türk dünyasında iş birliği ve dayanışmanın en önemli platformlarından biri olan Türk Devletleri Teşkilatı zirvesi kapsamında, Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın Astana'ya gerçekleştirdiği ziyaret, yalnızca diplomatik bir temas olmanın ötesine geçerek duygu yüklü anlara sahne oldu.

Ahıska Türkleri'nden Anlamalı Karşılama: Astana'da Gönül Köprüsünü Güçlendiren Buluşma

Cumhurbaşkanımızı karşılayan isimler arasında, Ahıska Türklerinin dünyadaki en güçlü temsil organı olan Dünya Ahıska Türkleri Birliği'nin (DATÜB) Genel Başkanı Ziyatdin Kassanov da yer aldı. Kassanov'un, Sayın Cumhurbaşkanımıza içten "Hoş geldiniz" dileklerini iletilmesiyle başlayan kısa sohbet, kalabalığın içinde sıcak bir gönül bağı olarak kendini gösterdi.

Bu buluşma, Ahıska Türkleri ile Türkiye Cumhuriyeti arasında tarih boyunca kurulan derin bağların bugün de aynı kuvvetle sürdüğünün adeta canlı bir nişanesi niteliğindeydi. Yıllardır dünyanın farklı bölgelerine dağılmış olsalar da yürekleri her daim Türkiye ile atan Ahıska Türkleri için bu an, yalnızca bir karşılama değil; devletine, milletine ve köklerine duyduğu sadakatin sembolüydü.

DatüB Genel Başkanı Kassanov'un varlığı, Ahıska Türklerinin Türkiye'ye olan vefasının ve Türkiye'nin de Ahıska Türklerine uzanan şefkat elinin kararlılıkla sürdüğünün güçlü bir göstergesi olarak değerlendirildi. Cumhurbaşkanımızın ziyareti sırasında

yaşanan bu içten temas, Türk dünyasında gönül birliğinin diploması kadar önemli olduğunun altını çizdi.

Bugün Astana'da atılan her adım, yalnızca ülkeler arası ilişkileri değil, aynı zamanda tarih boyunca sınanan dayanışmayı, acılarla yoğrulmuş bir milletin direncini ve Türkiye'nin tüm soydaşlarına yönelik sarsılmaz desteğini bir kez daha görünür kıldı.

Bu buluşma, Ahıska Türklerinin dünyaya yayılan hikâyesinde yeni bir gurur sayfası olarak yerini aldı. Türkiye ile Ahıska Türklerinin gönülleri bir kez daha aynı ritimde atarken, bu anlamalı karşılaşma Türk dünyasının birlik idealine de ilham veren güçlü bir sembol haline dönüştü.

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Zorlu'ya Kazakistan'dan 'Dostluk' nişanı

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı ve Türk Devletleri ile İlişkiler Başkanı Kürşad Zorlu'ya, Kazakistan Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle Türkiye-Kazakistan ilişkilerine sağladığı katkılardan dolayı "Dostık (Dostluk)" nişanı verildi.

Kazakistan'da 21 Mayıs Kültür ve Sanat Çalışanları Günü vesilesiyle Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'in katılımıyla başkent Astana'da nişan tevcih töreni gerçekleştirildi.

Tokayev, Akorda Sarayı'nda düzenlenen törende, Zorlu'ya devlet "Dostık (Dostluk)" nişanı verdi.

Törende Kazakça yaptığı konuşmayla dikkat çeken Zorlu, geçen hafta gerçekleşen Kazakistan resmi ziyareti ve ilk kez Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a tevcih edilen Ahmet Yesevi Nişanı'nın önemine değindi.

Zorlu, "Türkiye ve Kazakistan arasındaki stratejik ortaklık, ortak tarih ve kültürden beslenen sarsılmaz bir temele dayanıyor. Bu nişan, şahsıma değil, iki ülke halklarının kardeşliğine verilmiştir." ifadelerini kullandı.

"İki ülke ilişkilerinde yeni bir dönemin başladı"

Zorlu, tören sonrası yaptığı açıklamada, Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkilerin son dönemde yeni bir aşamaya geçtiğini belirterek, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kazakistan ziyaretinin iki ülke arasındaki bağları daha da güçlendirdiğini söyledi.

Zorlu, "Cumhurbaşkanımızın son ziyaretinden itibaren iki ülke arasındaki ilişkiler ebedi dostluk ve ortaklık aşamasına taşındı. İki ülke ilişkilerinde yeni bir dönemin başladığını söyleyebiliriz." ifadelerini kullandı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kazakistan ziyareti sırasında ilk kez verilen Ahmet Yesevi Nişanı'nın da özel bir anlam taşıdığını belirten Zorlu, şu değerlendirmelerde bulundu:

"Hoca Ahmet Yesevi sadece Kazakistan'ın değil, bütün Türk dünyasının ortak değeridir. Kazakistan'ın bu nişanı ilk kez Sayın Cumhurbaşkanımıza veriyor olması, Kazakistan-Türkiye dostluğunun ve kardeşliğinin çok açık bir göstergesidir. Ve o nişanda, madalyada aslında üzerinde önemli bir ayrıntı var. Latin alfabesiyle yazılmıştı oradaki yazılar. Dolayısıyla bu da Kazakistan'ın Türkiye'ye olan kardeşliğinin, o hassasiyetinin, nezaketinin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir."

Zorlu, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "21. yüzyılı Türk dünyası yüzyılı yapma" hedefini her mecrada dile getirdiğine değinerek, şöyle devam etti:

"Bu, Türkiye'nin Türk dünyasını köklü, temel bir devlet politikası haline getirdiğinin çok açık bir göstergesidir. Zaman zaman Sayın Cumhurbaşkanımızın gezilerine katılıyorum ve özellikle Türk devletlerine yaptığı ziyaretlerde ben de yer alıyorum. Orada memnuniyetle gözlemlediğim bir şey, gerçekten kardeş

halklarımızın Sayın Cumhurbaşkanımıza olan sempatisi bizi de ziyadesiyle mutlu ediyor. İnşallah bunu karşılıklı olarak büyütmeye zamanıdır. Ve Türk dünyasının her köşesinde bu sevgiyi taçlandırmak, yaymak bizim en önemli hedeflerimizden birisidir."

Kazakistan Başbakan Yardımcısı Balayeva ile görüşme

Türkiye ile Kazakistan arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar hakkında da bilgi veren Zorlu, Astana'daki temasları kapsamında Kazakistan Başbakan Yardımcısı ve Kültür ve Enformasyon Bakanı Aida Balayeva ile de bir görüşme gerçekleştirdiğini aktardı.

Görüşmelerde, ortak sinema filmleri, belgeseller ve kültürel yapımlar konusunda iş birliği yapılması yönünde görüş birliğine varıldığını belirten Zorlu, bu çalışmaların özellikle genç kuşakların birbirlerini daha yakından tanımaları açısından önem taşıdığını kaydetti.

Zorlu, Türkistan merkezli ortak kültürel miras unsurları üzerinde çalışma yapılmasını değerlendirdiklerini, özellikle ahilik kültürü ve geleneksel çarşı anlayışının ortak kültürel değerler kapsamında ele alınmasının yanı sıra bu mirasın, uluslararası platformlarda tanıtılmasına yönelik fikir alışverişinde bulunduklarını ifade etti.

"Dostık" nişanı, Kazakistan'ın devlet ödülleri sisteminde halklar arası dostluk ve iş birliğini pekiştiren kişilere verilen en önemli nişanlardan biri olarak kabul ediliyor.

Zorlu: Türkiye Yüzyılını 'Türk Dünyası Yüzyılı'na taşıyacağız

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Kürşad Zorlu, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliğinde Türkiye Yüzyılını 'Türk Dünyası Yüzyılı'na taşımak için çalışmaların devam edeceğini belirtti. Zorlu, "Türk Devletleri Teşkilatı, iki yıl içinde dünyanın ilk 10 ekonomisinden biri haline gelecek, hedefimiz bu" dedi.

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Kürşad Zorlu, Saray Kültür ve Nikah Salonu'nda düzenlenen AK Parti Pursaklar İlçe Danışma Meclisi Toplantısı'nda teşkilat mensuplarıyla bir araya geldi.

Toplantıda konuşan Zorlu, geçen yıl 23 Şubat'ta gerçekleştirilen AK Parti kongresinde Türk Devletleri ile ilişkiler Başkanlığını tesis ettiklerini ve kurucu başkanı olarak bu görevin kendisine tevdi edildiğini anımsattı.

Bu süreç içerisinde üç ana tema üzerinde çalışmaları yoğunlaştırdıklarını belirten Zorlu, Türk devletleri arasında ilişkileri her anlamda güçlendirmek, geleceğe taşımak için kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu, çalışmaları, toplantıları artırdıklarını söyledi.

Toplunun her ferdine bu başkanlığı ve yapmak istediklerini anlatma gayreti içerisinde olduklarını dile getiren Zorlu, "Çok şükür bu mayanın tuttuğunu büyük bir memnuniyetle görüyoruz. Son kamuoyu araştırmalarında ve bizim de yaptığımız araştırmalarda, milletimizin ilk sırada Türkiye'yi hangi işbirliği içerisinde görmek istersiniz sorusuna, 'Türk dünyası' yanıtını verdiğini büyük bir gururla sizlerle paylaşmak istiyorum." diye konuştu.

Bu sürecin, uzun soluklu bir mücadele olduğuna işaret eden Zorlu, Türk Dünyası Vizyon Belgesi ile ortaya koydukları kısa, orta ve uzun vadeli hedeflere ilerlemeye devam edeceklerini vurguladı.

"Türk dili konuşulan yerler Türkiye'nin sorumluluk alanındadır"

Azerbaycan, Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Macaristan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türk Devletleri Teşkilatı'na üye olduğunu anımsatan Zorlu, soydaş ve akraba topluluklarının da Türk dünyasının bir parçası olduğunu söyledi.

"Suriye'de, Irak'ta, Balkanlar'da, Kafkaslar'da Türk dili konuşulan yerler bizim yürek atışımız, gönül atlasımızın birer parçası olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin sorumluluk alanındadır." diyen Zorlu, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Bölgemizde ciddi bir kaos ve savaş yaşanıyor. Kuzeyimizde, güneyimizde adeta bir ateş çemberini andıran gelişmeler yaşanıyor. Ama baktığımızda Türkiye'yi farklı kılan çok önemli bir özelliği var. Bu ateş çemberinin 86

milyon yurttaşımıza sığmaması için çaba sarf eden bir yönetim anlayışı, bir devlet duruşu ve en önemlisi güçlü bir liderliğimiz var. Bakın doğumunun 690. yılında andığımız büyük devlet adamı ve komutan Emir Timur diyor ki, 'Liderlik en tehlikeli zamanlarda sabredebilmektir.' Cumhurbaşkanımızın duruşu böyle bir duruştur. İrade, cesaret, sabır ve güçlü Türkiye idealidir."

"Türkiye barış ve çözüm arayışlarının merkezi"

Zorlu, 17-19 Nisan'da Antalya Diplomasi Forumu'nun (ADF) gerçekleştirildiğini hatırlatarak, ADF'nin sadece Türkiye'de değil, bölgesinde ve dünyada bir marka haline geldiğini vurguladı.

Forumda 20'den fazla devlet ve hükümet başkanı ile onlarca ülkenin önemli temsilcisinin bir araya geldiğini belirten Zorlu, şunları kaydetti:

"Forumun en önemli neticelerinden biri, Türkiye'nin güven duyulan bir ülke olarak barış ve çözüm arayışlarının merkezi haline gelmiş olmasıydı. Burada 'orta koridor' diye bir kavram öne çıktı. Nedir bu orta koridor? Bu Çin sınırından başlayarak bugün Türk devletlerinin güzergahında yer alan Orta Asya'dan Hazar Denizi'nden Kafkaslar'a, oradan Türkiye üzerinden Avrupa içlerine ve uzaklara doğru giden büyük bir ticaret köprüsü. Yaklaşık 600 milyar dolarlık bir ticaretten bahsediyoruz. Bir yandan modern İpek Yolu dediğimiz bu sahayı yeniden hayata geçirmeye çalışan bir irade, bir yandan güneyinde Hicaz Demir Yolu'nu yeniden inşa için bir irade ortaya koyan güçlü bir devlet anlayışını görüyoruz."

Zorlu, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın arabuluculuk mekanizmasıyla dünyaya kazandırdığı marka değerinin, hem Türkiye'ye hem de bölgeye nefes aldırان, insanların kendi evlerinde güven ve huzur içinde yaşamalarını sağlayan en önemli doktrinlerden biri haline geldiğini ifade etti.

"Türkiye'nin başarılarıyla uğraşıyorlar"

CHP'ye yönelik eleştirilerde bulunan Zorlu, şunları söyledi:

"23 Nisan günü bu ülkenin evlatlarına sırtlarını döndüler. Ne için dönüyorlar? Mehter varmış, bazı şoursuzlar da hatta işi

TÜRK BİRLİĞİ

ileriye götürüyor. Diyor ki 'Yahu bu Mehter Türk'ün değil, Osmanlı'nın diyor.' Yahu böyle bir şuursuzluk olabilir mi? Göktürkler de bizimdir. Selçuklular da bizimdir. Osmanlı da bizimdir. Ali Şir Nevai de bizimdir. Hepsi bizim evladımızdır. Tarihimizin birer parçasıdır.

Şuursuzluk neden gerçekleşiyor? Yolsuzluk dosyaları, Uşak'taki o rezalet, şaibeler, şimdi bir de son dönemde 'kılıç artığı' diye bir tartışma başlattılar kendi içlerinde. Bu sadece içlerinde yaşanan tartışmalar. Çünkü gölgelemeye çalışıyorlar, bastırmaya çalışıyorlar. Ülkenin meseleleriyle ilgili son dönemde bir tane diri, elle tutulur bir ifade ve öneri gördünüz mü? Göremezsiniz. Ama içeriği bırakın, Türkiye'nin başarılarıyla uğraşıyorlar. Bunlar demedi mi? 'Biz füzelerimizi test ederken uzak denizlerde balıklar ürküyor yapmayın' diye. Sonra Türkiye'nin yüz akı olmuş SiHA ve İHA teknolojisiyle dalga geçmeye kalktılar. 'Kaan nerede?' diye sordular. Yakında uçacak, hepiniz göreceksiniz ve mahcup olacaksınız bu duruş karşısında."

Zorlu, birlik ve dayanışma sürdüğü sürece, Türkiye'de siyaseten AK Parti'nin önünde duracak başka bir mekanizma olmadığının altını çizdi.

Dünyada kendisini kanıtlamış, büyük bir liderle beraber olduklarını dile getiren Zorlu, "Türkiye Yüzyılı" hedefinin bir adım daha ileriye taşınarak, "Türk Dünyası Yüzyılı" hedefine genişletildiğini, bu birliktelik ruhuyla uzak coğrafyaları yakın edeceklerini söyledi.

"2028'de yeniden Cumhurbaşkanlığına taşıyacağız"

Nevruz'u Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın himayelerinde tüm yurttaşları bir araya getiren bir anma ve bir bayram günü haline getirdiklerine işaret eden Zorlu, kuzeyden güneye, doğudan batıya bütün değerleri ortaklaştırarak, bu paylaşımları daha sağlam kılma çabası içerisinde olduklarını ifade etti.

Başta trafik olmak üzere, geriye giden bir Ankara'nın söz konusu olduğunu kaydeden Zorlu, "İnşallah biz, 2028'de Cumhurbaşkanımızı yeniden Cumhurbaşkanlığına hep birlikte taşıyacağız. Ama bu kaybedilen vakti telafi etme inancıyla, azmiyle inşallah ilk seçimde Ankaramızı da AK Parti'nin amblemiyle birlikte, AK kadrolarıyla geleceğe taşımaya devam edeceğiz." dedi.

Zorlu, havalimanı yolunda bulunan Pursaklar ilçesi için bir metro projesinin olduğunu, metro inşaatına yıl sonuna kadar başlanacağını söyledi.

Hedeflerin büyük olması nedeniyle yolun zor olduğunu belirten Zorlu, seçimlerde elde edilen başarıların sorumluluğu artırdığını, bu başarıyı koruyup daha ileri taşımak gerektiğini sözlerine ekledi

TÜRK BİRLİĞİ

ЗОРЛУ:

МЫ ПЕРЕНЕСЁМ «ВЕК ТУРЦИИ» В «ВЕК ТЮРКСКОГО МИРА»

Заместитель председателя Партии справедливости и развития (AK Parti) Кюршад Зорлу заявил, что под руководством президента Эрдогана работа по перенесению «Века Турции» в «Век Тюркского мира» будет продолжаться. Зорлу сказал: «Организация тюркских государств в течение двух лет станет одной из первых 10 экономик мира, и наша цель – именно это».

Заместитель председателя Партии справедливости и развития АК Parti Кюршад Зорлу встретился с членами партийной организации на заседании Районного консультативного совета АК Parti района Пурсаклар, которое состоялось во Дворце культуры и бракосочетаний. Зорлу напомнил, что на съезде АК Parti, состоявшемся 23 февраля прошлого года, было учреждено Управление по связям с тюркскими государствами, и что ему была поручена должность его первого руководителя.

Зорлу заявил, что в течение этого процесса они сосредоточили свою работу на трёх основных направлениях, и для того, чтобы укреплять отношения между тюркскими государствами во всех сферах и переносить их в будущее, увеличили координацию с учреждениями и организациями, а также расширили масштабы работы и число проводимых встреч. А также отметил, что они стремятся донести до каждого члена общества информацию об этом управлении, о том, что они намерены осуществить, и сказал: «Мы с большим удовлетворением видим, что это начинание принесло свои плоды. В последних исследованиях общественного мнения, а также в исследованиях, проведённых нами, на вопрос: «В рамках какого сотрудничества вы прежде всего хотели бы видеть Турцию?» наш народ ответил: «Тюркский мир». Я с большой гордостью хочу поделиться этим с вами». Указав на то, что этот процесс является долгосрочной борьбой, Зорлу подчеркнул, что продолжится движение к краткосрочным, среднесрочным и долгосрочным целям, которые были определены в Документе видения Тюркского мира.

«Территории, где говорят на тюркских языках, находятся в зоне ответственности Турции»

Зорлу напомнил, что в Организацию тюркских государств входят Азербайджан, Турция, Казахстан, Кыргызстан, Узбекистан, Туркменистан, Венгрия и Турецкая Республика Северного Кипра, и отметил, что родственные и соотечественные общины также являются частью тюркского мира. «Сирия, Ирак, Бал-

каны, Кавказ - территории, где говорят на тюркских языках, являются частью нашего сердцебиения, частью карты нашего сердца и находятся в зоне ответственности Турецкой Республики», – сказал Зорлу и продолжил свои слова следующим образом:

- В нашем регионе - серьёзный хаос и война. На севере и на юге происходят события, которые напоминают огненное кольцо. Но если посмотреть, у Турции есть очень важная отличительная особенность. Существует управленческий подход, государственная позиция и, самое главное, сильное лидерство, которое прилагает усилия, чтобы это огненное кольцо не перекинулось на наших 86 миллионов граждан. Посмотрите, великий государственный деятель и полководец Эмир Тимур, которого мы отмечаем в 690-ю годовщину его рождения, говорил: «Лидерство – это умение проявлять терпение в самые опасные времена». Позиция нашего президента именно такая. Это воля, мужество, терпение и идеал сильной Турции».

«Турция – центр поиска решений и мира»

Зорлу, напомнив, что 17—19 апреля был проведён Анталийский дипломатический форум (ADF), подчеркнул, что ADF стал брендом не только в Турции, но и в регионе, и во всём мире. Отметив, что на форуме собрались более 20 глав государств и правительств, а также важные представители десятков стран, Зорлу сказал:

- Одним из самых важных результатов форума стало то, что Турция как страна, пользующаяся доверием, превратилась в центр поисков мира и решений. Здесь на первый план вышло понятие «Средний коридор». Что такое Средний коридор? Это крупный торговый мост, который начинается с границы Китая, проходит через Центральную Азию, где сегодня расположены тюркские государства, затем через Каспийское море, Кавказ, далее через Турцию вглубь Европы и дальше в более удалённые регионы. Мы говорим о торговле примерно в объёме 600 миллиардов долларов. С одной стороны, есть воля, направленная на возрождение этого про-

странства, которое мы называем современным Шёлковым путём, с другой – мы видим государственное мышление, которое стремится восстановить Хиджазскую железную дорогу на юге.

Зорлу также заявил, что созданная президентом Эрдоганом. посредством механизма посредничества, репутация стала одной из важнейших доктрин, которые придают миру ценность и дают возможность как Турции, так и региону перевести дух, обеспечивая людям возможность жить у себя дома в безопасности и спокойствии.

«Они занимаются тем делом, чтобы Турция стала успешной»

Делая критические замечания в адрес Республиканской народной партии (СНР), Зорлу сказал:

- В день 23 апреля они отвернулись от детей этой страны. Почему отвернулись? Потому что есть мехтер, и некоторые неосведомлённые люди заходят ещё дальше. Они говорят: «Этот мехтер не турецкий, а османский». Разве может быть такое невежество? Гёктюрки – это тоже наши. Сельджуки – это тоже наши. Османы – это тоже наши. Алишер Навои – это тоже наш. Все они – наши дети. Они являются частью нашей истории.

Почему возникает это безрассудство? Дело о коррупции, тот позор в Ушаке, сомнительные вопросы, а теперь ещё они начали спор под названием «остаток меча». Это всего лишь внутренние разногласия. Потому что они пытаются затмить, пытаются подавить. Вы в последнее время видели хоть одно живое, конкретное заявление или предложение по вопросам страны? Вы не увидите. Но вместо этого, оставив внутренние дела, они занимаются успехами Турции. Разве они не говорили: «Когда мы испытываем наши ракеты, рыбы в дальних морях пугаются, не делайте этого»? Потом они попытались насмеяться над технологиями СИХА и ИХА (SİHA и İHA), которые стали гордостью Турции. Они спрашивали: «Где Каан? Он скоро полетит, вы все это увидите и будете вынуждены стыдиться этой позиции».

Зорлу подчеркнул, что пока сохраняются единство и солидарность, в Турции не существует другого политического ме-

ханизма, который мог бы противостоять Партии справедливости и развития АК Parti. Он отметил, что они находятся вместе с лидером, который доказал свой авторитет на мировой арене, и сказал, что цель «Век Турции» была расширена и поднята на новый уровень – «Век Тюркского мира». Так что, благодаря духу этого единства будут сближаться отдалённые географические регионы.

«В 2028 году мы снова выдвинем его на пост президента»

Зорлу отметил, что они сделали Наурыз праздником и днём памяти, объединяющим всех граждан под патронажем президента Эрдогана. Он подчеркнул, что они стремятся сделать эти общие ценности ещё более прочными, объединяя все элементы – с севера на юг и с востока на запад, и усиливая такие формы совместного культурного и общественного взаимодействия. Речь об Анкаре, которая, по его словам, «идёт назад», прежде всего в вопросах другого пути и инфраструктуры. Он сказал: «Иншаллах, в 2028 году мы вместе снова выдвинем нашего президента на пост главы государства. Но с верой и решимостью компенсировать потерянное время, мы, Иншаллах, на следующих выборах продолжим вести нашу Анкару в будущее вместе с символом АК Parti и кадрами АК Parti.

Зорлу заявил, что для района Пурсаклар, расположенного на дороге к аэропорту, существует проект метро, и что его строительство начнётся до конца года. Отметив, что путь труден из-за масштабов целей, Зорлу добавил, что успехи, достигнутые на выборах, увеличивают ответственность, и что необходимо сохранять этот успех и двигаться только вперёд.

TÜRK BİRLİĞİ

ТУРКИЯ — ЕҢ МАҢЫЗДЫ СЕРІКТЕСТЕРІМІЗДІҢ БІРІ

2026 жыл 15 мамыр күні Түркістан қаласында Түркі мемлекеттері ұйымы басшылары кеңесінің бейресми саммиті өтті. Кездесудің басты тақырыбы — жасанды интеллект пен цифрлық даму. Бұл бағыттың күн тәртібіне шығуы заманның талабы. Түркі мемлекеттері де ортақ цифрлық кеңістік қалыптастыруға мүдделі екенін көрсетіп отыр.

Еліміздің президенті бұл жиында Туркия Республикасының президенті Режеп Тайып Ердоғанды ерекше қонақжайлылықпен қарсы алды.

Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев пен Режеп Тайып Ердоған Қазақстан мен Туркия арасындағы мәңгілік достық және кеңейтілген стратегиялық серіктестік туралы декларацияға қол қойды. Президентіміз Анадолы түбегінен келген мәртебелі мейманға жаңа мемлекеттік награда Қожа Ахмет Яссауи орденін тақты. Туркия Республикасының президенті бұл наградаға ие болған алғашқы тұлға.

Қазақстан мен Туркия қарым-қатынасының тарихы тереңде. Екі ел арасында серіктестік ғана емес шынайы достық байланыстырады. Туркия Қазақ елінің тәуелсіздігін алғаш мойындаған мемлекет. Осы уақытқа дейін Қасым — Жомарт Кемелұлы Тоқаев Туркия еліне алты рет ат басын бұрды. Сулеймен Демирелден бастап Туркия елінің президенттері Ата Жұртқа 17 рет сапарлап келген. Ал Режеп Тайып Ердоған осымен Қазақ даласына бесінші рет табан тірепті. Мәртебелі иейманды бұл жолы тәуелсіздік сарайында президентіміздің өзі күтіп алды.

Еліміздің президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев өз сөзінде «Туркия біз үшін бауырлас ел, маңызды ел әрі сенім серіктес. Елдеріміздің тарихы мен рухани құндылықтары ортақ. Тамыры терең байланыстарымыз бүгінде халықтарымыздың мызғымас достығын одан әрі нығайтуға ықпал етіп отыр. Қазіргі таңда қазақ түрік екі жақты қарым-қатынасы кеңейтілген стратегиялық серіктестік рухында қарқынды дамып жатыр. Елдеріміздің арасында ешқандай түйткіл жоқ» - деп ыстық лебізін бідірді.

Түркі халықтарының мәдени, тілдік және саяси байланыстары көне заманнан бері үздіксіз дамып, бүгінгі күнге дейін жалғасып келеді. Бұл бірлік — ортақ тілді, рухани құндылықты, дүниетанымды, этникалық тамырды бөлісетін халықтардың біртұтас тарихи жадының көрінісі.

Түркі мемлекеттері ұйымына мүше елдердің әлеуеті әртүрлі болғанымен, олардың ортақ артықшылықтары бар. Туркия қорғаныс өнеркәсібі мен цифрлық технологияда айтарлықтай тәжірибе жинады. Қазақстан финтех пен eGov

жүйесін дамытуда Орталық Азиядағы көшбасшылардың бірі болып саналады.

Түркістан тек тарихи-рухани орталық ретінде ғана емес, халықаралық дипломатиялық кездесулер өтетін стратегиялық алаң ретінде де танылып келеді. Қазақстанның дәл осы қаланы саммит орны ретінде таңдауы символикалық мәнге ие.

Түркі әлемін тарихи байланыстыратын — жай ғана этникалық ұқсастық емес, мыңдаған жылдар бойы қалыптасқан өркениеттік бірлік. Ол ортақ тіл, рух, мәдениет, тарих және тағдыр сабақтастығынан тұрады. Бүгінгі түркі интеграциясының тамыры осы көне бірлікте жатыр. Түркі дүниесі өткеннің бай мұрасын сақтай отырып, заманауи әлемде де өзара ынтымақтастықты күшейтуге бағыт алған.

**Ағанаша ҚҰРБАНОВ,
Шымкент қаласы «Ахыска» ТЭМО
«Ахыска» газетінің аумақтық
тілшісі**

Aliyev'den TDT vurgusu: “Birlik olursak küresel güç oluruz”

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Bakü'de düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Hükûmet Başkanları/Başkan Yardımcıları Toplantısı'nda teşkilâtın uluslararası konumunun güçlendirilmesi gerektiğini vurguladı.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Hükûmet Başkanları/Başkan Yardımcıları Toplantısı, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de düzenlendi.

Heyetleri kabul eden Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, TDT'nin uluslararası konumunun daha da güçlendirilmesi gerektiğini belirterek, teşkilatın dünyanın önde gelen uluslararası kuruluşları arasında yer alması gerektiğini söyledi.

Aliyev, Azerbaycan'ın teşkilâtın gelişimine önemli katkılar sunduğunu ve bu desteğin süreceğini ifade etti.

“TÜRK DÜNYASI BİZİM AİLEMİZDİR, BAŞKA AİLEMİZ YOKTUR”

Aliyev, TDT çerçevesindeki iş birliğinin Azerbaycan dış politikasının öncelikli alanlarından biri olduğunu vurgulayarak, “Türk dünyası bizim ailemizdir, başka bir ailemiz yoktur. Bu aileyi geleceğe taşımak için ortak çabalar büyük önem taşıyor.” dedi.

TDT'nin uluslararası alanda itibar kazandığını belirten Aliyev, teşkilatın daha güçlü bir konuma ulaşmasının üye ülkelerin birlik içinde hareket etmesine bağlı olduğunu kaydetti. Aliyev, “Ortak çabalarımızla TDT'nin konumunu daha da güçlendirmeliyiz. TDT, dünyanın önde gelen uluslararası kuruluşları arasında yer almalıdır. Bu, bize bağlıdır. Ne kadar çaba gösterir, birlik olursak, önemli projeleri hayata geçirir ve aynı zamanda ortaklarımız için de önemli fırsatlar yarattıysak, uluslararası itibarımız, konumlarımız ve imkanlarımız o ölçüde artacaktır.” ifadelerini kullandı.

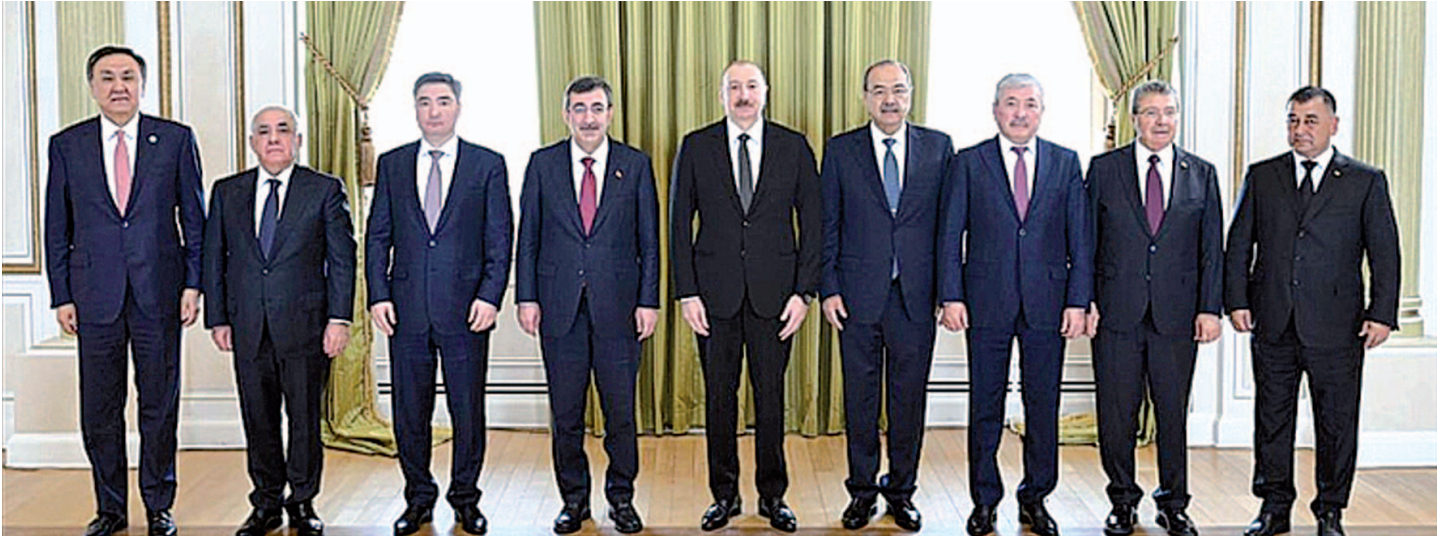
Etnik köken temelinde kurulan uluslararası yapıların sınırlı olduğuna dikkat çeken Aliyev, “Bizi birleştiren etnik aidiyetimizdir. Bu, birinci etkidir. Onun ardından coğrafyamız, ülkeler arasındaki çok iyi ve samimi ilişkiler, ortak hedefler gelir. Bu nedenle, tüm bu unsurları göz önünde bulundurarak teşkilatımızı daha yüksek bir seviyeye taşımalıyız.” cümlelerini sarf etti.

EKONOMİK İŞ BİRLİĞİ ELE ALINDI

Toplantıda ayrıca ekonomik iş birliği, yatırım ve özellikle ulaşım ile lojistik alanındaki projeler de gündeme geldi. Aliyev, Orta Koridor başta olmak üzere Trans-Hazar ve Zengezur koridorlarının mevcut jeopolitik ortamda büyük önem taşıdığını vurguladı.

Aliyev, TDT üyesi ülkelerin Karabağ ve Doğu Zengezur'un yeniden inşasına verdiği desteklere teşekkür ederek, Türkiye'de meydana gelen depremlerin ardından Azerbaycan'ın Kahramanmaraş'ta 100 milyon dolarlık “Azerbaycan Mahallesi” inşa ettiğini hatırlattı. Bu tür yardımların kardeşlik bağlarını güçlendirdiğini belirtti.

Toplantıda, Azerbaycan Başbakanı Ali Asadov, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Özbekistan Başbakanı Abdulla Aripov, Kazakistan Başbakanı Oljas Bektenov, Kırgızistan Başbakanı Adılbek Kasımalıyev, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Başbakanı Ünal Üstel, Türkmenistan Başbakan Yardımcısı Nökerguli Atagulyev ve TDT Genel Sekreteri Büyükelçi Kubanıçbek Ömüraliyev yer aldı.

ADF2026'da 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı konuşuldu: “Dilde, fikirde, işte birlik!”

“Bir Asırlık Dil ve Kimlik: Bakü Türkoloji Kongresi'nden Türk Entegrasyonuna” panelinde 1926 Bakü Türkoloji Kurultayı ve Türk dünyasında ortak alfabe konusu gündeme taşındı.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın himayesinde, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının ev sahipliğinde ve "Yarını Tasarlarken Belirsizliklerle Baş Etmek" ana temasıyla küresel sistemdeki derinleşen krizlere çözüm aramak amacıyla düzenlenen 5. Antalya Diploması Forumu'nun (ADF2026) üçüncü gününde “Bir Asırlık Dil ve Kimlik: Bakü Türkoloji Kongresi'nden Türk Entegrasyonuna” paneli gerçekleştirildi.

Panelde; Türk Dil Kurumu (TDK) Başkanı Prof. Dr. Osman Mert, Hacı Bayram Veli Üniversitesi (HBVÜ) Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ruhi Ersoy, Türk Devletleri Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) Genel Sekreteri Ramil Hasan, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Genel Sekreteri Kuşançbek Ömüraliyev, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKŞÖY) Genel Sekreteri Sultan Raev, Türk Akademisi Başkanı Prof. Dr. Şahin Mustafayev, Türk Kültür ve Miras Vakfı Başkanı AqtoTy Raiymqulova yer aldı.

“TÜRKÇE KELİME KÖKLERİNİN YÜZDE 100'Ü ORTAK”

Mert, kültürel birliğin olmazsa olmaz şartının “yazıda birlik” olduğunu belirterek “Biz 1926'da yakılan meşaleyi, bize verilen resmî görevle çok şükür neticelendirdik. İşin siyasi ayağı kaldı, o da artık üç ülkemizin görev meclisinde. Burada biz çok şükür 1928'de Atatürk sayesinde bu devrimi gerçekleştirmiştik. Bugün, Asya'daki kardeşlerimizle alfabe birliğine geçmemiz söz konusu. Biz, bildiğiniz gibi Avrupa ve Amerika ile de bir alfabe birliği içerisindeyiz. Bununla mukayese edilebilir bir konu değil.” dedi.

Mert, bugün dünyadaki bilgi birikiminin en az yüzde 80'inin ve akademik yayınların yüzde 98'inin Latin alfabesi ile yazılı olduğunu kaydederek “Dolayısıyla tek başına bunlar, Latin alfabesine geçmek için yeterli bir gerektir

ama meseleye Türk cumhuriyetleri açısından baktığımızda bugün Türk lehçelerinin karşılıklı anlaşılabilirlik düzeyi farklılık arz etse de bizim söz varlığımızın yüzde 85'i ortak, Türkçe kelime köklerinin yüzde 100'ü ortak." şeklinde konuştu.

Alfabe birliğiyle birlikte Türk devletlerinin görünmez kültürel öğelerinin görünür hâle geleceğini ve karşılıklı birlik duygusunun hissedilebilir olacağını dile getiren Mert, bu hususta Türk dünyasının ortak değerlerine vurgu yaptı.

ERSOY VE ÖMÜRALİYEV, GASPIRALI'NIN "DİLDE, FİKİRDE, İŞTE BİRLİK" ŞİARINI HATIRLATTI

Ersay, 15 Aralık'ın Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO) tarafından Dünya Türk Dilleri Ailesi Günü olarak ilan edilmesini artık Türk dilleri değil, Türk dil ailesinin lehçeleri ile birlikte ortak ülkü olan Türk birliğine doğru her açıdan gittiğini gösteren önemli bir gösterge olarak değerlendirdi. "Bunun içini somut adımlarla doldurmak gerekiyor. İsmail Bey Gaspıralı'nın 'Dilde, fikirde, işte birlik' ilkesi ne anlama geliyorsa Bakü Türkoloji Kurultayı da bunun fikrî temellerinin Türkoloji merkezli devamı anlamına gelir. O sebeple bugünkü Türkolojinin sadece dil, edebiyat ve folklor ekseninde üniversitelerde müfredat olarak okutulmasının yetersiz olduğu ve Türkoloji müfredatının ivedilikle Türk dünyasındaki gelişmeler bağlamında güncellenmesi gerektiği fikrini taşıyoruz." ifadelerini kullanan Ersay, bununla birlikte "Orhun Programı"nın ivedilikle içinin doldurulması çağrısını yaptı.

1926 Bakü Türkoloji Kurultayı için "Sadece bilimsel değil, tarihî bir kilometre

taşıydı." diyen Ömüraliyev ise Kurultayın Türk dünyasının entegrasyonu açısından önemine vurgu yaptı. Ömüraliyev, bununla birlikte İsmail Bey Gaspıralı'nın "Dilde, fikirde, işte birlik" şiarını hatırlattı.

MUSTAFAİYEV, KURULTAYIN ORTAK TÜRK KİMLİĞİ BİLİNCİNİ ŞEKİLLENDİRDİĞİNİ BELİRTTİ

2025 yılında Türk Akademisi ve Türk Dil Kurumunun (TDK) ortak çalışmaları neticesinde 34 harfli bir ortak Türk alfabesinin ilan edilmesi sürecinde aktif rol alan Mustafayev, Kurultayın bugünün Türkoloji bilimi üzerindeki uzun vadeli entelektüel etkisini ve ortak bir Türk kimliği bilincinin şekillenmesindeki rolü üzerine konuştu. Mustafayev, Kurultayın Türk dünyası tarihi açısından önemini vurgulayarak Kurultayın tarihî altyapısı ve tertip edildiği ortama ilişkin fikir ayrılıklarına dikkat çekti.

"Bazıları bence çok yüzeysel bir sosyolojik anlayışla hareket ederek ve tarihi bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmekten yoksun olarak bu Kurultayı tek taraflı yorumluyorlar. Sanki bunu Sovyetlerin gizli bir ajandasıymış ve bir komploymuş gibi ifade ediyorlar. Bence bu, Kurultaya karşı kesinlikle kabuk edilemez ve yanlış bir yaklaşımdır. Her şeyden önce Türk halklarının veya o dönemin deyimiyle Türk-Tatar kavimlerinin bu Kurultayla nasıl bir münasebeti oldu, bu Kurultayı bizim aydınlarımız nasıl kabul etti? O perspektiften yaklaşılması daha doğru olur." ifadelerini kullanan Mustafayev, Türk aydınlarının Kurultayı büyük bir heyecanla karşıladıklarını dile getirdi.

Türk tarihinde ilk kez Altaylardan ve Sibirya'dan başlamış, Kırım'a ve Anadolu'ya kadar bütün bu geniş coğrafyada yaşayan

TÜRK BİRLİĞİ

bütün Türk halklarının temsilcileri, aydınları ve bilim insanlarının Bakü'de toplandığını belirten Mustafayev, Türk halklarının ortak kültürü, dilleri ve geleceğiyle ilgili kendi fikirlerini ortaya koymaları ve Türk dilleri adına önemli kararlar alma imkânını elde ettiklerini dile getirdi. Bununla birlikte Mustafayev, "Bu açıdan Kurultay, bizim için çok önemli bir hadisedir ve onun yüzüncü yıl dönümünün bu kadar tantanalı bir şekilde Azerbaycan'da ve bütün Türk dünyasında kutlanması bence çok anlamlıdır." dedi.

"DİL, BİZİM KÜLTÜREL HAFIZAMIZDIR"

UNESCO'nun 15 Aralık'ı Dünya Türk Dilleri Ailesi Günü olarak ilan etmesini "uzun yıllara yayılan ortak bir imgenin karşılığı" olarak değerlendiren Raev, TÜRKSOY'un 2008 yılında Ankara'da başlattığı somut olmayan kültürel miras sürecini 2010 yılından itibaren TÜRKSOY üyesi ülkeler ve UNESCO Millî Komisyonlarının toplantılarıyla daha geniş bir zemine taşındığını belirtti. Bu toplantıların her yıl Türk dünyası kültür başkentlerinde gerçekleştirildiğini ve bugüne kadar 10'dan fazla toplantıyla birlikte üçlü bir iş birliği ve istişare zemininin oluştuğunu dile getiren Raev, "Bütün bu kurumsal çabanın temelinde ise çok daha derin bir gerçeklik yatıyor: Dil, bizim kültürel hafızamızdır; adetlerimizi, geleneklerimizi, göreneklerimizi saklayan bir sandıktır. Bir milletin yaşadığı her şey, ürettiği her değer, dilin içinde taşınır. Türk dünyasında mesele yeni bir yakınlık kurmak değildir, bu diller zaten aynı kökten beslenmektedir. Asıl mesele, bu ortak hafızayı daha güçlü bir şekilde yeşertmek ve dünyaya daha görünür kılmaktır." değerlendirmesini yaptı.

Bugün Türk dünyasının ekonomik olarak yükseldiğini kaydeden Raev, "Bu yükselişin bir ruhu olmalıdır. Bu ruhu edebiyat, sinema, müzik kurar. Bir roman düşünün; Taşkent sokaklarında başlar, İstanbul Boğazı kıyılarında devam eder. Aynı duygu, farklı şekillerde hayat bulur; aynı hafıza, farklı yerlerde yeniden anlatılır. İşte bu, farklı yerlerden evrensele uzanan bir anlatıdır. Bu anlatı, ortak bir dil hafızasıyla beslendiğinde etkisi katlanır. Sanatçının ufkı genişler, eserler daha geniş bir coğrafyada karşılık bulur ve

kültürel zenginlik büyür." şeklinde konuştu.

Öte yandan Raev, bu noktada Kurultay hususunda "100 yıl önce Bakü'de atılan o adım, dil üzerinden ortak bir gelecek kurma iradesiydi." dedi.

HASAN, TÜRK AYDINLARININ ORTAYA KOYDUĞU İRADEYE VURGU YAPTI

Türk dünyasının birlik ve beraberliğiyle stratejik açıdan ileriye doğru taşınmasına dikkat çeken Hasan, "Bizim ecdatlarımız sayılan ve 1926 yılında o zor şartlar altında, uçakların ve teknolojinin gelişmediği şartlar altında ta Macaristan, Türkiye ve o zamanlar Sovyetler Birliği içerisinde bulunan kardeş ülkelerimiz Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Altaylar, Kazan ve Kırım'dan kalkıp gelen bütün kardeşlerimiz... Bunların hepsi nadide insanlardır. Bunların her birisi Türk dünyasını nasıl canlandırabiliriz, Türk dilini nasıl daha da güçlendirebiliriz, Türklüğümüzü nasıl koruyabiliriz, diye ortaya bir irade koymuşlardır." ifadelerine yer vererek buna karşın söz konusu aydınların neredeyse hepsinin 1937 yılında Jozef Stalin'in "repressiya" rejimine kurban gittiğini hatırlattı.

HER 15 ARALIK'TA TÜRK DİLLERİNİN MİRASI VE KÜLTÜREL BİRLİĞİ SES GETİRECEK

Raiymqulova ise Türk Kültür ve Miras Vafkının çalışmalarından bahsetti. UNESCO'nun 15 Aralık'ı Dünya Türk Dilleri Ailesi Günü olarak ilan etmesinin Türk dillerinin küresel mirasını ve bu gelişmenin Türk devletlerinin etki alanını nasıl etkileyeceği üzerine Raiymqulova, "15 Aralık'ın UNESCO tarafından Dünya Türk Dilleri Ailesi Günü olarak ilan edilmesi, Türk dillerinin mirası ve kültürel birliğinin küresel çapta tanınması açısından önemli bir adımdır. Bu karar, geçen yıl kasım ayında UNESCO'nun Semerkant'taki genel kurul toplantısında alınmıştı." dedi.

Türkiye ile Kazakistan arasında 14. Dönem KEK Protokolü imzalandı

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz, "Türkiye ile Kazakistan arasındaki enerji iş birliğini aynı zamanda bölgesel istikrara, arz güvenliğine ve Avrasya'nın stratejik geleceğinin şekillenmesine katkı sunacak stratejik bir zemin olarak görüyoruz" dedi.

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz ve Kazakistan Başbakanı Oljas Bektenov, Astana'daki Hükümet Binası'nda baş başa ve heyetler arası görüşmelerde bulundu.

Görüşmelerin ardından, Yılmaz ve

Bektenov'un başkanlığında, Kazakistan-Türkiye Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) Heyetler Arası 14. Dönem Toplantısı düzenlendi. Toplantının ardından Yılmaz ve Bektenov, 14. Dönem KEK Protokolü ve bu kapsamdaki 67 maddelik eylem planını imzaladı.

"Dış ticaretimiz geçen yıl 10 milyar dolar seviyesine ulaşarak bir rekor tazelemiştir"

Toplantı öncesinde konuşan Cevdet Yılmaz, bugün gerçekleştirilen KEK Toplantısı'nın, sadece mevcut iş birliğinin gözden geçirildiği teknik bir platform olarak

TÜRK BİRLİĞİ

değil, gelecek dönemin ticari ve ekonomik yol haritasını şekillendiren stratejik bir istişare zemini olarak gördüklerini söyledi.

Türkiye ile Kazakistan'ın yalnızca dost ve kardeş iki ülke değil, aynı zamanda ortak tarih, kültür, hafıza ve gelecek tasavvurunu paylaşan iki stratejik ortak olduğunu vurgulayan Yılmaz, şöyle konuştu:

"Bu stratejik ortaklığı daha da perçinlemek amacıyla Mayıs ayı içerisinde Yüksek Düzeyli Stratejik İş Birliği Konseyi 6. Toplantısı'nı gerçekleştireceğiz. Türkiye ve Kazakistan arasındaki ilişkiler, duygudaşlığın ötesine geçmiş ticaret, yatırım, ulaştırma, enerji, müteahhitlik, sanayi, tarım, lojistik, finans gibi çok boyutlu bir işbirliği mimarisine dönüşmüştür. Mevcut işbirliğimizi, Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) başta olmak

"Kazakistan'ın dünya büyümesinin neredeyse iki misli geçen yıl büyüyerek yüzde 6,5'lik büyüme göstermesini de takdirle takip ediyoruz. 300 milyar doları aşan bir ekonomik büyüklüğünüz var. İnaniyorum ki 2026'da yeni şartlarda çok daha yüksek seviyelere ulaşacaktır. Dolayısıyla büyüyen ekonomilerimizin daha fazla işbirliği yapması gerektiğine inanıyoruz. Bu çerçevede dış ticaretimiz geçen yıl 10 milyar dolar seviyesine ulaşarak, bir rekor tazelemiştir. Hedefimiz Cumhurbaşkanlarımızın ortaya koyduğu 15 milyar dolar ticaret hacmine ulaşmaktır. Bu noktada gümrük ve lojistik süreçlerini hızlandırmak en öncelikli meselelerimizden biridir. Bunun yanı sıra karşılıklı yatırımlarımızın artırılması son derece önemli. Bizim 5 binden fazla firmamız Kazakistan'da yatırım yapıyor

üzere üyesi olduğumuz tüm bölgesel ve uluslararası örgütlerde de güçlendirerek tüm Türk dünyasının refahına katkı sunmayı hedefliyoruz. Bu anlayışla, Karma Ekonomik Komisyon toplantımız, somut projeler üretmemiz ve ortak ekonomik hedeflerimize ilerlememiz için bizlere yol haritası sunmakta, işbirliğimizin somut çıktılarının güçlenmesini sağlamaktadır."

Yılmaz, Türkiye ekonomisinin tüm zorluklara rağmen 22 çeyrekten kesintisiz büyüdüğünü belirterek, geçen yılda da ekonominin dünyadaki gelişmenin üstünde yüzde 3,6 büyüyüp, 1,6 trilyon dolar seviyesine ulaştığını, kişi başına gelirin ise 18 bin dolar seviyesine çıktığını dile getirdi.

Yılmaz, konuşmasını şöyle sürdürdü:

ve çok uygun bir ortamda çalışıyorlar. Kazakistan'dan da aynı şekilde çok sayıda firma Türkiye'de yatırım yapıyor. Bu karşılıklı yatırımları daha da artırmamız gerekiyor. Bu çerçevede yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması anlaşmamızı günün şartlarına göre bir an önce güncellememiz gerekiyor. Sayın Başbakan'ın bu konuda da destek olacağından şüphem yok."

Yılmaz, Türkiye'nin önce bölgesel, sonra küresel bir finans merkezi olması doğrultusunda kurdukları ve 2023'te açılan İstanbul Finans Merkezi'nin güçlü mevzuat altyapısı ve vergi avantajlarıyla öne çıktığına işaret ederek, "Bu dönem özellikle bölgemizde yaşanan gelişmeleri dikkate alarak yeni birtakım çalışmalar

da yapıyoruz. Türkiye'yi finans anlamında çok daha cazip bir ülke haline getirecek adımları önümüzdeki dönemde atacağız. İstanbul'u daha güçlü bir finans merkezine dönüştürmeyi hedefliyoruz." diye konuştu.

"Orta Koridor zorunlu bir tercih haline gelmiştir"

Bugüne kadar Türk müteahhitlerin 30 milyarı aşkın 541 projeyi üstlendiğini bildiren Yılmaz, bundan sonra da Kazakistan'ın hangi bölgesinde ihtiyaç duyuluyorsa oralarda görev almaya hazır olduklarını söyledi.

Yılmaz, küresel tedarik zincirinin bugün derin bir kırılmadan geçtiğini belirterek, şöyle devam etti:

"Kuzey Koridoru jeopolitik gerilimler nedeniyle öngörülemez hale geldi. Güney güzergahı ise kapasitesinin sınırlarını zorluyor. Bu tablo Orta Koridoru bir alternatif değil, zorunlu bir tercih haline getirmiştir ve bu güzergahın merkezinde Türkiye ve Kazakistan yer almaktadır. Bu anlamda Orta Koridor sadece iki ülkenin değil, tüm Avrasya'nın yükünü taşıyacak bir hattır ve bu hat ne kadar sağlam olursa o hattın üzerinde inşa edeceğimiz ortak refah da o kadar kalıcı olacaktır."

Kazakistan'ın sahip olduğu zengin doğal kaynaklar, güçlü üretim kapasitesi, stratejik konumu ve çeşitlenen enerji altyapısının Kazakistan'ı, Avrasya enerji denkleminde "kilit ve vizyoner" bir ortak haline getirdiğini ifade eden Yılmaz, "Böyle bir tabloda Türkiye ile Kazakistan arasındaki enerji işbirliğini aynı zamanda bölgesel istikrara, arz güvenliğine ve Avrasya'nın stratejik geleceğinin şekillenmesine katkı sunacak stratejik bir zemin olarak görüyoruz. Bu kapsamda ham petrol ve gazın aranmasıyla üretimi, bu kaynakların taşınması ve depolanması ile nihai ürünlere dönüştürülmesi ve pazarlanmasında Kazak ortaklarımızla her türlü işbirliğini yapmaya hazırız. Bu doğrultuda ulusal enerji şirketlerimiz BOTAS, TPAO ve TPIC aracılığıyla Kazakistan'da ortaya çıkabilecek yeni arama, üretim, taşıma ve altyapı fırsatlarını değerlendirmeye; Kazak ham petrolünün Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı üzerinden sevkiyatı için teknik ve operasyonel destek sağlamaya hazırız. Ülkelerimiz arasında enerji alanında kurulacak daha güçlü ortaklık yalnızca iki ülkenin çıkarlarına hizmet etmeyecek, aynı zamanda Türk

dünyasının ekonomik bütünleşmesine ve Hazar geçişli bağlantısallığın güçlenmesine katkı sunacaktır." şeklinde konuştu.

Yılmaz, Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkilerin en köklü ve kalıcı boyutunun "insan yetiştirmek, nesiller arasında köprü kurmak" olduğuna yürekten inandığını belirterek, şunları kaydetti:

"Bu doğrultuda üniversitelerimizde binlerce Kazak kardeşimizin okuyor olmasından büyük bir mutluluk duyuyoruz. Buyalınızca bir istatistik değil, iki ülke arasında örülen ortak bir geleceğin yansımasıdır. Bu geleceği daha sağlam temeller üzerine inşa edebilmek için Kazakistan'daki Türk okullarına ilişkin protokol müzakerelerinin artık somut bir neticeye dönüşmesini ümit ediyoruz. Yine Türkiye Maarif Vakfının Kazakistan'da okul açması ve ardından Astana ile Almatı'da eğitim faaliyetlerine başlaması iki toplum arasındaki bağı nesiller boyu canlı tutacaktır. Kültürel işbirliğinin diğer bir boyutu Yunus Emre Türk Kültür Merkezinin tüzel kişilik kazanabilmesi için kültür merkezleri anlaşması müzakerelerinin bir an önce sonuçlandırılmasıdır. Yine Ahmet Yesevi Çilehane Müzesi'nin düzenlenmesine ilişkin projemizin de bir an önce hayata geçmesini arzu ediyoruz."

2024 yılındaki 13. dönem KEK'te 90 maddelik bir eylem planının bulunduğunu, bunun yarıya yakınının hayata geçirildiğini aktaran Yılmaz, "Bundan dolayı bir değerlendirme yapmamız gerektiğine inanıyorum. Şimdi imzalayacağımız 67 maddelik yeni eylem planımızın çok daha etkili bir şekilde uygulanması için sıkı bir şekilde takip edeceğiz. Bürokrasilerimizi daha fazla gayret etmeleri doğrultusunda zorlayacağız. Bu gerçekleştirme oranını çok daha yüksek bir seviyeye çıkarmamız gerekiyor." diye konuştu.

Yılmaz, 67 maddelik eylem planıyla ticaretten yatırımlara, müteahhitlikten sanayiye, ulaştırmadan enerjiye, eğitimden tarıma kadar her alanda başarı hikayelerinin yazılması gerektiğini belirterek, "Kurumlarımızın hedeflerine sahip çıkarak, KEK toplantısına kadar sorumlu oldukları maddeleri gerçekleştirmelerinin önemini bir kez daha hatırlatmak istiyorum." ifadelerini kullandı

Köklerimiz Bir, Geleceğimiz Ortak: Erdoğan'ın Kazakistan Ziyareti ve Türk Dünyasının Güçlenen Birliği

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye ile Kazakistan arasındaki sarsılmaz kardeşlik bağlarını daha da güçlendirmek ve stratejik ortaklığı yeni ufuklara taşımak amacıyla “Ata Yurdu” Kazakistan’ın başkenti Astana’ya resmi bir ziyaret gerçekleştirdi.

Ziyaretin ilk anlarından itibaren bu tarihi buluşmanın anlamı ve önemi açıkça hissedildi. Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım-Jomart Tokayev'in Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı bizzat karşılaması, iki ülke arasındaki ilişkilerin yalnızca diplomatik değil; aynı zamanda gönül, tarih ve kardeşlik temelli olduğunu bir kez daha gösterdi.

Astana Havalimanı'ndaki karşılama heyetinde Dünya Ahıska Türkleri Birliği Başkanı Ziyatdin İsmihanoviç Kasanov'un da yer alması, Ahıska Türkleri açısından büyük tarihi ve manevi önem taşıdı. Bu anlamlı an, devletler arası ilişkilerin halklar arasındaki canlı bağlarla güçlendiğini açıkça ortaya koydu.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, ziyaret kapsamında yaptığı açıklamalarda Kazakistan'ın Türk dünyasındaki merkezi rolüne dikkat çekerek, kardeş ülkenin son yıllarda elde ettiği başarıları takdirle karşıladıklarını belirtti. Kazakistan, yalnızca Orta Asya'nın ekonomik lokomotif değil; aynı zamanda Türk birliğinin savunucusu, bölgesel istikrarın güçlü temsilcisi ve modern kalkınmanın örnek ülkelerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Astana'nın ihtişamı ise Kazak halkının çalışkanlığının, vizyonunun ve bağımsızlık ruhunun güçlü bir nişanesi olarak yükselmektedir.

Erdoğan, Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkilerin sıradan bir diplomatik iş birliği olmadığını, binlerce yıllık ortak tarihe dayanan bir "kardeşlik hukuku" olduğunu vurgulayarak şu manevi çerçeveye dikkat çekti:

"Bizler, Hoca Ahmet Yesevi'nin manevi mirasıyla yoğrulan, aynı kökten beslenen büyük bir çınarın dallarıyız. Hazar'ın kıyısından Anadolu'nun kalbine uzanan bu sarsılmaz bağ; dilimizle, dinimizle, kültürümüzle ve ortak hafızamızla perçinlenmiştir. Kazakistan bizim ata yurdumuzdur; burada kendimizi evimizde hissediyoruz."

Astana'daki ilk çalışma gününün ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türk dünyasının en önemli manevi merkezlerinden biri olan Ahıska Türkleri şehrine geçti. Hoca Ahmet Yesevi'nin manevi mirasıyla özdeşleşen Türkistan, ortak köklerin, kültürel sürekliliğin ve kardeşliğin sembolü olarak bu ziyaretin ruhunu daha da derinleştirdi.

Türkistan'da Cumhurbaşkanı Erdoğan ve beraberindeki heyeti, Ahıska Türkleri

kültür temsilcileri Salman Safarov ve Latifşa Asanov karşıladı. Ayrıca Kadınlar Konseyi Başkanı Rayhan Alaybekova, Türkiye Cumhurbaşkanı'nın eşi Emine Erdoğan'ı bizzat karşıladı. Bu buluşma, kadınların kültürel diplomasi, kimliğin korunması ve toplumsal bağların güçlendirilmesindeki önemli rolünü bir kez daha ortaya koydu.

Ziyaret programı kapsamında Rixos, Keruen Saray, Hoca Ahmet Yesevi Türbesi, Sapar Turizm Merkezi ve Zanaatkarlar Şehri gibi önemli mekânlar ziyaret edildi. Bu noktalar, Kazakistan'ın hem modern gelişimini hem köklü tarihini hem de geleneksel misafirperverliğini yansıttı. Özellikle Hoca Ahmet Yesevi Türbesi ziyareti, yalnızca kültürel değil, aynı zamanda derin bir manevi anlam taşıdı.

Bu anlamlı buluşmada Sayram, Tölebi, Tülkibas, Ordabası, Sariağaç ilçeleri ile Türkistan şehrini temsil eden Ahıska Türkleri delegasyonu da yer aldı. Onların katılımı, Ahıska Türklerinin yalnızca bir diaspora topluluğu değil; Kazakistan'ın sosyal, kültürel ve uluslararası hayatının önemli bir parçası olduğunu gösterdi.

15 Mayıs 2026 tarihinde Türkistan'da gerçekleştirilen Türk Devletleri Teşkilatı Zirvesi ise bu ziyaretin önemini daha da artırdı. Zirvenin yapay zekâ ve dijital kalkınma teması etrafında şekillenmesi, Türk dünyasının yalnızca ortak geçmiş değil, aynı zamanda ortak geleceğe de yöneldiğini gösterdi. Zirvede dijital dönüşüm, inovasyon, ulaştırma, ticaret, enerji, eğitim ve sürdürülebilir kalkınma gibi başlıklar ele alındı. Ayrıca Türkistan Deklarasyonu kabul edildi ve Türk Medeniyeti Merkezi kurulması fikri desteklendi.

Astana'daki resmi görüşmelerde ise Türkiye ve Kazakistan stratejik ortaklıklarını yeni bir seviyeye taşıdı. İki ülke arasında enerji, savunma sanayii, yatırımlar, eğitim, medya, altyapı ve kültür merkezleri gibi alanlarda 13 anlaşma imzalandı. Cumhurbaşkanı Erdoğan, iki ülke arasındaki ticaret hacmini 15 milyar dolara çıkarma hedefini de vurguladı.

Bu büyük uluslararası organizasyonda Ahıska Türkleri delegasyonunun oynadığı rol ayrıca önem taşıdı. Yerel toplulukların böylesi büyük buluşmalara katkısı, kardeşlik atmosferinin oluşmasında, kültürel yakınlığın hissedilmesinde ve misafirperverliğin en güzel şekilde yansıtılmasında büyük değer taşımaktadır. Ahıska Türkleri, bu süreçte

Kazakistan ile Türkiye arasında yaşayan bir gönül köprüsü oldu.

Türkiye Cumhurbaşkanı'nın eşi Emine Erdoğan'ın Türkistan ziyaretinden büyük memnuniyet duyduğu da ifade edildi. Emine Erdoğan, Kazakistan üretimi el emeği ürünlere ilgi gösterdi, Zanaatkârlar Şehri'ni ziyaret ederek yerel ustaların çalışmalarını yakından inceledi. Rayhan Alaybekova ile gerçekleştirdiği samimi görüşmede Kazakistan'a teşekkürlerini iletti; tüm Ahıska Türklerine başarı, huzur, barış ve refah dileklerinde bulundu.

Bu ziyaretin anahtar kelimeleri dostluk, sevgi, barış, karşılıklı anlayış ve kardeşlik oldu. Çünkü Türk dünyasının gücü yalnızca imzalanan resmi anlaşmalarda değil; halkların birbirine duyduğu sevgide, ortak hafızada, karşılıklı saygıda ve geleceği birlikte inşa etme iradesinde saklıdır.

Türkiye-Kazakistan kardeşliği bugün artık yalnızca diplomatik bir ifade değildir. Bu kardeşlik; ailelerin, toplumların, kadınların,

gençlerin, bilim insanlarının, girişimcilerin ve kültür temsilcilerinin birlikte inşa ettiği canlı bir sosyal gerçekliktir. Bu gerçekliğin içinde Ahıska Türkleri özel bir yere sahiptir. Tarihin zor sınavlarından geçmiş olmalarına rağmen kimliklerini koruyan, yaşadıkları ülkeye sadakatle bağlı kalan ve Türk dünyasıyla gönül bağlarını yaşatan Ahıska Türkleri, kardeşliğin en güçlü sembollerinden biridir.

Türkistan'da atılan her adım bir kez daha gösterdi ki: köklerimiz bir, kaderimiz ortak, geleceğimiz ise ancak birlik içinde daha güçlü olacaktır.

Yaşasın Türkiye-Kazakistan kardeşliği!
Yaşasın Türk dünyasının birliği!
Birliğimiz ebedî bolsun!

**Yazar: Armida Ömeroğlu
Akdeniz Üniversitesi Sosyoloji
Lisans Mezunu**

НАСЛЕДНИКИ ТЮРКСКОГО КАГАНАТА ОБЪЕДИНЯЮТСЯ НА ИСТОРИЧЕСКОЙ ЗЕМЛЕ ПРЕДКОВ

3 мая - официальный день Тюркских Народов, а 15 мая 2026 года прошел очередной саммит Тюркских стран. Проведение саммита в Туркестане имеет глубокий смысл.

Это духовный центр тюркского мира, связанный с наследием Ходжи Ахмеда Ясауи. Это была неформальная встреча по «домашнему», где главы стран Казахстана, Турции, Узбекистана, Азербайджана и Кыргызстана обсудили будущее тюркских стран.

Туркестанская встреча стала символическим шагом, усилением координации и заявкой на более заметную роль в регионе. Тем самым подчёркивая идею, что объединение строится не только на интересах, но и на общей цивилизационной основе.

Главная тема саммита – «Искусственный интеллект и цифровое развитие»

Акцент был сделан не только на общей истории, культуре и языке, но и на том, как тюркский мир будет выглядеть в будущем. Это технологии, ИИ, цифровая экономика, совместные проекты и научное сотрудничество. В целом атмосфера вокруг саммита была очень концептуальной – не просто «встреча президентов», а попытка показать, что тюркский мир хочет позиционировать себя как отдельный цивилизационный и технологический центр между Европой и Азией. Особенно через темы ИИ, логистики, культуры и

«Тюрк не имеет
права враждебно
относиться
к другому тюрку»

Бахтияр
Вагабзаде

молодёжи. Поэтому встреча там имела не только дипломатический, но и стратегический, и культурный вес.

Речь идёт о:

- совместных цифровых проектах
- развитии инноваций
- усилении образовательного и научного сотрудничества

То есть делается попытка перейти от сырьевой и транзитной роли к участию в экономике будущего. Это важный сигнал: страны понимают, что без технологического развития невозможно занять место в новой мировой системе. Данная встреча Организация Тюркских Государств в Туркестане – этап перехода от символического единства к практическому взаимодействию. Что означает, что тюркский мир начинает формироваться не только как культурное пространство, но и как потенциальный региональный блок с общими интересами.

Встреча показала, что между странами усиливается политическая координация. Лидеры демонстрируют готовность чаще встречаться, обсуждать общие вызовы и согласовывать позиции. Также важно, что это гибкая платформа взаимодействия, где каждая страна сохраняет полную самостоятельность.

Реакция мира

Неспроста ОТГ ловит на себе всеобщие взгляды на мировой арене, Россия внимательно наблюдает за развитием тюркского взаимодействия, особенно в Центральной Азии, стремясь сохранить своё влияние и воспринимая Организацию тюркских государств как альтернативную, но не конфронтационную платформу. Китай рассматривает такой процесс через экономику и инициативу «Пояс и путь», делая акцент на стабильности и логистике и отдавая предпочтение сотрудничеству. Европейский союз видит в тюркских странах перспективного партнёра по транзиту, энергетике и развитию «Среднего коридора» как альтернативный маршрут между Европой и Азией. США в целом проявляют интерес к региону с точки зрения баланса сил, однако пока не рассматривают тюркский мир как самостоятельный центр влияния, оставляя это направление второстепенным.

В центре внимания находятся:

- транспортные коридоры (Средний коридор)
- энергетика
- сближение Центральной Азии

И это уже реальная геополитика влияния, а не миф. Что несет за собой «мяг-

кое объединение через культуру, экономику и инфраструктуру?» Да, сейчас тюркский мир – это не ЕС 1950-х, а скорее потенциальный региональный блок, который может вырасти в силу – при условии системной интеграции, последовательной координации и общего стратегического видения. Именно от этого будет зависеть, останется ли он пространством сотрудничества или со временем превратится в самостоятельный фактор влияния на мировой арене.

Итог

Саммит в Туркестане показал, что тюркский мир переходит от символического единства к практическому взаимодействию. Ключевыми темами стали технологии, цифровизация, образование и экономическое сотрудничество, что отражает стремление стран совместно адаптироваться к новым глобальным реалиям. Таким образом, саммит стал важным шагом в сторону более системного и осознанного взаимодействия, закладывая основу для возможного усиления роли тюркского мира в будущем.

Севиль УМАРОВА,
Сельджукский
Государственный Университет

Etnospor'da Ahıska Rüzgârı: Dokuz Ülkeden Yükselen Birlik Sesi Atalarının Mirasını Geleceğe Taşdı

Bir Sonraki Festivalde Görüşmek Üzere

DATÜB, 8. Etnospor Kültür Festivali'nde yalnızca bir çadır kurmadı; sürgünlerle yoğrulmuş bir tarihin hafızasını, kültürün sıcaklığını ve Ahıskalı Türklerin dünya çapındaki birlik ruhunu milyonlarla buluşturdu.

TÜRK BİRLİĞİ

İstanbul'da bu yıl sekizincisi gerçekleştirilen Etnospor Kültür Festivali, Türk dünyasının kadim değerlerini ve kültürel zenginliklerini bir araya getirirken, festivalin en dikkat çeken katılımcılarından biri Dünya Ahıskalı Türkler Birliği (DATÜB) oldu. Ahıskalı Türklerin dünya genelindeki en büyük temsil kuruluşu olan DATÜB, Türkiye başta olmak üzere dokuz farklı ülkede yaşayan Ahıskalı Türkleri temsilen festivale katılarak, yalnızca bir sivil toplum kuruluşu olarak değil; tarihiyle, kültürüyle ve ortak hafızasıyla güçlü bir milletin sesi olarak festival alanındaki yerini aldı.

Asırların birikimini taşıyan Ahıskalı Türkler, Etnospor Kültür Festivali'nde geçmiş ile gelecek arasında kurdukları güçlü köprüyü bir kez daha gözler önüne serdi. Festival alanında Birliğe tahsis edilen geniş tanıtım çadırı, dört gün boyunca binlerce ziyaretçinin uğrak noktası haline geldi. Gün boyunca ziyaretçilerle dolup taşan çadır, Ahıskalı Türklerin köklü tarihini, zengin kültürel mirasını ve dünyanın dört bir yanına dağılmış olmasına rağmen korumayı başardığı güçlü kimliğini yakından tanıma fırsatı sundu.

Çadırı ziyaret eden misafirler, Ahıska'nın tarihî yolculuğundan sürgün yıllarına, geleneksel yaşam kültüründen günümüze kadar uzanan geniş bir kültürel panorama ile karşılaştı. Sergilenen materyaller, yapılan sunumlar ve gerçekleştirilen tanıtım faaliyetleri sayesinde Ahıskalı Türklerin yaşadığı tarihî süreçler, kültürel değerleri ve uluslararası ölçekte yürütülen çalışmalar ziyaretçilere ayrıntılı şekilde aktarıldı.

Festival boyunca Ahıskalı Türklerin kültürel mirasını yansıtan birçok etkinlik

gerçekleştirildi. Geleneksel halk oyunları, yöresel ezgiler, kültürel sunumlar ve Ahıska mutfağının seçkin örnekleri ziyaretçiler tarafından büyük ilgi gördü. Ahıskalı Türklerin misafirperverlik anlayışını en güzel şekilde yansıtan ikramlar ise festivalin unutulmaz anları arasında yer aldı.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da Ahıska mutfağının en özel lezzetlerinden biri olan geleneksel Ahıska Hinkalı hazırlanarak misafirlere ikram edildi. Ahıskalı kadınların emekleriyle hazırlanan ve kültürel hafızanın önemli bir parçası olan hinkal, ziyaretçiler tarafından büyük beğeni topladı. Bunun yanı sıra Ahıskalı aşçılar tarafından özenle hazırlanan geleneksel pilav da üç gün boyunca festival katılımcılarıyla paylaşıldı. Yaklaşık 750 kişilik pilav ikramı gerçekleştirilerek Ahıskalı Türklerin paylaşma kültürü, gönül zenginliği ve dayanışma ruhu festival alanında yaşatıldı.

Bir tabak pilavın etrafında kurulan sohbetler, yılların hatıralarını canlandırırken; farklı kültürlerden gelen ziyaretçiler Ahıskalı Türklerin sıcaklığıyla tanışma fırsatı buldu. Böylece festival alanında yalnızca yemek değil; dostluk, kardeşlik ve kültürel yakınlaşma da paylaşılmış oldu.

Festival kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerden biri de Ahıskalı pehlivanın sergilediği etkileyici güç gösterisi oldu. Büyük ilgi gören gösteri sırasında ziyaretçiler Ahıskalı Türklerin yalnızca kültürel değerlerine değil, aynı zamanda cesaretini, direncini ve mücadele ruhunu temsil eden güçlü yönlerine de tanıklık etti. Gösteri, izleyenlerden yoğun alkış alırken Ahıskalı gençler için de ilham kaynağı oldu.

Etnospor Kültür Festivali boyunca DATÜB

çadırı önemli devlet ve siyaset temsilcilerini de ağırladı. AK Parti Grup Başkanvekili ve Çankırı Milletvekili Muhammet Emin Akbaşoğlu ile AK Parti Hatay Milletvekili Hüseyin Yayman ve beraberlerindeki heyet, Ahıskalı Türklerin festival alanındaki buluşma noktası haline gelen çadırı ziyaret etti. Ziyaret sırasında DATÜB Genel Sekreteri Fuat Uçar tarafından Ahıskalı Türklerin tarihî geçmişi, kültürel değerleri ve Birliğin uluslararası faaliyetleri hakkında kapsamlı bilgiler verildi.

Gerçekleşen görüşmelerde Ahıskalı Türklerin dünya genelindeki birlik ve beraberliğinin önemi vurgulanırken, kültürel kimliğin korunması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda yürütülen çalışmalar da değerlendirildi. Misafir heyetler, Ahıskalı Türklerin kültürel mirasını yaşatma konusundaki gayretlerinden dolayı memnuniyetlerini ifade etti.

Festival kapsamında ayrıca AK Parti İstanbul İl Başkan Yardımcısı ve Türk Devletleri ile İlişkiler Başkanı Mehmet Şahin ve beraberindeki heyet de DATÜB çadırını ziyaret etti. Gerçekleşen görüşmelerde Birliğin dünya genelindeki faaliyetleri, gençlik çalışmaları, eğitim projeleri ve Ahıskalı Türklerin uluslararası örgütlenme yapısı hakkında detaylı bilgiler paylaşıldı.

Ziyaretçiler tarafından yoğun ilgi gören DATÜB çadırı, festival süresince Ahıskalı Türklerin sesi olmayı sürdürdü. Dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan Ahıskalı Türklerin ortak kimliği etrafında şekillenen birlik ruhu, festival boyunca her köşede hissedildi. Sürgünlerle sınanmış bir halkın kültürüne sahip çıkma kararlılığı ve geleceğe umutla bakışı, ziyaretçiler üzerinde derin izler bıraktı.

DATÜB için Etnospor Kültür Festivali yalnızca bir kültür etkinliği değil; Ahıskalı Türklerin tarihini, kimliğini, mücadelesini ve medeniyet birikimini ulusal ve uluslararası kamuoyuna anlatma fırsatı sunan önemli bir platform niteliği taşıyor. Festival boyunca gerçekleştirilen faaliyetler, Ahıskalı Türklerin kültürel değerlerinin yaşatılması

ve gelecek kuşaklara aktarılması adına büyük önem taşıdı.

Dünyanın dört bir yanında yaşayan Ahıskalı Türklerin ortak çatısı olan DATÜB, geçmişten aldığı güçle geleceğe yürümeye devam ediyor. Tarihin zorlu dönemlerinden geçerek bugünlere ulaşan Ahıskalı Türkler, kültürlerini koruma ve yaşatma konusundaki kararlılıklarını Etnospor Kültür Festivali'nde bir kez daha ortaya koydu.

Festival sona ererken geride yalnızca kurulan stantlar, yapılan gösteriler ve dağıtılan ikramlar kalmadı. Aynı zamanda birlik duygusunun güçlendiği, kültürel bağların kuvvetlendiği ve Ahıskalı Türklerin dünya çapındaki dayanışmasının bir kez daha görünür hale geldiği anlamlı bir miras bırakıldı.

Dünya Ahıskalı Türkler Birliği, bundan sonra da kültürel değerleri yaşatmaya, genç nesillere aktarmaya ve Ahıskalı Türklerin sesini uluslararası platformlarda duyurmaya kararlılıkla devam edecek. Etnospor'da yükselen Ahıska sesi, yalnızca festival alanında değil; dünyanın dört bir yanında yaşayan Ahıskalı Türklerin gönlünde yankılanmaya devam edecek.

Ve bu yıl Etnospor'da bir kez daha görüldü ki; Ahıska yalnızca bir coğrafyanın adı değil, sürgünlere rağmen ayakta kalan bir hafızanın, nesilden nesile aktarılan bir kültürün ve sınırları aşan bir kardeşliğin adıdır.

ВЕТЕР АХЫСКА НА ETNOSPOR: ГОЛОС ЕДИНСТВА, ЗВУЧАЩИЙ ИЗ ДЕВЯТИ СТРАН

На 8-м культурном фестивале Etnospor Всемирный союз турок-ахыска (DATÜB) не просто установил свой шатёр – он познакомил миллионы людей с памятью истории, закалённой депортациями, теплом культуры и духом единства турок-ахыска по всему миру.

Наследие предков перенесено в будущее

Культурный фестиваль Etnospor, который в этом году в восьмой раз прошёл в Стамбуле, объединил древние ценности и культурное богатство тюркского мира. Одним из самых заметных участников фестиваля стал Всемирный союз турок-ахыска (DATÜB).

Представляя турок-ахыска, проживающих в девяти странах мира, включая Турцию, DATÜB – крупнейшая организация,

представляющая их на международном уровне – приняла участие в фестивале не только как общественная организация, но и как голос сильного народа, обладающего своей историей, культурой и общей исторической памятью. Благодаря этому DATÜB занял достойное место на фестивальной площадке.

Турки-ахыска, несущие в себе наследие многих веков, на Культурном фестивале Etnospor вновь продемонстрировали прочный мост, который они выстроили между прошлым и будущим. Большой презентационный шатёр, выделенный Союзу на территории фестиваля, на протяжении четырёх дней оставался одной из самых посещаемых площадок. Шатёр, который в течение всего дня был полон гостей, предоставил возможность ближе познакомиться с богатой историей турок-ахыска, их культурным наследием и сильной национальной идентичностью, которую им удалось сохранить, несмотря на то, что они расселены по разным уголкам мира.

Посетители шатра смогли увидеть широкую культурно-историческую панораму – от исторического пути Ахыска до тяжелых лет депортации, от традиционного уклада жизни до современности. Благодаря представленным материалам, презентациям и информационным мероприятиям гостям подробно рассказали об исторических этапах, через которые прошли турки-ахыска, их культурных ценностях и деятельности, осуществляемой на международном уровне.

В течение всего фестиваля было проведено множество мероприятий, отражающих культурное наследие турок-ахыска. Большой интерес у посетителей вызвали традиционные народные танцы, национальные мелодии, культурные презентации и лучшие образцы кухни Ахыска. Особое место среди самых запоминающихся моментов фестиваля заняли угощения, которые ярко продемонстрировали знаменитое гостеприимство турок-ахыска.

Беседы, которые велись за тарелкой плова, оживляли воспоминания прошлых лет, а посетители из разных культур получили возможность познакомиться с теплотой и гостеприимством турок-ахыска. Таким образом, на территории фестиваля делились не только угощениями, но и дружбой, братством и культурным взаимопониманием.

Одним из мероприятий фестиваля стало впечатляющее силовое выступление ахыска-борца. Шоу вызвало большой интерес у зрителей, которые смогли увидеть не только культурные ценности турок-ахыска, но и их силу, мужество, стойкость и боевой дух. Выступление было встречено бурными аплодисментами и стало источником вдохновения для молодежи Ахыска.

В течение всего Культурного фестиваля Etnospor шатёр DATÜB принимал у себя важных представителей государства и политических кругов. Его посетили Заместитель Председателя Парламентской Фракции Партии справедливости и развития (AK Parti), депутат от провинции Чанкыры Мухаммет Эмин Акбашоглу, депутат от провинции Хатай Хюсейн Яйман, а также сопровождавшая их делегация. Во время визита генеральный секретарь DATÜB Фуат Учар подробно рассказал гостям об историческом прошлом турок-ахыска, их культурных ценностях и международной деятельности Союза.

Шатёр DATÜB, вызвавший большой интерес у посетителей, на протяжении всего фестиваля продолжал оставаться голосом

турок-ахыска. Дух единства, сформировавшийся вокруг их общей идентичности, тех, кто проживает в разных странах мира, ощущался на каждом шагу. Решимость народа, прошедшего через испытания депортацией, сохранить свою культуру и с надеждой смотреть в будущее, произвела глубокое впечатление на гостей фестиваля.

Для DATÜB Культурный фестиваль Etnospor является не просто культурным мероприятием, а важной площадкой, предоставляющей возможность рассказать национальной и международной общественности об истории, самобытности, борьбе и цивилизационном наследии турок-ахыска. Мероприятия, проведенные в рамках фестиваля, имели большое значение для сохранения их культурных ценностей и передачи будущим поколениям.

DATÜB, являющийся общим объединяющим центром для турок-ахыска, проживающих по всему миру, продолжает уверенно двигаться вперед, опираясь на силу своего прошлого. Пройдя через сложные исторические испытания, турки-ахыска вновь продемонстрировали на Культурном фестивале Etnospor свою решимость сохранять, развивать и передавать следующим поколениям свою культуру и традиции.

После фестиваля остались не только выставочные стенды, яркие выступления и угощения. Осталось гораздо более значимое наследие – укрепленное чувство единства, усиленные культурные связи и ещё более заметная мировая солидарность.

Всемирный союз турок-ахыска (DATÜB) и впредь будет последовательно работать над сохранением культурных ценностей, передачей их молодому поколению и продвижением голоса турок-ахыска на международных площадках. Голос Ахыска, прозвучавший на фестивале Etnospor, продолжит звучать не только на территории фестиваля, но и в сердцах людей, живущих во всех уголках мира.

И в этом году фестиваль Etnospor вновь показал: Ахыска - это не просто название географической территории. Это символ памяти народа, сумевшего сохранить себя, несмотря на депортации. Это символ культуры, передаваемой из поколения в поколение, и символ братства, которое не знает государственных границ.

Ахмет АТАК

Professor Arif Səlimovun 70 illik yubileyinə

Akademik nüfuzun və elmi
zəhmətin ünvanı

Bəzən bir insanın ömür yolu yalnız onun keçdiyi illər ilə ölçülmür. Elə talelər var ki, zaman keçdikcə bu həyat yolu bütöv bir elmi məktəbin, mənəvi düşüncənin və ziyalı obrazının simvoluna çevrilir. Professor Arif Səlimovun ömür yolu da məhz belələrindəndir. Ağsunun sadə məktəb oturmaqlarından başlayan bu yol sonralar Bakının, Kazanın elmi mühitinə, Türkiyənin nüfuzlu universitetlərinə və dünyanın elm məclislərinə qədər uzandı. O, riyaziyyatın sərt və mürəkkəb düsturlar dünyasında yalnız alim kimi deyil, həm də elmə mənəvi dəyər qazandıran ziyalı kimi tanındı.

Müasir diferensial həndəsənin inkişafına verdiyi töhfələr onu Rusiya, Türkiyə və bütövlükdə dünyanın riyaziyyat məktəblərində xüsusi hörmət qazanan elm adamlarından biri kimi tanıtmışdır. Onun adı bu gün yalnız elmi məqalələrdə və beynəlxalq konfranslarda deyil, yetirmələrinin uğurlarında, yaratdığı elmi məktəbdə və yetişdirdiyi gənc alimlərin taleyində yaşayır.

Arif Səlimov haqqında danışarkən ilk yada düşən yalnız professor adı və ya elmi nailiyyətləri olmur. Çünki onun şəxsiyyətində alim təmkininin, müəllim qayğısının və Azərbaycan ziyalisinə xas mənəvi bütövlüyün xüsusi harmoniyası var. O, riyaziyyatı sadəcə elm kimi deyil, düşüncə mədəniyyəti, intizam və mənəvi kamillik yolu kimi yaşadı. Buna görə də onun 70 illik ömür yolu təkcə yaşanmış illərin hesabı deyil, zəhmətin, zəkanın və əsl ziyalılığın insan taleyində necə böyük dəyərə çevrildiyinin canlı nümunəsidir.

Bu seçimin kökündə isə uşaqlıq illərinin saf və unudulmaz xatirələri dayanır. Ağsunun sadə məktəb mühitində ilk dəfə elmə heyranlıq hissini onda yaradan insanlardan biri - qonşuları, həm də qohumları olan Hüseyn müəllim olmuşdu. Arif müəllim bu adı həmişə böyük ehtiramla xatırlayır.

Deyir ki, “ruhu şad olsun, fitri istedad idi”. Heç bir xüsusi himayə olmadan riyaziyyatın mürəkkəb dünyasına addımlamaq, uğurlar qazanmaq, sonra isə görkəmli alim Mirabbas Qasimovun diqqətini cəlb edib Moskvaya aspiranturaya göndərilmək... Butün bunlar və professor Hüseyn Hüseynovun yarımçıq qalan taleyi Arif müəllimdə başqa bir duyğu yaratmışdı. Ola bilsin elə buna görə riyaziyyat onun üçün sadəcə elm deyil, həm də mənəvi borc oldu.

Söhbətlərinin birində uşaqlıq illərini xatırlayan Arif müəllim deyir:

– Ata babam Rəsul kişi elmə böyük maraq göstərən insan idi. Rayonda müxtəlif rəhbər vəzifələrdə çalışmışdı. Amma onu tanıdan yalnız vəzifəsi deyildi. İnsanlara münasibəti, xüsusilə də elmi adamlara qayğısı ilə seçilirdi. Hətta ehtiyacı olan tələbələrə kömək etməsi barədə çox eşitmişdim. İllər sonra belə yaddaşımdan silinməyib: 6-cı sinifdə oxuyurdum, bir gün mənə dedi ki, “çox istərdim ki, sən də oxuyub alim olasan”.

O illərdə “alim olmaq” sözünün mahiyyətini tam dərk etməsə də, bu arzu məktəbli Arifin daxilində sehirli bir yol açmışdı. Sonralar anlayacaqdı ki, insan taleyində bəzən bir cümlə uzun illər boyu istiqamət verən mənəvi işığa çevrilir. Məktəbdə müəllimlərinin ona münasibəti də fərqli idi. Riyazi məsələlərin həllində göstərdiyi bacarıq bəzən onları belə heyrtləndirirdi. Müəllimlərinin tez-tez verdiyi “bunu doğrudan da özün həll etmisən?” sualı onda həm təəccüb, həm də qərribə bir qürur hissi yaradırdı.

Səkkizinci-dəqiqəzuncu siniflərdə artıq müəllimləri ilə münasibətləri daha da yaxınlaşmışdı. Riyaziyyata bağlılığının formalaşmasında onların rolu danılmaz idi. Xüsusilə Elxan və Ağasəlim müəllimlərinin ona göstərdiyi etimad məktəbli Arif üçün sadəcə müəllim qayğısı deyildi, gələcəyə açılan bir qapı idi. Bəzən dərsi sinif yoldaşlarına izah etməyi ona tapşırımları özünəinamını daha da artırır, onda elm sevgisini möhkəmləndirirdi. Həmin dövrdə Ağsuda baş verən ən mühüm hadisələrdən biri də təmayül sinifinin yaradılması olur. 1970-ci illərin rayon mühiti üçün belə bir sinifin açılması həqiqətən qeyri-adi hadisə idi. Pilot layihə əsasında seçilmiş 25 nəfərlik sinifdə əsasən riyaziyyata marağı olan şagirdlər toplanmışdı. Bu mühit Arif Səlimovun formalaşmasında xüsusi rol oynadı.

Sonralar tanınmış hüquqşünas və ictimai xadim kimi məşhurlaşan Tahir Kərimli də onun təmayül sinifindəki yoldaşlarından idi. Tahir Kərimli hələ o illərdə Arifin riyaziyyata xüsusi bağlılığını hiss edir və “riyaziyyat sənin işindir” deyirdi. Məktəbdə həтта Arifin redaktor olduğu “Riyaziyyat qəzeti” də nəşr edirdilər. Müəllimləri də, ailəsi də onun gələcəyini artıq bu sahədə görürdü.

Qızıl medala layiq görülsə də, medal ona verilmədi. Ədəbiyyat imtahanında verdiyi yüksək cavab belə nəzərə alınmamışdı. Həтта Bakıdan gələn komissiya onun biliyinə təəccüblənərək ikinci biletdə çəkirmişdi. Bu hadisə xüsusilə əslən Qarabağdan olan və təyinatla Ağsuya gələn gənc ədəbiyyat müəllimi Hüseyn müəllimə ağır təsir etmişdi. Hüseyn müəllim şagirdlərinə ədəbiyyatı sevdiren ziyalı idi. O qədər təsirli dərslər deyirdi ki, sinifdəki bir çox şagird özünü gələcəyin ədəbiyyatçısı kimi təsəvvür edirdi. Amma tale onu riyaziyyata apardı.

Bir müddət ürəyindən başqa arzular da keçmişdi. Evdə bəzən yaxşı həkim olacağını deyirdilər, onda mühəndis təkəkkürünü gördüyünü də söyləyirdilər. Amma heç vaxt seçimində təkədd etməmişdilər. Əksinə, ona ömrü boyu unutmayacağı bir fikir demişdilər:

– Seçimini özün et. Sənət insanın ömürlük yol yoldaşdır. Seçimində də, sevgində də bu məsuliyyəti unutmamalısən.

Bu sözlər sadəcə ailə nəsihəti deyildi. Bu, həm də ona olan inamın ifadəsi idi. Arxasında dayandığını hiss etdiyi ailənin etibarını Arifin daxilindəki təkəddüdləri aradan qaldırmışdı. O gündən sonra ürəyində olan istəyə – riyaziyyata daha möhkəm bağlandı.

Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU-nun) Mexanika-riyaziyyat fakültəsinin tələbəsi olduğu ilk günlərdən bu seçimində yanılmadığını hiss etdi. Auditoriyalarda vaxtilə yalnız adlarını eşitdiyi böyük alimləri görmək onun üçün tamamilə başqa duyğu idi. Görkəmli riyaziyyatçı müəllimlərlə tanışlıq onda riyaziyyata olan sevgini daha da gücləndirdi. Tələbəlik illəri onun üçün sadəcə ali təhsil dövrü olmadı. Bu illər həm də elmi düşüncəsinin formalaşdığı, müəllim-tələbə münasibətlərinin zamanla dostluğa çevrildiyi bir məktəb idi. O, artıq hiss edirdi ki, seçdiyi yol təsadüfi deyil.

Tələbəlik illərindən Arif Səlimovun ən çox maraq göstərdiyi sahə həndəsə idi. O dövrdə Azərbaycanda həndəsə istiqamətində

ciddi elmi boşluq hiss olunurdu. Həтта bu sahədə elmlər doktorunun olmaması gənc tədqiqatçıların seçim qarşısında təkəddüdd keçirməsinə səbəb olurdu. Bir çoxları bu istiqamətin həm çətin, həm də perspektivsiz olduğunu düşünürdü. Arif Səlimov isə fərqli düşünürdü. Dostlarının “çətin olacaq” xəbərdarlıqlarına baxmayaraq, qərarını dəyişmədi. Həndəsəyə olan marağı onda tək cə elmi həvəs deyildi, həm də yeni bir yol açmaq arzusu idi.

Bu seçimində ona universitet müəllimləri və kafedra mühiti də ciddi dəstək verdi. Görkəmli alim fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor, əməkdar elm xadimi və əməkdar müəllim, AMEA-nın müxbir üzvü Maqşud Cavadovun yaratdığı elmi mühit, eləcə də kafedra müdiri, professor Nazim Abbasovun diqqəti onun bu istiqamətdə daha inamla addımlamasına səbəb oldu. Beləcə, gənc tədqiqatçının Kazan Universitetində başlayan aspirantura illəri həyatında yeni mərhələ oldu. O illər yalnız elmi fəaliyyət dövrü deyildi; həm də onun dünyagörüşünün, elmi düşüncə tərzinin və gələcək həyat istiqamətinin formalaşdığı mühüm zaman idi. Sonrakı illərdə Kazan Universiteti onun üçün sadəcə təhsil aldığı ali məktəb yox, mənəvi və elmi dayağa çevrildi.

Arif müəllimin formalaşmasında onun elmi rəhbəri, görkəmli riyaziyyatçı professor Vladimir Vişnevskinin xüsusi rolu olmuşdur. Onların münasibətləri adi rəhbər-aspirant çərçivəsini aşaraq qarşılıqlı hörmət, etimad və mənəvi bağlılıq səviyyəsinə yüksəlmişdi. Lobaçevski elmi məktəbinin tanınmış nümayəndələrindən olan professor Vişnevski Arif Səlimovun elmi potensialını yüksək qiymətləndirir, onu ən istedadlı tələbələrindən biri hesab edirdi. Bu etimadın ifadəsi olaraq, 2004-cü ildə Kazanda alimin 75 illik yubileyinə həsr olunmuş beynəlxalq konfransda professorun elmi-pedaqoji fəaliyyətinə dair əsas plenar məruzənin məhz Arif Səlimova həvalə edilməsi diqqətəlayiq hadisə idi. Professorun oğlu Aleksey Vişnevski sonralar xatirələrində atasının Arif Səlimovu nümunə göstərərək övladlarına onun kimi çalışqan, məsuliyyətli və elmə sədaqətli olmağı tövsiyə etdiyini qeyd etmişdir. Bu yaxınlığın və səmimi münasibətin ən təsirli nümunələrindən biri də professor Vişnevskinin vəfatından cəmi bir

həftə əvvəl son məktubunu sevimli tələbəsi Arif Səlimova ünvanlaması olmuşdur. Bu fakt onların münasibətlərinin təkcə elmi deyil, həm də dərin insani məzmun daşdığını göstərir.

Təsadüfi deyil ki, Kazan həndəsə məktəbi uzun illərdir riyaziyyat dünyasında xüsusi nüfuza malikdir. Bu məktəb həndəsənin "Məkkəsi" hesab olunur. Belə bir elmi mühitdə yetişmək, böyük həndəsəçilərlə ünsiyyətdə olmaq Arif Səlimovun gələcək elmi fəaliyyətində mühüm rol oynadı. Kazan Dövlət Universitetində aspirantura təhsili alaraq görkəmli həndəsə professoru V. Vişnevskinin rəhbərliyi altında diferensial həndəsə sahəsində elmi araşdırmalar apardı. 1984-cü ildə namizədlik, 1998-ci ildə isə doktorluq dissertasiyalarını müdafiə etdi.

Ağsudan başlayan yol daha sonra Türkiyənin nüfuzlu universitetlərinə uzandı. Bu gün professor Arif Səlimov diferensial həndəsə sahəsində Türk dünyasının ən tanınmış alimlərindən biri hesab olunur. Onun elmi əsərləri dünyanın müxtəlif ölkələrində oxunur, yetirmələri müxtəlif universitetlərdə fəaliyyət göstərir, adı isə beynəlxalq konfranslarda hörmətlə çəkilir.

Uzun illər Türkiyənin Atatürk Universiteti universitetində çalışan alim burada həm pedaqoji, həm də elmi fəaliyyətlə məşğul olmuş, Türkiyə həndəsə məktəbinin inkişafında mühüm rol oynamışdır. O, bir çox magistr və doktorantın yetişməsinə töhfə vermiş, müxtəlif ölkələrdən olan gənc tədqiqatçıların elmi rəhbəri olmuşdur. Professorun rəhbərliyi ilə Azərbaycan və Türkiyədə onlarla fəlsəfə doktoru hazırlanmışdır ki, onların bir çoxu bu gün müxtəlif universitetlərdə məsul vəzifələrdə uğurla fəaliyyət göstərirlər.

2017-ci ildən Bakı Dövlət Universitetinin "Cəbr və həndəsə" kafedrasına rəhbərlik edən Arif Səlimov universitetin elmi mühitinin gücləndirilməsi, beynəlxalq əlaqələrinin genişləndirilməsi və gənc alimlərin yetişdirilməsi istiqamətində mühüm işlər görməkdədir. Onun rəhbərliyi ilə kafedra beynəlxalq elmi layihələrə qoşulmuş, bir sıra nüfuzlu konfrans və seminarlar təşkil edilmişdir.

Professor Arif Səlimovun fəaliyyəti yalnız universitet auditoriyaları ilə məhdudlaşmır. O, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının

"Riyaziyyat və mexanika" üzrə Ekspert Şurasının sədri kimi ölkədə riyaziyyat elminin inkişafına və elmi keyfiyyət meyarlarının yüksəldilməsinə töhfə verir. Eyni zamanda TÜBİTAK layihələrinin eksperti, Türk Dünyası Riyaziyyatçılar Cəmiyyətinin idarə heyətinin, bir sıra nüfuzlu beynəlxalq elmi jurnalların redaksiya heyətinin üzvüdür.

Alimin zəngin elmi irsi sırasında monoqrafiyalar və dərsliklər xüsusi yer tutur. Onun elmi əsərləri həm Azərbaycan, həm də beynəlxalq elmi mühitdə böyük maraq doğurmuş və Azərbaycanın riyaziyyat üzrə ən çox istinad edilən alimlərindəndir. Bu əsərlər diferensial həndəsə sahəsində çalışan tədqiqatçılar üçün mühüm elmi mənbələrdən hesab edilir. Professor Arif Səlimovun elmi nailiyyətləri müxtəlif mükafat və fəxri adlarla qiymətləndirilmişdir. O, Azərbaycanın "Əməkdar elm xadimi" fəxri adına layiq görülmüş, Türkiyənin TÜBİTAK qurumu tərəfindən dövlət mükafatı ilə təltif edilmiş, Türk Dünyası Elm Mükafatı olan "Əl-Xarəzmi" mükafatını qazanmışdır. Onun adına İstanbul Aydın Universitetində və Ərzurum Texnik Universitetində beynəlxalq elmi konfransların keçirilməsi alimə olan beynəlxalq ehtiramın göstəricisidir.

Amma bütün bu uğurların arxasında dəyişməyən bir insan xarakteri dayanır: sadəlik. Onu tanıyanların hamısı eyni fikri deyir: Arif müəllim böyük alim olmaqla yanaşı, həm də böyük ürək sahibidir. O, auditoriyada professor, elmi mühitdə nüfuzlu alim, gündəlik həyatda isə sadə və səmimi insan olaraq qalmaq bacarıb. Bu gün professor Arif Səlimov yalnız görkəmli alim deyil, həm də böyük elmi məktəb yaradan müəllim, Türk dünyası elmi əlaqələrinin inkişafına xidmət edən ziyalı kimi tanınır. Onun elmi nailiyyətləri Azərbaycan elminin beynəlxalq arenada layiqincə təmsil olunmasına və tanınmasına əhəmiyyətli təsir göstərir

Namiq QEDİMOĞLU

Mirasın Peşinde:
Dünya Müzelerinde Türk Çinileri” Sergisi

Açıldı Kocaeli’de sanatseverlerle buluşan “Mirasın Peşinde: Dünya Müzelerinde Türk Çinileri” sergisi, Türk çini sanatının tarihî mirasını günümüze taşıyan özel eserleriyle büyük ilgi gördü. Sanatçı Nergis Baştürk öncülüğünde hazırlanan sergide, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemlerine ait, dünyanın farklı müzelerinde sergilenen seçkin Türk çinileri geleneksel tekniklere sadık kalınarak yeniden yorumlandı.

Tamamı el işçiliğiyle hazırlanan eserlerde; klasik Türk motifleri, tarihî desenler ve kültürel semboller ön plana çıkarıldı. Sergide pano, tabak, karo ve dekoratif eserlerden oluşan geniş bir koleksiyon sanatseverlerin beğenisine sunuldu.

Serginin açılışı, İlhami Aktaş’ın katılımıyla gerçekleştirildi.

Açılışa ayrıca çok sayıda belediye protokolü, sanatsever ve davetli iştirak etti.

Sergiye ayrıca Dünya Ahıska Türkleri Birliği Meclis Başkanı ve DATÜB Başkan Danışmanı Sadyr Eibov da katıldı.

Eibov, sergiyi ilgiyle gezerek sanatçı Nergis Baştürk’ü tebrik etti ve eserler hakkında bilgi aldı.

Sanatçı Nergis Baştürk, serginin yalnızca estetik bir sanat çalışması olmadığını, aynı zamanda kültürel miras bilincini güçlendirmeyi amaçlayan bir farkındalık projesi olduğunu ifade etti. Baştürk, Türk çini sanatının tarihî hafızasını gelecek nesillere aktarmayı hedeflediklerini belirtti.

Нигара Дурсунова - удивительная женщина, прекрасный специалист, главный врач города Хаккари, турчанка-ахыска, которая является гордостью нашего народа. Мы встретились с ней в День медика, чтобы сделать интересный репортаж о ее жизненном пути.

КОГДА МЕДИЦИНА –
НЕ ПРОСТО ПРЕСТИЖНАЯ ПРОФЕССИЯ,
А ОБРАЗ ЖИЗНИ И ИСТИННОЕ ПРИЗВАНИЕ

- Где в Ахыска проживали ваши предки до депортации?

- Они исторически жили в Аспиндзском районе, в самом городе Ахыска. Этот край всегда был и остается для нашего народа символом родного дома. После потрясений начала XX века, распада Османской империи и официальной демаркации границ в 1922 году при Мустафе Кемале Паше Ататюрке, этот регион административно остался в составе Грузии. Но несмотря на политические изменения, наши корни и культурная идентичность всегда были неразрывно связаны с этой землей.

- Кто из членов вашей семьи был депортирован в 1944 году, и в какие регионы они были переселены?

- Трагедия 15 ноября 1944 года черной нитью прошла через судьбу моей семьи. Под жестокую насильственную депортацию попал мой дедушка Астратов Турсунали Шабанович, который на тот момент был малолетним ребенком и находился на руках у своей матери. Вместе с ним были высланы его отец Астратов Шабан, дядя Астратов Махмуд, сын дяди Балабеков Абилов, бабушка Байрамова Сумбуль, а также пять сестер Юльчиевых – Етар, Нигар, Фатма, Файза и Перишан. Еще раньше, в 1941 году, старшего брата моего дедушки, Балабекова Иолчу оглы, забрали на фронт, и семья была разлучена войной. Все они в товарных вагонах были сосланы в Среднюю Азию, а именно на территорию современного Казахстана. Эта вынужденная смена родины, сопряженная с огромными потерями, навсегда определила судьбу последующих поколений нашей семьи.

- Расскажите о своих родителях. Чем они занимались, и какое влияние оказали на ваше становление?

- Мой отец Астратов Турсунали Шабанович долгие годы преданно служил государству, работая в таможенных органах Казахстана, откуда и ушел на заслуженный отдых в статусе пенсионера. Мама Астратова Фатима Бахшаевна посвятила себя семье, являясь хранительницей домашнего очага и традиций.

Главное влияние родителей на мое становление заключается в том, что они вырастили меня в атмосфере глубокого уважения к труду, воспитали сильный характер и дали путевку в жизнь – высшее образование. Их безусловная поддержка, дисциплина отца и мудрость матери заложили тот внутренний стержень, который помогает мне преодолевать любые профессиональные вызовы.

- Высшее образование вы получили в Казахстане. Когда переехали в Турцию, возникали ли у вас трудности, связанные с языком и адаптацией?

- Да, базовое высшее медицинское образование я получила в Казахстане, окончив престижный Казахский национальный медицинский университет имени С. Д. Асфендиярова, а клиническую практику нарабатывала в ведущих хирургических центрах Алматы. Переезд в Турецкую Республику, безусловно, потребовал серьезной перестройки. На первых порах возникли определенные языковые и адаптационные барьеры, ведь медицинская терминология и сама система здравоохранения имели свои особенности.

Однако я понимала, что для интеграции необходимы решительные действия: я поступила в языковой центр «Томер» (Tömer) в Измире, где в течение года усиленно изучала турецкий язык. Благодаря сильной академической базе, полученной в Казахстане, и высокой личной мотивации, эти первоначальные трудности удалось успешно и быстро преодолеть.

- Вы прошли большой профессиональный путь – от молодого врача до главного врача. Эта дорога требует не только глубоких знаний, но и огромной самоотдачи. С какими трудностями пришлось столкнуться на этом пути?

- Путь в медицине никогда не бывает легким, а траектория от молодого специалиста до руководителя медицинского учреждения требует колоссальных жертв. После подтверждения квалификации я была направлена в Эдирне, где на протяжении семи лет трудилась на медицинском факультете Университета

Тракия (Trakya Üniversitesi), пройдя путь до специалиста (Uzman).

Основные трудности на этой дороге – это колоссальные физические и эмоциональные нагрузки, круглосуточная ответственность за человеческие жизни и критический дефицит личного времени. Профессия врача требует жесткой внутренней дисциплины и готовности отодвинуть собственные интересы на второй план. Но когда ты осознаешь, что медицина – твое истинное призвание, все трудности воспринимаются не как бремя, а как неотъемлемая часть служения обществу.

- Вы также работали главным врачом в зоне разрушительного землетрясения в Турции. Каким был этот опыт? Есть ли случай или история из того периода, которые вы не можете забыть до сих пор?

- Это был один из самых сложных, ответственных и эмоционально тяжелых этапов в моей управленческой и врачебной практике. В общей сложности я руководила медицинскими процессами в провинции Хаккари 3 года и 8 месяцев –

сначала в качестве главного врача больницы приграничного района Шемдинли, а затем возглавляла Городскую больницу Хаккари Маркез.

Период страшных землетрясений, затронувших страну (включая регион Хатай), обернулся масштабной гуманитарной катастрофой. Наш регион тоже содрогался от подземных толчков силой в 2–3 балла, но главная задача лежала в плоскости экстренной организации помощи. Мы работали в круглосуточном режиме экстремальных нагрузок. Незабываемым опытом для меня стала масштабная координация: наша больница непрерывно мобилизовала и направляла медицинские бригады, врачей и гуманитарную помощь в эпицентры разрушений, параллельно обеспечивая бесперебойный прием пострадавших. Этот опыт навсегда врезался в память как пример высочайшего гуманизма, стойкости и профессиональной солидарности медицинского сообщества перед лицом страшной беды.

- Многие наши врачи сталкиваются с трудностями при подтверждении дипломов в Турции. В чем, на ваш взгляд, заключаются основные сложности этого процесса? Почему некоторым специалистам не удается успешно пройти подтверждение квалификации?

- Подтверждение медицинского диплома в Турции (процесс *denklik*) – это действительно серьезное испытание для иностранных специалистов. Первая и ключевая преграда – жесткий языковой барьер, так как медицинский турецкий требует абсолютного и глубокого понимания нюансов.

Вторая сложность – необходимость сдачи специализированного государственного экзамена TUS (Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı), который считается одним из самых трудных медицинских экзаменов в мире. Он требует не просто поверхностных знаний, а глубочайшей теоретической и клинической подготовки, соответствующей строгим турецким стандартам. Некоторым коллегам не удается пройти такой путь из-за недостаточной адаптации к тестовой системе, психологического давления или нехватки вре-

мени на параллельное изучение языка и сложнейших медицинских дисциплин. Этот процесс требует тотальной, многомесячной самоотдачи.

- Для нашего народа вы являетесь примером и предметом гордости. Когда спрашивают: «Кто такие турки-ахыска?», что вы обычно отвечаете?

- Для меня огромная честь быть представителем своего народа. Когда меня спрашивают о том, кто такие турки-ахыска, я отвечаю, что мы – неотъемлемая часть большой турецкой нации, люди со сложной, но героической судьбой. Мы – те самые турки, которые в силу геополитических изменений после демаркации границ в 1922 году, остались на территории Грузии, а затем в 1944 году без вины претерпели жестокую депортацию.

Но самое главное: турки-ахыска – это народ-труженик, который, несмотря на десятилетия лишений, ссылки и оторванность от исторической родины, сумел свято сохранить свой язык, веру, традиции, культуру и безграничную любовь к своим корням. Мы – пример стойкости, выживания и верности своей идентичности.

- Что бы вы посоветовали молодым людям, которые мечтают связать свою жизнь с медициной?

- Мой главный совет – заглянуть внутрь себя и честно ответить на вопрос: готовы ли вы посвятить свою жизнь служению другим? Медицина – это не просто престижная профессия или набор технологических навыков, это образ жизни и истинное призвание.

Будьте готовы к тому, что учиться придется всю жизнь. Вам понадобятся железная дисциплина, колоссальное терпение и умение сопереживать чужой боли. Никогда не пасуйте перед трудностями, будь то тяжелые экзамены или бессонные ночи. Если в основе вашей работы будут лежать искренняя любовь к людям, честность и профессиональный азарт, то любые нагрузки станут источником огромного личного счастья и гордости за спасенные жизни.

- Сегодня турецкая медицина считается одной из самых быстрораз-

вивающихся в мире. В чем, по вашему мнению, заключаются причины такого успеха?

- Успех турецкого здравоохранения обусловлен несколькими важными факторами. Прежде всего, это мудрая государственная политика, обеспечившая колоссальные инвестиции в инфраструктуру, ультрасовременное технологическое оснащение больниц и международные стандарты качества.

Однако главным двигателем прогресса является человеческий фактор. В Турции, стране с 85-миллионным населением, существует колоссальная внутренняя конкуренция среди медицинских кадров. Каждый специалист, от интерна до профессора, ежедневно работает на максимуме своих возможностей, стремясь стать лучшим в своей области. Именно это непрерывное соперничество, помноженное на строжайшую дисциплину и искреннее, уважительное отношение врача к пациенту, вывело турецкую медицину на передовые мировые позиции.

- И в завершение нашей беседы расскажите немного о себе: о своих жизненных принципах, семье, увлечениях и планах на будущее.

- В основе моей личной и профессиональной философии лежат три незыблемых столпа: абсолютная честность перед собой и людьми, высочайшая ответственность за каждое принятое решение и искреннее уважение к человеческому достоинству.

Моей главной жизненной опорой, источником вдохновения и сил всегда была и остается моя семья. Я счастливая мама, у меня двое прекрасных детей, ради которых я стремлюсь созидать. Что касается планов на будущее, то я намерена продолжать активную профессиональную деятельность в сфере здравоохранения. Моя цель сегодня – не просто лечить, но и активно передавать накопленный клинический, научный и управленческий опыт молодым специалистам, помогая новому поколению врачей находить свой путь в этой великой профессии.

Тюркан БЕШЛИ ОГЛЫ

SOYOTLARIN ETNOKÜLTÜREL GELENEKLERİ VE İÇ ASYA SAYANİDLERİNİN MANEVİ UYGARLIĞI

N.G. Ayuşeev, N.V. Abayev
Okinskiy Datsan, Buratya Cumhuriyeti, Ian-Ude¹
Buryat University, Ulan-Ude²

В статье анализируется роль коренных и малочисленных этносов, в частности сойотов Бурятии, в истории и культуре автохтонных тюрко-монгольских народов Внутренней Азии, в формировании их этно-экологических традиций и экологической культуры, а также ландшафтной экономики. Рассматривается также роль тэнгрианства в духовной культуре тюрко-монгольских народов Внутренней Азии и вопросы формирования этнокультурной общности, называемой «саянидами», их этнические связи с другими этносами Саяно-Алтая и Транс-Саянии.

Ключевые слова: сойоты, регион Саяно-Алтая, Транс-Саяния, коренные и малочисленные народы Внутренней Азии, духовная цивилизация саянидов, тэнгрианство.

Makalede, Buryatya'daki Soyot halkının ve diğer yerli küçük etnik toplulukların İç Asya'nın yerli Türk-Moğol halklarının tarih ve kültüründeki rolü incelenmektedir. Ayrıca onların etni-ekolojik geleneklerinin, çevre kültürünün ve peyzaj ekonomisinin oluşumundaki katkıları ile alınmaktadır. Bunun yanında Tengriceliğin İç Asya Türk-Moğol halklarının manevi kültüründeki yeri ve "Sayanidler" olarak adlandırılan etno-kültür topluluğunu oluşumu ile bu topluluğun Sayan-Alтай ve Trans-Sayan bölgesindeki diğer halklarla olan bağları değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Soyotlar, Sayan-Alтай bölgesi, Trans-Sayan, İç Asya'nın yerli küçük halkları, Sayanidlerin manevi uyarlığı, Tengricilik.

Buryatya'da Kuzey'in yerli küçük halkları kategorisinde giren yalnızca iki topluluk vardır: Soyotlar ve Evenkiler. Evenkilerin yaşam terzi, gelenekleri ve günümüzdeki sorunları hakkında nispeten daha fazla bilgi bulunmadına rağmen, Doğu Sayanlar'ın yerli halkı olan Soyotlar hakkında çok daha az şey bilinmektedir.

1. Öncelikle Soyotların kim olduğunda söz etmek gerekir. Soyotlar, Sayan-Alтай yaylasında yaşamış eski Sayanidlerin torunlarıdır. Halkımız "Uryanhay-Soyotlar" olarak adlandırmak daha doğru olur. Etnograf araştırmalarına göre Uryanhay-Soyotlar, binlerce yıldır bu toprakları terk etmeyen Sayanların yerli halkıdır.

2. Soyotlar, atalarının yurdu sınırları içerisinde kalarak yüzyıllar ve binyıllar boyunca taşıdıkları temel görevlerini yerine getirmişlerdir. Bu görev, tüm Sayanidlerin

başlıca koruyucularına duyulan saygıdır; zamanla bu anlayış, destansı kahraman ve Trans-Sayan ile tüm İç Asya'nın yerli halklarının manevi kültürünün gelişiminde temel dünya görüşü unsuru olan Geser Han'ın önderliğindeki Drala kültüne dönüşmüştür. Sevindirici olan şudur ki, 21. yüzyıl Soyotları, kan kardeşleri olan Ogin Buryatlarıyla birlikte, geçmişin karışık dönemlerinde üzerlerine düşen tüm zorluklara ve sıkıntılara rağmen — ya da terma öğretilerinin metinlerinde anlatıldığı gibi, çöküş dönemlerinde bile — aydınlık bir gelecek ve tüm canlıların iyiliği adına bu onurlu görevi günümüzde de sürdürmektedirler.

"Merkezî" Sayanidlere en yakın etnik toplulukların iç çevresine; Tuvallılar, Soyotlar, Tsaatanlar (Tuha), Todjinler, Tofalar-Karagaslar gibi akraba Uryanhay halkları ile yakın akraba olan doğu Hakasları ("Azskoy", yani Kaçın grubu), şorlar, altay ve moğol uryanhayları ile Kuzeybatı Moğolistan'ın Oyratlar dahil edilebilir. Bu halklar adeta Sayan dağlarını kuzeyden, doğudan, batıdan ve güneyden korudukları için merkezî etnik çekirdeğin "koruyucuları" sayılmaktadır. Ayrıca tam da bu halkların arasında, Subuday Bagatur'un (1175–1176) emriyle Cengiz Han'ın mezarını korumakla görevli olan bin Uryanhay'dan oluşan topluluk bulunmaktadır. Hatta bugün bile bu bin kişiden yüzünün Soyotlar arasında yaşadığı ve mezarın da onların topraklarında bulunduğu söylenmektedir. Günümüzde Soyotların sayısı yaklaşık üç bindir ve onların tarihî yoğun yerleşim bölgesi, Buryatya Cumhuriyeti'nin Okyanskiy rayonudur.

TÜRK BİRLİĞİ

“Soyot” adının kendisi, dilbilimcilerin bir görüşüne göre, kurt dişine benzeyen dağ sırtı, dağ uzantıları veya sivri dağ zirveleri anlamına gelmektedir (Buryat-Moğolca: hoëo). Bu bağlamda, dağlara tapınma geleneksel Soyot kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Soyotlar; Todjin Tuvalıları, Tofalar ve Tsaatanlar gibi diğer Trans-Sayan halklarıyla akrabadır. Soyotların kendi içinde üç kabile grubu ayırt edilmektedir: Onhot, Irkit ve Haas. Soyotların ilk dili, Altay dil ailesine ait olan eski Sayanidlerin diliydi. Ancak yüzyıllar boyunca bu dil birkaç kez değişmiştir. Yakın geçmişte Tuva dilini konuşan Soyot kabile grupları (Tuva dilinde: soyanlar), aynı zamanda Uygur-Uryanhay etnik grubuna, yani Uygur dilli Sayanidlere mensuptu. Bu durum, Soyotların etnokültürel ve dilsel aidiyetini anlatan şu atasözünde de yansımıştır: “uygur heletee, ursa gertee” (“Uygur dilini konuşan ve çadırlarda yaşayanlar /Todjin çadırlarına benzer/”); komşu halklar onları ayrıca “ursa gerten” yani “çadırlarda yaşayanlar” olarak da adlandırmaktadır.

Bununla birlikte, söz konusu atasözü artık Buryat-Moğol dilinde söylenmektedir; bu da Buryat Soyotlarının dil bakımından Moğollaşma sürecini yansıtmaktadır (muhtemelen öncelikle, uzun zamandır dış eylilik bağları kurdukları Bulagat soyundan gelen Onhot kabilesine aracılığıyla). Yaklaşık 50–60 yıl önce bile Todjin Tuvalıları, Örlik’e geldiklerinde ya da tersine Soyotlar Todjinlerin Izig-Sug adlı şifali kaynağında gittiklerinde birbiriyle aynı dili konuştukları, yani Soyotçaya çok benzeyen Tuva-Todjin lehçesinde iletişim kurduklarını söylemekteydiler. Genel olarak Todjinler bugün hala Buryatya’yı “Kodur Çurtu” yani “Dünürler Ülkesi” olarak adlandırmaktadırlar. Bu ifade hem “huda” (dünür) sözcüğüyle hem de “huday/kuday” yani “Tanrı” veya “kutsal, ilahı” anlamındaki kelimelerle bağlantılıdır. Bu etimolojik bağ oldukça basit bir şekilde açıklanmaktadır: dış evliliğe dayalı eylilik birliklerinde dünürlere o kadar büyük saygı gösterirdi ki, onlar yüce güçlenir ilçesi olarak kabul edilir ve en onurlu yere oturtularlardı.

Buna rağmen, geçen yüzyılın 1970 yıllarında ünlü dilbilimci Valentin Rassadin, hala Uygurca konuşabilen yaşlı Soyotlarla karşılaşmış, onların kullandığı tüm kelimeler kaydetmiş ve daha sonra bu verileri Soyot dili için sözlük ve alfabe kitabı hazırlarken

kullanmıştır. Günümüzde Soyotların millî dili dilbilimcilerin çalışmaları sayesinde yeniden canlandırılmaktadır; birçok kelime Altay ve Tuva’daki akraba halkların dillerinden ödünç alınmak zorunda kalınmakta, ayrıca Moğol lehçelerinden alınmış kelimeler de bulunmaktadır.

Soyotların geleneksel yaşam bölgesi olan Oka rayonu, üç bin metreden daha yüksek dağ sıralarıyla çevrili bir yayladan oluşmaktadır; bölgenin doğal manzarası dağ-tayga ve alp özelliklere taşımaktadır. Bu koşullar Soyotların yaşam tarzı üzerinde derin izler bırakmıştır. Onların göç yolları, Oka Nehri’nin kollarının yukarı kesimleri, ormanlık dağ yamaçları ve dağlarla tayfanın birleştiği bölgelerdi; çünkü buralarda yosun ve liken bakımında zengin ren geyiği otlakları bulunmaktaydı. Muhtemelen geçilmesi zor dağlık arazi sayesinde Soyotlar, bozkırların ve oyların toplumsal çalkantılar ve iç savaşlarla sarsıldığı dönemlerde yaşamın birçok zorlu sınavını stlatabilmişlerdir.

Daha Türk Kağanlıkları döneminde Uygur dili, kültürü ve yazısı Soyot kültürünü özellikle zenginleştirmiştir. Soyotların aslı dini Tengricilikti; daha sonra bu inanç Budizm ile uyumlu bir birleşmiş oluşturmuş, Budist felsefe Tengrici dünya görüşünün temeline doğal bir şekilde yerleşmiştir. Bunun yanı sıra Soyotlar dağ ruhlarına ve kutsal dağlara kapmışlardır; günümüzde hala dağlarla tapınma ritüellerini gerçekleştiren “hadaşa” adı verilen kişiler bulunmaktadır. Geleneksel kült içerisinde kutsal Munku-Sardık dağında önemli bir yer verilmektedir. Eskiden Soyotlar tam da bu dağın çevresinde kendi törenlerini ve kutlamalarını gerçekleştiriyorlardı.

Soyotların millî bayramı olan “Ulugdağ” — yani “Büyük Kutsal Dağ” — en yüksek dağları olan Munku-Sardık’a duyulan saygıyla bağlantılıdır. Bu, Uryanhay ve Moğol halklarının dünya görüşünün gelişimindeki temel unsurlardan biridir ve burada yaşamış bütün kabileler bu dağa tapmışlardır.

“Ulugdağ” bayramı sonbaharda kutlanır; kutlamalar “üç erkeğin oyunları” ve çeşitli yarışmaları içerir. Geleneksel olarak ilkbaharda, mayıs ayının başında kutlanan başka bir bayram da Munku-Sardık dağına ve onun koruyucusu Büren-Han’a adanmıştır; bu tören “Büren Haanay Tahlil” olarak adlandırılır. Buryatya’daki çok sayıdaki kutsal mekân arasında, Doğu

Sayanların zirvesi olan Munku-Sardık — Büren-Han'ın makamı — tüm Baykal-Sayan-Hövsgöl bölgesinin en önemli kutsal yeri olarak birinci derecede önem taşımaktadır. Her yıl mayıs ayında, Doğu Sibirya'nın en yüksek zirvesi olan ve "Sibirya'nın Fuji Dağı" olarak adlandırılan Munku-Sardık'ın eteklerinde, Sayan-Altay bölgesi halklarının manevi birliğini güçlendiren bir festival düzenlenmektedir. Bu festival, zamanımızın "manevi zirvelerinden" biri hâline gelen İlk Soyot Hambo Lama'sı Danzan Haybzun Samaev — Rimpoçe Bagşi tarafından yeniden canlandırılmıştır. Bu festival, tüm bölge için toplumsal ve tarihsel bir öneme sahiptir.

Atalarımız, insan ile çevre arasındaki uyumu anlama konusunda kendilerine özgü geleneksel bir anlayış geliştirmişlerdir; bu anlayış doğaya saygı göstermeyi ve ona zarar vermemeyi esas alır. En önemli nokta ise atalarımızın kutsal değerlerin hiyerarşik düzenini anlamaları ve en kutsal, en önemli şeyleri açıkça dile getirmeme kuralına uymalarıdır. Bu nedenle, tüm Baykal bölgesinin başlıca kutsal mekânı

olan Munku-Sardık'ın varlığından çok az kişi haberdardır.

Danzan Haybzun Rimpoçe'nin girişimiyle, Munku-Sardık'ın eteklerinde, Sagaan Erhüü (Beyaz Irkut) Nehri üzerinde bir ritüel yapılar kompleksi inşa edilmiştir. Öğretmenin fikirlerini sürdürmek ve bölgenin en kutsal mekânını layıkıyla düzenlemek amacıyla, Munku-Sardık'ın Trans-Sayan halklarının manevi kültürünün doğal bir anıtı olarak gelişimini destekleyecek ve tüm bölge halkının çıkarlarını temsil edecek bir altyapının oluşturulması gerekmektedir.

Bizler, Munku-Sardık'ın eteklerinde, Baykal kıyılarında yaşayan insanlar, özel insanlarız. Munku-Sardık, Büren-Han ve Baykal kutsal kavramlardır; onlar bizi korur, gözetir ve himaye ederler. Ve bizler, yeryüzünün bu kutsanmış bölgesinde yaşama şansına sahip olduğumuz için, yukarıdan bize manevi ve ahlaki açıdan temiz olmamız buyurulmuştur. Bu bizim karmamızdır; bu nedenle Büren-Han'a saygı göstermek hepimiz için ilk ve en gerekli görevdir. Toplu ibadetlere katılmak özel bir erdem ve onurlu bir sorumluluktur.

TÜRK BİRLİĞİ

Tarihi Jelgen Datsanı geleneğini sürdüren Okinskiy Datsanı “Puntsognamdolling”de, atalarımızın kutsal dağ zirvelerine ibadet törenlerini gerçekleştirdikleri “Solçid” adlı dua kitabı bulunmaktadır. Günümüzde bu ibadet törenlerini gerçekleştirdiğimizde, adeta atalarımızın bize bıraktığı o düzenli manevi sisteme yeniden dâhil olmuş oluyoruz. Çünkü biz yalnızca geçmiş yaşamlarımızla değil, atalarımızın eylemleriyle de bağlıyız. Ve bu tür dualara katılarak karmamızı ve kaderimizi düzeltebilir ya da olumlu bir yöne çevirebiliriz.

Bu tür törenlerde yalnızca insanlar değil, aynı zamanda öteki dünyanın güçleri ve atalarımızın ruhları da bir araya gelir. Bu nedenle bu ibadetlere katılarak, yaşadığımız bölgenin koruyucularına saygı gösterirken aynı zamanda atalarımızı da onurlandırmış oluruz. Bu milli bayramlar ayrıca eşsiz, canlı Budist-Tengrici geleneklerin ve dünya görüşünün korunması ve geliştirilmesi için bir araç olarak da değerlendirilmektedir.

Gelenekleri yeniden canlandırırken, tarihi Jelgen Datsanı’nda belirlenmiş tüm kanonik kurallara ve normlara bağlı kalmak önemlidir. Daha 19. yüzyılda, Sayanların tam merkezinde bulunan Jelgen bölgesinde, Jelgen Datsanı adı verilen bir manastır kurulmuştur. Uzak Oka bölgesindeki tek Budist tapınağı olarak, Doğu Sayan yaylalarında yaşayan halkın neredeyse tamamını kapsayan bir cemaate sahipti. Bu tapınak, Sayanların en yüksek zirvesi olan Munku-Sardık’ın biraz kuzeyinde bulunan Rusya’daki en yüksek rakımlı Budist tapınağıdır. Tapınak, 13. Dalay Lama’nın hocası olan büyük Agvan Dorjiyev tarafından kutsanmıştır.

Okinskiy Jelgen Datsanı’nın benzersizliği, etnik Buryatya’daki diğer manastır ve tatsanlardan farklı olarak Budist öğretisinin iki geleneğinin — kırmızı şapkalılar ve sarı şapkalılar — burada birlikte var olmuş olmasında yatmaktadır. Dahası, Tengricilik takipçisi lamalar da datsanın temel ibadetlerine satılmışlardır. Bu durum, Sayanidlerin Tengrici-Budist uygarlığının birliğinin bir kanıtı olarak görülmüştür.

Günümüz Soyotlarının karşı karşıya olduğu sorunlar, tüm küçük halkların yaşadığı sorunlara benzemektedir. Bun bir kısmı ekonomik sorunlar olarak değerlendirilebilir; buna geleneksel geçim faaliyetlerinin, örneğin hayvancılığın durumu da dahildir. Ren geyiği Soyotlar

için bir ulaşım aracı, et ve süt kaynağı, deri elde elde aracıydı; halkın geleneksel yaşamı ren geyiği yetiştiriciliğiyle bağlantılıydı. Bir zamanlar bu alan gelişmiş bir ekonomik sektör olmasına rağmen, Sovyet yönetimi 1960’lı yıllarda ren geyiği yetiştiriciliğini “karsız” ilan etti ve çok sayıdaki sürü kesime gönderildi, hatta helikopterden vurularak yok edildi. Ren geyiği yetiştiriciliğinin yok edilmesi Soyotlar için ağır bir darbe oldu.

Ren geyiklerini yok ederek aslımda tüm ren geyiği kültürünü de yok etmiş oldular ve halk yerleşik yaşama geçmeye başladı; bunun sonucunda dağ-tayga göçebe kültürünün geleneksel değerlerini kaybetmeye başladılar.

O yıllarda yak yetiştiriciliğini de yok etmek istediler, ancak “50 Yıl Ekim’de” kolhozunun başkanı Nalhanov Ayuşa Puntıkoviç’in akıllıca direnişi sayesinde yaklar korunabildi. Günümüzde Oka bölgesindeki yak nüfusu Rusya’daki en büyük sürüdür. Ren geyiklerinden ise yalnızca yaklaşık 50–70 baş kalmıştır. Her ne kadar bu sektörü yeniden canlandırma girişimleri olmuşsa da, örneğin 1994 yılında Tofalarya’dan “Sayan” yani Karagas cinsi ren geyikleri satın alınmıştır.

Ren geyiği yetiştiriciliği için özel bir programa ihtiyaç vardır; çünkü bu alan geleneksel göçebe hayvancılık açısından oldukça umut vericidir. Burada sürü satın almak, çobanın maaşı ve veteriner hizmetleri dışında büyük yatırımlara ihtiyaç yoktur. Hayvanlar için yem hazırlamak gerekmez; onlar yıl boyunca doğal otlaklarda beslenebilir ve her türlü soğuğa dayanabilirler, yalnızca kurtlardan korunmaları gerekir.

Mevcut koşullarda geleneksel peyzaj ekonomisinin geliştirilmesi ve böylece eşsiz ekosistemin korunması gerekmektedir. Bu amaçla bugün Oka bölgesinde geleneksel doğa kılının alanı oluşturulmuştur. Geliştirilmesi planlanan geleneksel ekonomi alanları; ren geyiği yetiştiriciliği, yakçılık ve sürü halinde at yetiştiriciliğidir. Ancak avcılık için moratoryum uygulanması gerekecektir; çünkü öncelikle yaban hayvanlarının nüfusunun yeniden toparlanması gerekmektedir. Yırtıcı hayvanların besin kaynaklarının azalması nedeniyle kurt ve ayıların evcil hayvanlara saldırıları artmıştır. Neyse ki modern dünyada insanın hayatta kalmak için avlanmasına artık ihtiyaç yoktu.

Gelecek vaat eden alanlardan biri de

turizm olabilir: ekoturizm, hac turizmi ve etnoturizm. Çünkü başka ülkelerde birçok halk bu sektörden elde edilen gelirle yaşamaktadır. Aynı Munku-Sardık dağı her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edilmektedir. Her ne kadar bu zirve kutsal bir yer olsa da, Soyotlar dağcılık ve turizmin çağımızın gerçekleri olduğunu ve bunların dikkate alınması gerektiğini anlatmaktadırlar. Bunlar, hukuki ve zihinsel açıdan bu süreci düzenleyerek kendi yararlarına çevirilebilecek olgulardır.

Biz inanıyoruz ki, dağlardan bulunan ve özellikle kutsal Munku-Sardık Dağı'nın eteklerini ziyaret edeb her insan olumlu enerjiyle dolmaktadır. İnsanlar ne kadar çok iyilik elde ederse — ister sağlıklarının iyileşmesi olsun istersadece güzel izlenimleri — toplumun ahlaki ortamı da o kadar iyi olacaktır. Ancak bu yerlerin ziyareti iyi organize edilmelidir: turistlerin doğru şekilde karşılanması ve ağırlanması, ayrıca nerde neyin yapılabileceği ya da yapılamayacağı konusunda gerekli açıklamaların yapılması gerekir.

Soyotların bir diğer sorunu ise milli kültürün korunması, dilin yeniden canlandırılması ve genel olarak asimilasyon süreçlerine rağmen bir halk olarak varlıklarını sürdürebilmeleridir. Soyotlar, milli özerklik oluşturulması meselesini gündeme getirdikten sonra Sovyet yönetiminin milliyet politikasından büyük zarar görmüşlerdir. Liderleri baskılara uğramış, birçoğu kurşuna dizilmiş, Soyotlar ise zorla Buryat olarak kaydedilmiştir. 1989 yılına kadar Soyotlardan edebiyata neredeyse hiç söz edilmemiş, dil ve kültürün yeniden canlandırılmasına yönelik aktif çalışmalar ise ancak SSCB'nin dağılmasından sonra başlamıştır.

Okyanskiy bölgesinde, Soyotların geleneksel kültürüyle ilgilenen yaratıcı topluluklar faaliyet göstermektedir; bunlar arasında milli çalgılar orkestrası ve "Uulin-Suuryaan" dans topluluğu bulunmaktadır. Ayrıca Norveç Samilerinin deneyiminden yararlanılması planlanmaktadır; onlar kültürlerinin korumak ve geliştirmek amacıyla Riddu-Riddu adlı milli kültür festivalini oluşturmuş ve bunu dünya çapında tanınan bir markaya dönüştürmeyi başarmışlardır. Bu durum gençlerde köklerine karşı ilgi uyandırmış, insanlar ana dillerini konuşmaktan utanmayı bırakmışlardır.

Soyotların da bu deneyimi benimsemeleri, kendi eşsiz kültürlerini ve halihazırda

oluşmuş "Geser'in diyarı", yani Geser'in Kutsal Toprağı markasıyla bağlantılı peyzaj potansiyelini doğru şekilde kullanmaları gerekmektedir. Örneğin Ulugdağ bayramı turistik çekim merkezi haline getirilerek büyük bir festivale dönüştürülebilir. Bu festivalin sembolü ise Sayan dağlarının simgesi ve halkımızın totemi olsa da, Oka bölgesinin armasında da yer alan kar parsı olabilir.

Soyot kültürü yalnızca Soyotların kendileri için değil, tüm Uryanhay halkları ve kökleri Trans-Sayan bölgesine dayanan Avrasya'nın yerli halkları için de özel bir öneme sahiptir. Çünkü son zamanlarda giderek daha sık başvurulanan Avrasyacılık değerleri, tam da Avrasya uygarlığının beşiği olsun Sayan-Altay bölgesinde şekillenmiştir. Aynı değerler, sayıları az olmasına rağmen Soyotların varlıklarını korumalarına yardımcı olacaktır.

Biz kesin olarak inanıyoruz ki, Soyotlar Abay Geser'in bu Kutsal Toprağı'ndan tamamen yok olmayacaklardır. Bu toprak ve bu dağlar onların yok olmasına izin vermeyecektir. Günümüzde ana dilimiz Buryatça olsa da bu durum Soyot olmamıza engel değildir. Küçük halklar, kendi eşsiz kültürlerini, geleneksel doğa kullanım biçimlerini ve geleneksel yaşam alanlarını koruma konusunda modern çağın meydan okumaları karşısında oldukça savunmasızdılar.

Bununla birlikte, tam da bu halklar geleneksel bilgileri koruyabilmişlerdir ve bu bilgiler, çok sayıda sorun içinde köklerinden kopmuş modern toplumda giderek daha fazla önem kazanmaktadır. köklerinde kopmaları ve atalarının bıraktığı değerleri değiştirmeleri nedeniyle ortaya çıkan sayısız sorunun içinde boğulmuş modern toplumda giderek daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu geleneksel değerler; Tengrici-Budist şiddetsizlik, toplumsal, siyasal, ekonomik, ekolojik ve çağımızın diğer küresel sorunlarının zor kullanmadan çözülmesi anlayışına dayanmaktadır. Bu ilkeler, ilk Soyot Hambo Lama'sı Danzan Haybzun Samaev'in önderliğinde Buryatya'nın önde gelen Budoloji uzmanlar, Tengricilik araştırmacıları, doğubilimcileri, ekologları, sosyologları ve kültür bilimcileri tarafından geliştirilen "Ahalar Hareketi" Konsepti'nde ortaya konmuştur.

Ayrıca, Tengrici-Budist dünya görüşü ve doğaya saygıyı zorunlu kılan ahlaki değerlere

dayanan yerli halkların geleneksel ekolojik kültürünün korunması ve desteklenmesi de gerekmektedir.

Bununla birlikte belirtmek gerekir ki, Soyotların geleneksel ekolojik kültürü de şiddetsizlik ilkelere üzerine kurulmuştur; yalnızca insanlara karşı değil, tüm canlı varlıklara karşı da zor yoluyla kötülük yapmamayı esas alır. Biz, ekolojik ve toplumsal sorunların çözümünde özünde yenilikçi olan, aynı zamanda tüm geleneksel manevi değerleri dikkate alan yaklaşımımız tam da burada görmekteyiz.

Kaynakça

1. Ayuşeev, N. "İç Asya Sayanidlerinin Manevi Uygarlığında Buryatya Soyotları" // *Buryat State University Bülteni. İç Asya İnsanı Araştırmaları. Ulan-Ude: Buryat Devlet Üniversitesi Yayınevi, 2017. Sayı 1. s. 86–91.*

2. Ayuşeev, N., Abayev, N.V. "Sayan-Alтай'ın Yerli ve Küçük Halklarının Manevi-Kültürel Gelişim Stratejisi ve Avrasya Şartı" // *Buryat State University Bülteni. İç Asya İnsanı Araştırmaları. Ulan-Ude: Buryat Devlet Üniversitesi yayınevi, 2016. Sayı 4. s. 13–19.*

3. Abayeva, L.L. "Avrasya'nın Etnokültürel Geleneği ve Budizm" // *Doğu Bilimleri Disiplinlerinin Öğretim Teorisi ve Uygulaması: Üniversite Bilimsel-Metodik Seminer Bildirileri (24 Nisan 2014) / bilimsel editör T.İ. Garmaeva. Ulan-Ude: Buryat Devlet Üniversitesi yayınevi, 2014. Sayı12. s. 50–61.*

4. Abayev, N.V. "Rusya'da Budizm'in Gelişiminin Bazı Jeopolitik Önkoşulları ve 'Avrasya Şartı' // "Bilgi. Anlayış. Beceri" Dergisi [Elektronik kaynak]. Erişim adresi: zpu-journal.ru

Bibliograficheskij spisok

1. Ayusheev, N. *Sojty Buryatii v duhovnoj civilizacii sayanidov Vnutrennej Azii* // *Vestnik Buryatskogo gosudarstvennogo universiteta. Gumanitarnye issledovaniya Vnutrennej Azii. Ulan-Udeh: Izd-vo Buryatskogo gosuniversiteta, 2017. Vyp. 1. S. 86-91.*

2. Ayusheev, N., Abaev, N.V. *Strategiya duhovno-kul'turnogo razvitiya korennyh i malochislennyh narodov Sayano-Altaya i Evrazijskaya Hartiya* // *Vestnik Buryatskogo gosudarstvennogo universiteta.*

Gumanitarnye issledovaniya Vnutrennej Azii. Ulan-Udeh: Izd-vo Buryatskogo gosuniversiteta, 2016. Vyp.4. S. 13-19.

3. Abaeva, L. L. *Ehtnokul'turnaya tradiciya Evrazii i buddizm // Teoriya i praktika prepodavaniya vostokovednyh disciplin: materialy mezhvuzovskogo nauchno-metodicheskogo seminara (24 aprelya 2014 g.) / nauch. red. T. I. Garmaeva. Ulan-Udeh: Izdatel'stvo Buryatskogo gosuniversiteta, 2014. Vyp. 12. S.50-61.*

4. Abaev, N. V. *O nekotoryh geopoliticheskikh predposylkah razvitiya buddizma v Rossii i «Evrazijskaya hartiya»* *ZHurnal «Znanie. Ponimanie. Umenie»*. [EHlektronnyj resurs]. Rezhim dostupa: <http://www.zpu-journal.ru>.

Абаев Николай Вячеславович – доктор исторических наук, профессор, заведующий лабораторией цивилизационной геополитики Института Внутренней Азии Бурятского государственного университета, г. Улан-Удэ, e-mail: kol-bugra@yandex.ru

Abayev Nikolay Vyaçeslavoviç — tarih bilimleri doktoru, profesörü, Buryat State University İç Asya Enstitüsü Medeniyetler Jeopolitiği Laboratuvarı başkanı, Ulan-Ude şehri, e-posta: kol-bugra@yandex.ru.

Аюшеев Норбу Григорьевич — Хамбо-Лама Окинського Дацана, с. Орлик Окинського району, Республика Бурятия.

Ayusheev Norbu — Okinsky Datsan Hambo Lama'sı, Buryatya Cumhuriyeti Oka rayonunun Orlik köyü.

Tercüme: Aişa SAPAROVA

ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ТРАДИЦИИ СОЙОТОВ В ДУХОВНОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ САЯНИДОВ ВНУТРЕННЕЙ АЗИИ

В статье анализируется роль коренных и малочисленных этносов, в частности сойотов Бурятии, в истории и культуре автохтонных тюрко-монгольских народов Внутренней Азии, в формировании их этно-экологических традиций и экологической культуры, а также ландшафтной экономики. Рассматривается также роль тэнгрианства в духовной культуре тюрко-монгольских народов Внутренней Азии и вопросы формирования этнокультурной общности, называемой «саянидами», их этнические связи с другими этносами Саяно-Алтая и Транс-Саянии.

В Бурятии имеется всего две народности относящихся к категории коренных малочисленных народов Севера — сойоты и эвенки. Если об эвенках, их быте, традициях и современных проблемах говорится не так уж мало, то гораздо менее известно о сойотах, коренном населении Восточных Саян. Для начала расскажем, кто такие сойоты. Это потомки древних саянидов, населявших Саяно-Алтайское нагорье. Правильнее будет называть наш народ урянхай-сойоты. Согласно исследованиям этнографов, урянхай-сойоты - автохтонный этнос Саян, не покидавший эту землю тысячелетиями. Оставаясь в пределах своей прародины, сойоты исполняли главную миссию, которую они пронесли через века и тысячелетия. Это почитание главных защитников всех саянидов, впоследствии сформировавшийся в культ драпа во главе с Гэсэр-ханом, эпическим героем и основным мировоззренческим фактором развития духовной культуры коренных народов Транс-Саянии и всей Внутренней Азии.

Отрадно отметить, что сойоты 21 века вместе с кровными братьями, Огинскими бурятами, продолжают нести эту почетную обязанность и в наше время, несмотря на все тяготы и лишения, которые выпадали на их долю в смутные времена прошлого, или как описывают в текстах Учения терма, во времена упадка, во имя

светлого будущего и блага всех существ. К внутреннему кругу наиболее близких к «центральному» саянидам этносов можно отнести такие родственные урянхайские народы, как тувинцы, сойоты, цаатаны (туха), тоджинцы, тофалары-карагасы, а также близкородственные восточные хакасы, («азской», т. е. качинской группы), шорцы, алтайские и монгольские урянхайцы и ойраты Северо-Западной Монголии, которые как бы прикрывают Саяны с Севера, Востока, Запада и Юга, а потому считаются «охранниками» центрального этнического ядра. И именно среди них находится та тысяча урянхайцев, которая по приказу Субудай-Багатура (род. ок. 1175 - 1176) должна охранять могилу Чингис-Хаана. До сих пор, например, говорят, что сотня из этой тысячи живёт среди сойотов, и именно на их территории и находится могила.

Сейчас сойотов насчитывается около трёх тысяч, их исконное место компактного проживания — Окинский район Республики Бурятия. Само название «сойот» по одной из версий лингвистов означает горный кряж, отроги или остроконечные пики гор, похожие на клык волка (бур.-монг. хоёо). К слову, поклонение горам занимает важное место в традиционной сойотской культуре. Сойоты родственны другим народам Транс-Саянии, таким, как тувинцы-тоджинцы, тофалары и цаатаны. Внутри самих сойотов выделяется три родоплеменные группы - онхот, ирkit и хаас. Изначальный язык сойотов — это язык древних саянидов, относящийся к алтайской языковой семье. Но за многие века язык неоднократно сменялся. Родоплеменные группы сойотов (тув. сояны), в недалеком прошлом тувиноязычных, которые тоже относятся к этнической группе уйгур-урянхов, т. е. уйгуроязычных саянидов, что отразилось в поговорке об этнокультурной и языковой принадлежности сойотов: «уйгур хэлэтээ, урса гэртээ» («говорящие на уйгурском языке, живущие в чумах /наподобие тоджинских/»); соседние народы называют их также «урса гэртэн» - «живущие в чумах». При этом сама поговорка произносится уже на бурят-монгольском языке, тем самым отражая процесс языковой монголизации бурятских сойотов (видимо, в первую очередь, через булагатский род онхотой, с которым у них издавна существовали

экзогамные брачные связи), про которых тувинцы-тоджинцы еще лет 50-60 назад говорили, что когда они приезжают в Орлик, или, наоборот, когда те приезжают на тоджинский аршан Изыг-Суг, то разговаривают друг с другом на одном языке, т. е. на тувинско-тоджинском диалекте, который был очень схож с сойотским.

И вообще тоджинцы до сих пор называют Бурятию «Кодур Чурту» - «Земля Сватов», которое, в свою очередь, связано как с «худа», так и с худай//кудай, означающим «Бог или Божественный». Эта этимологическая связь объясняется просто: в экзогамном брачном союзе свата настолько уважали, что почитали его как Посланника высших сил и сажали на самое почетное место. Тем не менее, ещё в 70-е годы прошлого века знаменитый лингвист Валентин Рассадин встречал стариков-сойотов, ещё владевших уйгурской речью, записал все слова и впоследствии использовал их в разработке словаря и букваря по сойотскому языку. Сейчас национальный язык сойотов восстанавливается силами лингвистов, многие слова приходится заимствовать из языков родственных народов Алтая и Тувы, также есть слова из монгольских диалектов. Традиционная территория проживания сойотов, Окинский район, представляет собой плоскогорье, окружённое горными цепями высотой свыше трёх тысяч метров, ландшафты горно-таежные и альпийские. Эти условия наложили отпечаток на образ жизни сойотов. Местами их кочевий были верховья притоков реки Аха, лесистые горные склоны, места пересечения гор и тайги — где имелись пастбища для оленей, богатые мхом и ягелем. Возможно, благодаря труднопроходимой горной местности сойоты пережили многие сложные перипетии жизни, когда степи и равнины сотрясали социальные бури и междоусобные войны.

Еще во времена Тюркских каганатов именно уйгурский язык, культура и его письменность особенно обогатили культуру сойотов. Исконная религия сойотов — тэнгрианство, позже образовавшая гармоничное сочетание с буддизмом. - буддийская философия органично легла на базу тэнгрианских воззрений. Кроме того, сойоты поклонялись горным духам и священным горам, до сих пор есть «хадаша» - люди, проводящие ритуалы поклонения

горам. Важное место в традиционном культе отводится священной горе Мунку-Саридак. Когда-то давно именно в окрестностях этой горы сойоты проводили свои обряды, празднества. Национальный праздник сойотов "Улугдаг" — «Великая священная гора» - связан с почитанием нашей самой высокой горы Мунку-Саридак. Это один из основных мировоззренческих элементов развития урянхайских и монгольских народов, и все племена, проживавшие здесь, поклонялись этой горе. «Улугдак» празднуют осенью, торжества включают «игры трёх мужей» и прочие состязания. Другой праздник, отмечаемый традиционно весной, в начале мая, тоже связан с поклонением горе Мунку-Саридак — его хозяину Бурэн-Хану, и называется Бурэн Хаанай Тахил. Из многочисленных святых мест Бурятии Мунко-Саридак — пик Восточных Саян — обитель Бурэн-Хана — имеет первостепенное значение, как главная святыня всего Байкало-Саяно-Хубсугульского региона. Ежегодно в мае у подножия высочайшей вершины Восточной Сибири Мунко-Саридак — «Сибирской Фудзиямы», устраивается праздник, способствующий Духовному Единению народов Саяно-Алтайского региона, возрожденный Первым Сойотским Хамбо-ламой Данзаном Хайбзуном Самаевым — Римпоче-Багши, ставшим одной из «духовных вершин» нашего времени. Этот праздник имеет общественную и историческую значимость для всего региона.

Наши предки выработали свою традиционную форму понимания гармонии человека с окружающей средой, которая заключается в необходимости почитания природы, в желании не навредить ей. Самое главное, что наши предки понимали иерархичность и соблюдали правило не озвучивать самое сакральное, поэтому о существовании Мунко-Саридак, как главной святыни всего байкальского региона, мало кому известно. По инициативе Данзана Хайбзуна Римпоче у подножия Мунко-Саридака, над рекой Сагаан Эрхуу (Белый Иркут) построен комплекс ритуальных сооружений. Для продолжения идей Учителя по достойному обрамлению главной святыни региона, необходимо создать инфраструктуру, которая будет достойно представлять интересы жителей всего региона в развитии социо-при-

родного комплекса Мунко-Саридак, как природного памятника духовной культуры народов Транс Саянии. Мы, живущие у подножия Мунко-Саридака, у берегов Байкала, люди особенные. Мунко-Саридак — Бурэн-Хан — Байкал понятия сакральные, они нас охраняют, они за нами присматривают, оберегают. И поскольку так посчастливилось, что мы живем здесь, на благословенной территории земного шара, значит, нам предписано свыше быть духовно и нравственно чистыми. И это является нашей кармой, поэтому почитание Бурэн-Хана — это первая и самая необходимая обязанность для всех нас. Принять участие в массовом поклонении есть особая заслуга и почётная обязанность.

В Окинском Дацане «Пунцогнамдоллинг», продолжателя традиции исторического Жэлгэнского Дацана, есть книга молитв (ном) «Солчид» из Жэлгэнского Дацана, по которому наши предки совершали обряды поклонения святым вершинам гор. И когда сегодня мы совершаем этот обряд поклонения, то как бы входим в ту стройную систему, оставленную нашими предками. Ведь мы связаны не

только с прошлой жизнью, но и с деяниями наших предков. И мы можем исправить или направить в благоприятное русло свою карму, судьбу, посещая такие молебны. На такие обряды собираются не только люди, но и потусторонние силы, духи наших предков. Поэтому, принимая участие в таких молебнах, мы, почитая хранителей нашего края, почитаем и своих предков. Эти национальные праздники рассматриваются еще и как способ сохранения и развития уникальных, живых, буддийско-тэнгрианских традиций и мировоззрения. Возрождая традиции, важно соблюсти все канонические нормы и правила, заложенные в историческом Жэлгэнском Дацане. Еще в 19 веке в самом сердце Саян, в местности Жэлгэн, был основан дацан, получивший название Жэлгэнского. Будучи единственным буддийским храмом в далеком Окинском районе, он имел приход, охватывавший практически всех жителей Восточно-Саянского высокогорья. Это самый высокогорный из российских буддийских храмов, расположенный чуть северней горы Мунко-Саридак — высочайшей вершины Саян. Был освящен великим Агваном До-

ржиевым, Учителем Далай Ламы 13-го.

Уникальность Окинского Жэлгэнского дацана в том, что две традиции буддийского учения, красношапочная и желтошапочная, существовали вместе, в отличие от других монастырей и дацанов этнической Бурятии. Более того, последователи тэнгризма, ламы участвовали в основных молебнах дацана. И это служило доказательством единства тэнгрианско-буддийской цивилизации саянидов. Проблемы, с которыми сталкиваются современные сойоты, типичны для любых малочисленных народностей. Часть их можно определить как экономические, куда можно отнести состояние традиционных промыслов, например животноводство. Олень служил сойотам транспортным средством, источником мяса и молока, шкур, и народная традиция была связана с оленеводством. Когда-то оно было развитой отраслью хозяйства, но Советская власть в 1960-е годы оленеводство сочла «нерентабельным», и многочисленные стада пустили под нож, отстреливали с вертолётов. Уничтожение оленеводства стало тяжёлым ударом для сойотов. Уничтожая оленей, они уничтожали всю оленеводческую культуру, и народ начал переходить на оседлость, из-за чего начал утрачивать традиционные ценности горно-таежной кочевнической культуры. В те годы хотели уничтожить и яководство, но благодаря мудрому противодействию председателя колхоза "50 лет Октября" Налханова Аюши Пунцыковича, яков удалось сберечь. И сейчас поголовье окинских яков самое большое в России. Оленей же осталось всего около 50-70 голов. Хотя попытки возродить отрасль предпринимались, например, в 1994 году в Тофаларии закупили «саянскую» - карагасскую породу оленей. Необходима программа по оленеводству, потому что эта отрасль перспективная для традиционногономадного животноводства. Тут не надо особых вложений, кроме закупки поголовья, оплаты труда пастуха и ветеринарного обслуживания. Не надо заготавливать для него корма, он круглый год на подножном корму и выдерживает любые морозы, надо только от волков его защищать.

В существующих условиях необходимо развивать традиционную ландшафтную экономику и тем самым сохранить

уникальную экосистему. Для этого сейчас в Окинском районе создали территорию традиционного природопользования. Основные направления традиционной экономики, которые будут развивать - это оленеводство, яководство, табунное коневодство. А вот на охоту придётся ввести мораторий, поскольку необходимо сначала восстановить популяцию животного мира. Из-за сокращения кормовой базы у хищных животных, участились нападения волков и медведей на домашний скот. К счастью, в современном мире человеку не нужно охотиться, чтобы выжить. Перспективным направлением мог бы стать и туризм — экологический, паломнический и этнотуризм. Ведь многие народы в других странах живут за счёт доходов от этой отрасли. Тот же Мунку-Саридак каждый год посещают тысячи туристов. Хотя этот пик является священным местом, сойоты понимают, что альпинизм и туризм — явления современности, с которыми приходится считаться, и которые можно обернуть себе на пользу, регулируя этот процесс в правовом и ментальном отношении. Мы верим, что любой человек, находясь в горах и, тем более, побывав у подножья Священной горы Мунку-Саридак, заряжается позитивом. Чем больше благодати люди получают, будь то улучшение здоровья, или просто хорошие впечатления, тем лучше будет моральный климат общества. Но посещение этих мест должно быть хорошо организовано: правильный приём туристов и обслуживание, разъяснения, где что можно или нельзя делать.

Другая проблема сойотов — сохранение национальной культуры, восстановление языка, и вообще, сохранение себя как народа вопреки ассимиляционным процессам. Сойоты сильно пострадали от национальной политики советской власти, после того как подняли вопрос создания национальной автономии. Лидеры подверглись репрессиям, и многие были расстреляны, а сойотов принудительно записывали в буряты. До 1989 года о сойотах в литературе практически не упоминалось, а активные меры по возрождению языка и культуры начались только после распада СССР. В Окинском районе работают творческие коллективы, занимающиеся традиционной культурой сойотов, такие как оркестр национальных

инструментов и танцевальный коллектив «Уулын-Сууряан». Также предполагается перенять опыт норвежских саамов, которые создали фестиваль национальной культуры РиддуРидду для сохранения,

развития своей культуры и сумели раскрутить его до мирового бренда. Это побудило в молодёжи интерес к корням, люди перестали стесняться говорить на родном языке. Сойотам следует перенять

этот опыт, используя грамотно как свою уникальную культуру, так и ландшафтный потенциал с его уже установившимся брендом — «край Гэсэра», Священная Земля Гэсэра. Например, популяризовать тот же праздник Улугдаг, превращая в крупный фестиваль с привлечением туристов. А его символом мог бы стать снежный барс — символ Саянских гор, тотем нашего народа, который изображен на гербе Окинского района. Культура сойотов имеет особое значение не только для них самих, но и для всех урянхайцев, а также и для коренных народов Евразии, имеющих свои корни в Транс-Саянии. Ведь ценности евразийства, к которым всё чаще обращаются в последнее время, формировались именно в Саяно-Алтайском регионе, колыбели Евразийской цивилизации. Эти же ценности помогут сойотам сохраниться, несмотря на малочисленность.

Мы твердо верим, что сойоты не исчезнут окончательно с этой Священной Земли Абай Гэсэра. Эта земля и горы не дадут им это сделать. Сейчас наш родной язык — бурятский, но это не мешает нам быть сойотами. Малочисленные народы очень уязвимы перед современными вызовами в части сохранения своей уникальной культуры, традиционного природопользования и территории традиционного проживания. При этом именно эти народы сохранили традиционные знания, которые становятся востребованы в современном обществе, погрязшем во множестве проблем из-за того, что оторвались от корней, изменили ценностям, заложенным предками, ценностям на основе тэнгрианско-буддийских принципов ненасилия, ненасильственного решения всех социальных, политических, экономических, экологических и других глобальных проблем современности. Эти принципы были заложены в Концепции «Движения Ахалар», разработанной ведущими учеными - буддологами, тенгриоведами, востоковедами, экологами, социологами, культурологами Бурятии под руководством Первого Сойотского Хамбо-Ламы Данзана Хайбзуна Самаева.

Необходимо также обеспечить и поддерживать традиционную экологическую культуру коренных этносов, построенную на тэнгрианско-буддийских воззрениях и моральных ценностях, требующих ува-

жительного отношения к Природе, окружающей среде. При этом хотелось бы отметить, что традиционная экологическая культура сойотов также построена на принципах ненасилия, непричинения зла насилем не только по отношению к людям, но и ко всем живым существам. В этом мы видим наш новаторский, по сути инновационный, причем учитывающий все традиционные духовные ценности, подход к решению эколого-социальных проблем.

Библиографический список

1. Аюшеев, Н. Сойты Бурятии в духовной цивилизации саянидов Внутренней Азии // Вестник Бурятского государственного университета. Гуманитарные исследования Внутренней Азии. Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2017. Вып. 1. С. 86-91.
2. Аюшеев, Н., Абаев, Н.В. Стратегия духовно-культурного развития коренных и малочисленных народов Саяно-Алтая и Евразийская Хартия // Вестник Бурятского государственного университета. Гуманитарные исследования Внутренней Азии. Улан-Удэ: Изд-во Бурятского госуниверситета, 2016. Вып. 4. С. 13-19.
3. Абаева, Л. Л. Этнокультурная традиция Евразии и буддизм // Теория и практика преподавания востоковедных дисциплин: материалы межвузовского научно-методического семинара (24 апреля 2014 г.) / науч. ред. Т. И. Гармаева. Улан-Удэ: Издательство Бурятского госуниверситета, 2014. Вып. 12. С. 50-61.
4. Абаев, Н. В. О некоторых геополитических предпосылках развития буддизма в России и «Евразийская хартия» Журнал «Знание. Понимание. Умение». [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.zpu-journal.ru>.

Н. Г. АЮШЕЕВ,
Окинский Дацан,
Республика Бурятия, г. Улан-Удэ;
Н.В. АБАЕВ,
Бурятский государственный
университет, г. Улан-Удэ

ЭПИЧЕСКАЯ ПОБЕДА В ТУРЕЦКОЙ ИСТОРИИ: КУТ-ЭЛЬ-АМАРА

«Истории будет трудно подобрать слова, чтобы описать это событие...» Победа при Кут-эль-Амаре, ставшая одной из крупнейших побед Османской империи над британцами, является одним из важнейших примеров в истории того, чего может добиться армия даже в самых тяжёлых условиях.

После того как Халиль-паша принял капитуляцию британских войск 29 апреля 1916 года, он объявил о победе словами: «Истории будет трудно подобрать слова, чтобы описать это событие. Мы видим первую победу, когда османская стойкость сломила английское упрямство, — в Чанаккале, а вторую — здесь». В настоящее время исполняется 110 лет со дня Победы при Кут-эль-Амаре.

Одна из величайших побед в турецкой истории была одержана 29 апреля 1916 года. Это событие при Кут-эль-Амаре оказало влияние на ход Первой мировой войны и нанесла серьёзный удар по британцам, строившим планы по захвату Багдада.

Самая позорная капитуляция в истории британской армии

Военные документы, схемы и переписка командиров, касающиеся сражения при Кут-эль-Амаре и хранящиеся в архиве Генерального штаба, проливают свет на множество подробностей этой победы, достигнутой благодаря капитуляции британской армии численностью 13 300 человек.

Сражение при Кут-эль-Амаре, которое британский историк Джеймс Моррис назвал «самой позорной капитуляцией в истории британской армии», началось с окружения британских войск и их союзников, размещённых вблизи города Кут на берегу реки Тигр в восточной части Ирака. Осада завершилась тем, что город был взят Османской армией, а все британские войска были захвачены в плен.

Британцы хотели завладеть «чёрным золотом»

Первая мировая война продолжалась со всей своей жестокостью. На Чанаккальском фронте шла ожесточённая борьба не на жизнь, а на смерть. Британцы начали наступление через Персидский залив с целью захвата Багдада. Их целью было завладеть «чёрным золотом» — нефтью.

Чтобы получить контроль над нефтью, имевшей стратегическое и экономическое значение, британцам необходимо было сначала захватить Багдад. Однако Багдад находился под контролем Османской империи. Самым важным пунктом на пути к Багдаду был город Кут.

Согласно их расчётам, Кут должен был быть захвачен, после чего открывалась дорога на Багдад. Но всё произошло иначе: на этот раз ошибочный расчёт не оправдался не в Багдаде, а в Куте.

Контроль над Ираком был оставлен небольшому числу солдат

3 ноября 1914 года британцы высадились в Персидском заливе и разместились в Абадане. Через два дня они захватили полуостров Фао, расположенный к югу от Басры и имевший стратегическое значение. Османская империя перебросила свои военные части на фронты Чанаккале, Сарыкамыш и Палестины. Контроль над всем Ираком был оставлен небольшому количеству солдат 38-й дивизии. Поэтому британцам не составило большого труда добраться до Басры.

Конец сентября 1915 года

Британский генерал Таунсенд вновь начал наступление вдоль реки Тигр. Османскими войсками командовал Нуреддин-бей. Британцы, целью которых был захват Багдада, оккупировали Кут-эль-Амару осенью 1915 года.

Понеся большие потери, британцы отступили в Кут-эль-Амару

6-я британская дивизия под командованием генерал-майора Таунсенда, продвигаясь к Багдаду, потерпела пора-

жение в сражении при Сельман-и-Паке 22—23 ноября 1915 года и начала отступление. 3 декабря дивизия укрылась в городе Кут. По приказу назначенного командующим 6-й армией фельдмаршала Кольмара фон дер Гольца-паши войска командующего Ираком и прилегающими территориями полковника Сакаллы Нуреттина-паши 27 декабря окружили Кут.

Британцы попытались прорвать осаду силами Тигрского корпуса под командованием генерала Эйлмера, однако 6 января в битве при Шейх-Сааде потеряли 4 тысячи солдат и были вынуждены отступить. После этого командир 9-го корпуса полковник Нуреттин-паша, отдавший приказ на отступление турецким

войскам, был снят с должности, а его место занял Халиль-паша. Британская армия была отбита с потерей 1600 солдат в битве за долину 13 января 1916 года и 2700 солдат в битве при Ханне 21 января 1916 года.

Таунсенд капитулировал

В начале марта британцы снова перешли в наступление. 8 марта 1916 года они атаковали 13-й корпус под командованием полковника Али Ихсана-бея в районе Сабиса, однако, потеряв 3500 солдат, вновь отступили. После этого поражения генерал Эйлмер был отстранён от командования.

Помимо голода и болезней, у британской армии стремительно заканчивались боеприпасы. Индийская дивизия по религиозным причинам отказалась есть конину, и голод стал невыносимым. В итоге Таунсенд уничтожил оставшееся оружие и боеприпасы и 29 апреля 1916 года капитулировал.

Предложение денег

Согласно военным документам, Халиль-паша направил телеграмму в Османский Генеральный штаб, сообщив, что британский командующий Таунсенд во время встречи перед окопами предложил: «За 1 миллион английских фунтов разрешить его армии численностью 13 300 человек отправиться в Индию». Халиль-паша запросил указания штаба по этому вопросу.

«Мы не обязаны делать то, что понравится англичанам»

Из Османского Генерального штаба Халиль-паше пришёл следующий ответ: «Мы не обязаны по политическим причинам делать то, что понравится англи-

чанам, и не нуждаемся в деньгах. Можно разрешить только лично генерал-майору Таунсенду. Армия должна капитулировать полностью. Никакие другие условия не принимаются».

В другом сообщении штаба говорилось: «Если генерал-майор Таунсенд капитулирует вместе со своей армией и даст слово, что до конца войны не будет совершать никаких враждебных действий против турецкой армии, он сможет свободно отправиться, куда пожелает».

Этот приказ был передан Таунсенду. В ответ он отправил Халиль-паше телеграмму: «У меня есть только одна просьба: после сдачи города попросите Энвер-пашу разрешить мне, моему адъютанту и трём денщикам быть отправленными в Стамбул. Если это будет разрешено, я буду чрезвычайно благодарен».

«Я готов передать вам своих солдат»

В письме, отправленном Халиль-паше во время осады, генерал-майор Чарльз Вере Феррерс Таунсенд написал:

«Господин, голод вынуждает нас сложить оружие. Основываясь на ваших

словах: «Ваши храбрые солдаты будут нашими искренними и ценными гостями», я готов передать вам своих героических солдат. Прошу хорошо обращаться с ними. Вы видели моих солдат в битве при Сельманпарке, во время отступления

и в течение пятимесячной осады Кут-эль-Амары. Вы оценили, как они исполняли свой долг. Военная история подтвердит это. После выполнения необходимых условий я готов прибыть в вашу ставку и сдать Кут-эль-Амару. Однако прошу уско-

рить доставку продовольствия. Я также приглашаю вас посетить мой госпиталь и увидеть, что некоторые мои солдаты лишились рук или ног, а другие больны и истощены. Не думаю, что вы захотите брать их в плен. Считаю, что лучшим решением будет отправить раненых в Индию».

«Прощайте все корабли и станции Кута»

Таунсенд сообщил, что после капитуляции отправится в Стамбул, а затем в Лондон, и поздравил Халиль-пашу с победой. Одновременно он отправил сообщение в штаб британских европейских сил: «Турецкий полк приближается к городу, чтобы принять гарнизон Кута. Над крепостью и городом подняты белые флаги. Некоторые документы и радиостанция будут уничтожены». В конце сообщения он добавил: «Прощайте все корабли и станции Кута, и всем вам удачи».

Британская армия сдалась

Заместитель командующего армией Халил-паша в своем послании Энверу-паше от 16 апреля сказал: «Генерал-майор Таунсенд, я хотел бы поздравить вас с тем, что сегодня утром мы начали сдавать вашу армию в качестве военнопленного, и я поздравляю вас с вашим большим успехом».

В другом сообщении, которое он позже отправил заместителю главнокомандующего, Халил-паша сообщил, что британские солдаты, которые сдались, уничтожив свое оружие ночью, начали захватывать в качестве военнопленных утром: «Я не взял меч генерал-майора Тауншенда и пообещал, что он и 3 его слуги будут отправлены в Дерсаадет в качестве военнопленных. В заключенных было 5 генералов, 277 британских подчиненных, 274 индийских нападающих и 3400 некоммитантов, общее число из которых составляет 13 300 тысяч».

Над штабом Таунсенда был поднят полковой штандарт

После завершения осады, закончившейся полной победой турок, командир 3-го полка майор Назми поднял османский флаг над зданием администрации Кута, а над штабом Таунсенда – знамя своего полка.

Они вновь получили урок

В послании, отправленном Османскому Генеральному штабу относительно

но хода войны, говорится, что «Британская армия, которая была в ловушке в Кут'юль-Амаре под осадой наших героических солдат в течение примерно пяти месяцев, была, наконец, вынуждена передать армию Хюмаюну:

- Наконец, британцы снова взяли уроки и опыт, которые извлекли в Чанаккале. Они понимали, что не могут сломить османскую силу, что не могут забрать добычу у османов. Их атака была прервана. На этот раз британцы попытались поместить припасы в осажденный замок. Сначала они бросали мешки с мукой в самолеты. Османское оружие также разрушило эту надежду. Нашим варманам удалось взять эти продуктовые магазины один за одним. Враг нашел другое решение. Они попытались воспользоваться темнотой ночи с паромом. Наши героические солдаты, которые всегда были на переднем крае, немедленно конфисковали этот паром, загруженный сотнями тонн припасов. У генерал-майора Таунсенда больше не осталось надежды на спасение. 13 апреля генерал-майор Таунсенд обратился к командующему нашей иракской армией и объявил, что готов экстрадировать Кутул Амаре при условии, что ему разрешат быть освобожденным вместе со своей армией. Им сообщили, что у них нет другого выбора, кроме как сдаться безоговорочно. На этот раз британский командир сделал новый ход. Как будто не зная превосходящей и абсолютной победы нашей армии, он думал, что может победить османских командиров деньгами, и предложил передать все свои пушки и подарить 1 миллион лир. Тут же ему последовал отказ. Наконец, генерал-майор Таунсенд, потерявший надежду, сегодня передал всю британскую армию в Кут'юль-Амаре победоносному османскому командиру.

Сообщение для 6-й армии

После победы Халиль-пала в своем обращении к 6-й армии отметил следующее:

- Армии: львы, честь и слава всем османам, в то время как души наших мучеников летают от радости в солнечном небе этой горячей земли, которая стала черным квадратом для британцев. Я поздравляю вас, целую ваши чистые лбы.

Моя армия убила 350 офицеров и 10 тысяч солдат как перед Кутом, так и против армий, которые пришли спасти Кут. Сегодня я получил в плен 13 генералов, 481 офицера и 13 тысяч 300 солдат. Британские войска, которые пришли спасти эту армию, также вернулись с 30 тысячами потерь. Истории будет трудно найти слова, чтобы описать это событие. Вот первая победа в Чанаккале, где османское упорство сломало британское упрямство.

Величайшая слава и честь

Командующий корпусом Миралай Казым Карабекир также отметил в письме:

- Давайте поблагодарим Всемогущего Бога, который дал такую победу, которую наша история не помнила в течение двухсот лет. Величайшая слава и честь этой победы явилась впервые в истории Англии от турецкого штыка. Давайте преклонимся перед львиными сердцами солдат Корпуса. Пусть Фатихас, Тебарекес, Ясинс будут прочитаны нашим мученикам сегодня вечером. Пусть ветераны обнимут друг друга и поздравят. По случаю сегодняшнего праздника Кут'юль Амаре я целую ваши чистые и высокие лбы с уважением и искренностью.

Кут'ул Амаре не сотрут из памяти

Поражение в Кут'ул Амаре, которое является одним из самых тяжелых в истории Англии, стало большим разочарованием для британцев. Настолько, что они хотели бы забыть этот крах, который привел к серьезной потере престижа англичан.

Эту победу пытались стереть не только в британской, но и в турецкой истории. Однако по прошествии более чем ста лет победу при Кут-эль Амаре снова вспоминают и отдают ей должное.

Аиша ШИМШЕК;
перевод: Аиша САПАРОВА